

Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 13

KIRKON ROOLI KOLLEKTIIVISISSA KRIISEISSÄ

Eetu Karppanen

Kirkon tutkimuskeskus, Tampere 2007
ISBN 978-951-693-280-7
ISSN 1459-2703

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja tarkoitus	5
1.2. Keskeiset käsitteet	7
1.3. Aikaisempi tutkimus	11
1.3.1. Tutkimukset kirkon roolista kriiseissä	11
1.3.2. Tutkimukset kirkon asemasta yhteiskunnassa	16
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	20
2.1. Kolmitasoinen sekularisaatioanalyysi	20
2.2. Uskonnon funktio ja performanssi	24
3. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTTAMINEN	26
3.1. Tutkimustehtävä	26
3.2. Tutkimusmenetelmä ja aineisto	27
3.3. Käytetyt mittarit	28
3.4. Aineiston käsittely	32
3.5. Kyselyyn vastanneet	33
3.5.1. Johdanto	33
3.5.2. Vastaajien sosioekonominen tausta	35
3.5.3. Vastaajien uskonnollinen tausta	37
3.5.4. Uskonnollisuustyypit	41
3.6. Tutkimuksen luotettavuus	47
4. KIRKKO, SUOMALAISET JA AASIAN LUONNONMULLISTUS	53
4.1. Vastaajien mielipiteet kirkon toiminnasta Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä	53
4.2. Vastaajien mielipiteiden kaksi ulottuvuutta	54
4.3. Uskonnollisuustyypin vaikutus mielipiteisiin	59
4.4. Yhteenveto	61
5. MITÄ KIRKON KRIISITYÖLTÄ ODOTETAAN?	63
5.1. Suomalaisten odotukset kirkon toiminnasta tulevilla kriiseillä	63
5.2. Kirkon kriisityömuotojen kolme ulottuvuutta	65
5.3. Uskonnollisuustyypin vaikutus tuloksiin	71
5.4. Yhteenveto	73
6. KRIISITYÖ KIRKON TEHTÄVÄNÄ	75
6.1. Funktion ja performanssin yhteys	75
6.2. Yhteenveto	77

7. DISKUSSIO	78
7.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja luotettavuus	78
7.2. Keskeiset tulokset ja vertailu aikaisempiin tutkimuksiin	80
7.3. Pohdinta	84
7.3.1. Yhteiskunnallinen sekularisaatio	84
7.3.2. Yksilötason sekularisaatio	86
7.3.3. Funktio ja performanssi	87
7.3.4. Organisaationaalinen sekularisaatio	89
7.4. Arviointi ja jatkotutkimusmahdollisuudet	90
 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	 93
 LIITTEET	 100

Lyhenteet:

df = vapausaste

f = frekvenssi

F = F-jakauma. F-testin (varianssianalyysi) tunnus

h² = kommunaliteetti

ka = keskiarvo

N = numerus

p = merkitsevyystaso

s = keskihajonta

SUM = summamuuttuja

t = t-jakauma. T-testin tunnus

χ^2 = Khiin neliö. Kruskal-Wallis-testin tunnus

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja tarkoitus

Joulukuun 26. päivänä vuonna 2004 Indonesiassa, Sumatran saaren eteläpuolella sattui poikkeuksellisen voimakas merenalainen maanjäristys. Järityksen seurauksena saivat alkunsa massiiviset, paikoin yli kymmenen metriä korkeat hyökyaallot, jotka rannikolle iskeytyessään aiheuttivat suurta tuhoa. Erityisen pahoin alueen valtioista kärsivät Indonesia, Sri Lanka, Intia sekä Thaimaa. Useat jälkijäritykset aiheuttivat lisää hyökyaaltoja, jotka tulivat järityksenä erityisesti niille, jotka kuvittelivat katastrofin pahimman vaiheen jo päättyneen. Erilaisten arvioiden mukaan luonnonkatastrofissa kuoli tai katosi noin 300 000 ihmistä. Suomalaisten menetykset olivat 179 kuollutta ja 250 loukkaantunutta, joista enemmistö oli Thaimaassa lomailevia turisteja. Suomeen katastrofista saatiin aluksi puutteellisia ja ristiriitaisiakin tietoja, mutta varsin pian tapahtuman laajuus alkoi kuitenkin hahmottua.¹

Suomen evankelis-luterilainen kirkko reagoi varsin nopeasti siihen, mitä oli tapahtunut: heti joulukuun 27. päivänä Kirkon Ulkomaanapu ilmoitti lahjoittavansa 50 000 euroa uhrien auttamiseksi, minkä lisäksi apua toivottiin yksityisiltä lahjoittajilta, joiden varalle avattiin erityisiä keräystilejä. Itse arkkipiispa Jukka Paarma esiintyi julkisuudessa kehottaen suomalaisia yhteisvastuuseen.²

Joulukuun 28. päivänä Helsingin tuomiokirkossa järjestettiin katastrofin uhrien muistolle rukoushetki, jonka päätyttyä yleisölle varattiin mahdollisuus hiljentyä sekä käydä henkilökohtaisia keskusteluja tuomioseurakunnan pappien kanssa. Kuten yleensä suuronnettomuuksien yhteydessä, myös Aasian katastrofin poikkeuksellisen luonteen vuoksi, erityistilaisuustilaisuudella oli tarvetta erityisesti niille ihmisille, joita kriisi oli koskettanut henkilökohtaisesti.³

---

¹ *Tutkintaselostus Aasian luonnonkatastrofi 26.12.2004; Vuoden 2004 Intian valtameren maanjäristys 2006.*

² *Kirkon Ulkomaanavulta 50 000 euroa Aasian luonnonkatastrofin uhrien auttamiseen 2004; Arkkipiispa Paarma vetoaa suomalaisiin katastrofin uhrien auttamiseksi 2004.*

³ *Aasian onnettomuuden uhreja muistetaan rukoushetkessä Helsingissä 2004.*

Joulukuun 30. päivänä keskusrikospoliisin uhrintunnistusyksikön edustajia lensi Thaimaahan tarkoituksenaan osallistua katastrofissa menehtyneiden uhrien tunnistamistyöhön. Poliisien mukana oli kaksi luterilaisen kirkon pappia, joiden tehtävänä oli huolehtia siitä, että hengellinen ulottuvuus otetaan työssä huomioon.⁴

Tammikuun 6. päivänä järjestettiin Helsingin tuomiokirkossa konsertti hyökyaaltojen uhrien hyväksi. Tapahtuman tuotto oli yli 15 500 euroa, mikä summa ohjattiin kokonaisuudessaan Kirkon Ulkomaanavun käyttöön. Konsertin jälkeen yleisölle jaettiin kynttilöitä, jotka oli mahdollista sijoittaa tuomiokirkon läheisyyteen pystytetyn ristin juurelle.⁵

Henkilökohtaisen lomamatkansa keskeyttänyt, suomalaisten tueksi matkustanut Helsingin piispa Eero Huovinen kuvaili tunteitaan palattuaan Thaimaasta: ”Olemme kohdanneet sellaisia kauheuksia, olleet silmätysten sellaisen menetysten kanssa, joita kukaan ei olisi uskonut kohtaavansa.”⁶

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan suomalaisten mielipiteitä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon roolista kollektiivisissa kriiseissä. Tutkimuksessa keskitytään sekä edellä kuvattuun Aasian tsunamikatastrofiin että kollektiivisiin kriiseihin yleisesti. Tutkimuksessa selvitetään, mitä mieltä suomalaiset olivat evankelis-luterilaisen kirkon roolista Aasian luonnonmullistuksen yhteydessä sekä miten suomalaiset odottavat kirkon toimivan tulevien kriisien yhteydessä. Tutkimuksessa arvioidaan, missä määrin kriisityö on suomalaisten mielestä kirkon tehtävä sekä miten vastaajien uskonnollisuus vaikuttaa heidän vastauksiinsa.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on sekularisaatioteoria. Sosiologian syntyhistoriasta lähtien sekularisaatio eli maallistumisteoria on ollut dominoivassa roolissa tutkittaessa yhteiskunnan ja uskonnon välisiä suhteita. Teoria on monessa suhteessa kiistanalainen, mutta sen pääoletuksena on uskontokuntien ja uskonnollisuuden asemassa tapahtuneet muutokset: sekularisaatioteoria esittää, että uskontokunnat ovat menettäneet yhteiskunnallista vaikutusvaltaansa, minkä seurauksena myös yksilöiden henkilökohtainen uskonnollisuus on heikentynyt.⁷ Perinteisen uskonnollisuuden heikentyessä seurakuntalaiset alkavat etsiä

---

⁴ *Kaksi pappia uhrintunnistusyksikön mukana Thaimaahan* 2004.

⁵ *Helsingin tuomiokirkon konsertissa ennätysyleisö – Kolehti tuotti yli 15 500 euroa.* 2005.

⁶ *Piispa Huovinen: Yhden ihmisen kärsimys on yhden maailman romahdus* 2005.

⁷ *Kääriäinen* 2003, 87–88.

vastauksia elämänkatsomuksellisiin kysymyksiinsä niiden ulkopuolelta.⁸ Sitä, miten uskontokunnat reagoivat muuttuneeseen tilanteeseen, voidaan arvioida eri tavoin: perinteisten kirkollisten toimitusten suosion heikentyessä kirkot saattavat keskittyä enemmän sosiaaliseen ja muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan. Tätä ilmiötä voidaan pitää sekä heikkoutena että toisaalta vahvuutena.⁹ Hengellisten ja sosiaalisten työmuotojen välinen ristiriita tulee mahdollisesti esille siinä, miten suomalaiset suhtautuvat kirkon kriisityötä kohtaan.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, mitä mieltä suomalaiset ovat kirkon roolista kansallisten kriisien aikana. Onko suomalaisten mielestä tärkeää, että kirkko osallistuu kriisityöhön, ja jos on, mitkä kriisityön muodot ovat heidän mielestään tärkeimpiä? Ovatko sosiaaliset työmuodot merkityksellisempiä kuin hengelliset, vaikka niihin keskittyminen merkitsisi kirkon toiminnan ulottumista alueille, jotka eivät ole sille ammatillisesti eriytyneessä yhteiskunnassa kuuluneet? Nouseeko kriisien keskellä kristillinen julistus uuteen arvoonsa vai onko kirkon merkitys ainoastaan aineellisten, taloudellisten ja ruumiillisten palveluiden tuottaminen uskonnollisesti välinpitämättömille, individualistisille seurakuntalaisille? Vahvistaako kirkko kansallista yhtenäisyyttä ja identiteettiä vai etsivätkö suomalaiset lohdutusta ja tukea jostain muualta? Mitä odotukset, mielipiteet ja arviot kirkosta kriisitoimijana kertovat sen asemasta tämän hetken suomalaisessa yhteiskunnassa?

1.2. Keskeiset käsitteet

Tämän tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat kollektiivinen kriisi, kirkon kriisityö sekä uskonnollisuus.

Kriisejä ja katastrofeja on määritelty sosiologian, psykologian ja terveydenhuollon termein sekä konkreettisten ilmiöiden (syy, toistumisvaara, kesto) sekä erityisesti henkilövahinkojen kautta. Esimerkiksi suuronnettomuus on tilanne, jossa loukkaantuneita on ollut 10–100, kun katastrofeissa yli 100.¹⁰ Yleispätevää

---

⁸ Luckmann 1967.

⁹ Niemelä 2003b, 173–174, 186; Pesonen 2004, 104.

¹⁰ Ks. mm. Sundstén 1997, 243.

määritelmää kollektiiviselle kriisille ei kuitenkaan ole; monesti tapahtuu luonteeltaan kollektiivisia kriisejä, joita ei voida kategorioida.¹¹ Koska tutkimuksessa kuitenkin käsitellään tietynlaisia kollektiivisia kriisejä, on syytä esitellä, miten käsite tässä tutkimuksessa ymmärretään.

Kollektiivinen kriisi ymmärretään tutkimuksessa yllättävänä ja nopeakestoisena tapahtumana, joka on aiheuttanut voimakkaita reaktioita, kansallista järkytystä sekä inhimillisiä, taloudellisia, sosiaalisia tai psykologisia vaurioita. Kollektiiviset kriisit kohdistuvat arvoihin, elinolosuhteisiin, yhteiskunnallisiin rakenteisiin tai yleisiin etuihin.¹² Kollektiivinen kriisi ymmärretään yhteisöllisenä ilmiönä, jonka yksilöt tiedostavat samalla tavalla, ovat tietoisia yhteisestä kokemuksesta, mutta eivät koe sitä henkilökohtaiseksi.¹³ Kollektiivisia kriisejä ei tässä tutkimuksessa arvioida ensisijaisesti ulkoisten vahinkojen perusteella, vaan kansallisten, psykologisten ja sosiaalisten reaktioiden kautta. Tällöin ei ole merkitystä, kuinka paljon aineellista tuhoa tapahtui, tai kuinka monta ihmishenkeä menetettiin. Kollektiivinen kriisi voi siis olla kyseessä silloinkin, kun välittömänä uhrina on ollut vain yksi ihminen, mutta kriisistä on siitä huolimatta seurannut yhteiskunnallista järkytystä.¹⁴

Kollektiivisia kriisejä ovat muun muassa 1) luonnonkatastrofit, 2) onnettomuudet sekä 3) yksilöiden tai ihmisryhmien tietoiset teot.¹⁵ Jälkimmäisiä ovat muun muassa terroristi-iskut ja muut väkivallanteot. Sodat, kansallisvaltioiden hajoamiset tai talouskriisit eivät ole tutkimuksen näkökulmasta kollektiivisia kriisejä; kyseiset kriisit voidaan ainakin teoriassa ennustaa, toisin kuin esimerkiksi liikenneonnettomuudet tai salamurhat. Myöskään avioerot, itsemurhat ja muut yksilöiden kokemat henkilökohtaiset kriisit eivät ole kollektiivisia kriisejä tutkimuksen näkökulmasta, vaikka ne sellaisia olisivatkin pienempien ihmisryhmien keskuudessa. Tutkimuksen kannalta ei ole relevanttia, minkälainen kriisi on tapahtunut, vaan minkälaisia kollektiivisia reaktioita se on herättänyt.¹⁶

---

¹¹ Ks. *Post et al.* 2003, 23–25.

¹² *Ursano & Fullerton & McCaughey* 1994, 6; *Post et al.* 2003, 24–25; *Krogars* 1995, 73.

¹³ *Sztomka* 2004, 158–162

¹⁴ Esimerkiksi Walesin prinsessa Dianan kuolema vuonna 1997. Ks. *Walter* 2001.

¹⁵ Ks. mm. *Ursano & Fullerton & McCaughey* 1994, 3–6

¹⁶ Esimerkkejä kollektiivisista traumaattisista kriiseistä ovat muun muassa Bodominjärven surmat vuodelta 1960, Lapuan patruunatehtaan räjähdys vuodelta 1976, Estonia autolautan uppoaminen vuodelta 1994, Walesin prinsessa Dianan tapaturmainen kuolema vuodelta 1997, syyskuun 11. iskut New Yorkissa, Konginkankaan liikenneonnettomuus vuodelta 2004 sekä Aasian luonnonkatastrofi vuodelta 2004.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kriisityö perustuu kirkon omien näkemysten mukaan seurakunnalliseen palvelutehtävään eli diakoniaan. Diakonian tarkoituksena on kristilliseen uskoon ja rakkauteen perustuen tarjota ruumiillista, hengellistä, aineellista ja henkistä apua kaikille hädänalaisille.¹⁷ Sundsténin mukaan kirkolla on perussanomansa lisäksi muitakin syitä toimia kriisitilanteissa. Kirkko on osallistunut kriisityöhön siitä lähtien, kun kyseinen toiminta Suomessa aloitettiin, joten sillä on kriisityöstä eniten osaamista. Lisäksi kokemusten kautta on havaittu, että ihmisten auttaminen on tehokkainta silloin, kun yhteistyö eri viranomaisten kesken on mahdollisimman verkostunutta ja kokonaisvaltaista.¹⁸ Näistä näkökulmista katsoen kirkon kriisityö voidaan nähdä tarkoituksenmukaisena aikana, jolloin muitakin professionaalisesti toimivia kriisiauttajia on olemassa.

Kirkon kriisityö on ollut muun muassa taloudellista tukemista, seurakuntien toimitilojen luovuttamista ja evakuointityössä avustamista.¹⁹ Kirkon erityisosaamisalueena voidaan kuitenkin pitää hengellistä ja henkistä työtä, kuten sielunhoitoa, lohduttamista sekä muistojumalanpalvelusten ja hartaushetkien järjestämistä. Henkistä tukea pyritään antamaan uhreille, heidän omaisilleen, mutta myös pelastusviranomaisille. Lisäksi kirkon läsnäolo on ollut merkittävä apu myös niille ihmisille, jotka eivät ole olleet suoraan kriisin kanssa tekemisissä: muun muassa vuoden 1994 Estonia-onnettomuuden, vuoden 2001 New Yorkin syyskuun 11. tapahtumien sekä vuoden 2002 Myyrmannin pommiräjähdyksen yhteydessä seurakunnat järjestivät keskusteluapua, hartaustilaisuuksia sekä pidensivät kirkkojen aukioloaikoja. Tilaisuuksien saama suosio oli merkki siitä, että monelle suomalaiselle kirkko on edelleen paikka, josta haetaan apua ja lohdutusta hädän hetkellä.²⁰

Suomen ulkopuolella kirkko on ollut läsnä Kirkon Ulkomaanavun (KUA) kautta. KUA:n tehtävänä on ollut turvata katastrofin kokeneiden ihmisten ensisijaiset perustarpeet, kuten juomaveden, ravinnon, terveydenhuollon sekä majoituksen

---

¹⁷ *Diakonia ja yhteiskuntatyö* 2006; *Aamenesta öylättiin – kirkollinen sanasto* 2006. Diakonia voi olla luonteeltaan liturgista, yhteiskunnallista ja karitatiivista. Liturginen diakonia on ihmisen palvelemista jumalanpalveluksen ja muun hengellisen työn kautta; yhteiskunnallinen diakonia on puuttumista hädän syihin ja yhteiskunnallista vaikuttamista niiden poistamiseksi; karitatiivinen diakonia on mm. sielunhoitoa ja taloudellista avustamista. *Aamenesta öylättiin – kirkollinen sanasto* 2006.

¹⁸ Sundstén 1997, 240.

¹⁹ *Diakonia ja yhteiskuntatyö* 2005, 10.

²⁰ Ks. Sainio 1995, 64–69; Kääriäinen et al. 2004, 207–208; Jerkku 2005.

saatavuus. Lisäksi KUA on pyrkinyt osallistumaan ennalta ehkäisevään toimintaan parantamalla mahdollisuuksia selvittää tulevista katastrofeista.²¹

Kirkon tavoitteena on ollut luoda valtakunnallinen hälytysjärjestelmä, joka perustuu alueellisiin, hiippakunnallisiin valmiusyksiköihin. Valmiusyksiköt koostuvat seurakuntien työntekijöistä, joiden tehtävänä on toimia yhteistyössä muiden alueellisten kriisiryhmien kanssa. Jos kyseessä on suuronnettomuus, arkkipiispan toimisto on yhteistyössä muiden piispojen, Kirkon tiedotuskeskuksen ja Kirkkohallituksen kanssa. Jos katastrofin alue on rajattu, yhteistyö hoidetaan seurakuntien ja hiippakuntien kesken. Seurakunnissa kirkkoherra vastaa toimista, jotka valmiussuunnitelmien mukaan on tilanteessa tehtävä. Kirkon kriisityöntekijät ovat koulutukseltaan teologeja ja diakoniatyöntekijöitä, joilla osalla on lisäkoulutusta terapiasta ja sielunhoidosta.²²

Uskonnollisuus ymmärretään tutkimuksessa substantiivisen määritelmän mukaan. Substantiivinen määritelmä ymmärtää uskonnon ihmisen ja yliluonnollisen väliseksi suhteeksi, johon kuuluu myyttejä, uskomuksia ja riittejä, joiden kautta yhteyttä ylläpidetään.²³ Uskonnollisuuden määrittelemisen on olennaista sekularisaatioteoreettisessa tutkimuksessa, sillä jos ei etukäteen ole selvillä, mitä uskonnollisuudella tarkoitetaan, on vaikea tutkia sen mahdollista heikkenemistä.

---

²¹ *Katastrofityö* 2006.

²² *Diakonia ja yhteiskuntatyö* 2005, 10. Muun muassa pääkaupunkiseudun suuronnettomuusorganisaatio Henkinen huolto (Hehu) on esimerkki hiippakuntajakoisesta kriisiorganisaatiosta. *Kääriäinen et al.* 2004, 208–209.

²³ Ks. mm. *Dobbelaere* 2002, 49–52.

1.3. Aikaisempi tutkimus

1.3.1. Tutkimukset kirkon roolista kriiseissä

Tälle tutkimukselle ovat keskeisiä kirkon kriisitoiminnan odotuksia kartoittavat tutkimukset. Myös tutkimukset, joissa on arvioitu kirkon asemaa yhteiskunnassa, erityisesti sekularisaatioteorian näkökulmasta, ovat hyödyllisiä tämän tutkimuksen kannalta.

Kirkon roolia kollektiivisissa kriiseissä ei ole liiemmin tutkittu. Aluksi käsitellään lyhyesti taustoittavia tutkimuksia, minkä jälkeen esitellään tutkimukset, jotka ovat merkityksellisiä erityisesti tälle tutkimukselle.

Miia Moisio on käsitellyt pro gradu -tutkielmassaan seurakunnan työntekijöiden selviytymistä katastrofityössä. Tutkimusaineistonaan Moisio käytti pääkaupunkiseudun seurakuntien suuronnettomuusvalmiudesta vastaavien organisaatioiden työntekijöiden haastatteluja sekä havainnointipäiväkirjoja. Aineistoaan Moisio analysoi induktiivisen sisällönanalyysin keinoin, tutkimuksen viitekehyksen ollessa rooliteoria. Moisio tutkimuksen mukaan katastrofityöntekijän voimakas ammatti-identiteetti edesauttaa työssä jaksamista. Ammatti-identiteettiä tulee vahvistaa sekä identiteettiristiriitoja välttää. Vahva ammatti-identiteetti on tärkeää työssä, joka on monessa suhteessa hyvin vaativaa.²⁴

Tuula Nieminen Kristofersson tutki väitöskirjassaan kriisiryhmien toimia vuoden 1998 Göteborgin diskopalon yhteydessä. Hän käsitteli kriisiauttajia sekä niiden erilaisuuksia. Tutkimusaineistonaan hän käytti kirjallisia dokumentteja sekä kriisiryhmien edustajien että kriisin kokeneiden haastatteluja. Tutkimuksen teoreettisina viitekehyksinä olivat Durkheimin teorit sururitualeista sekä Abbotin teoria professioiden järjestelmästä.²⁵

Yhteensä 63 kuolonuhria ja 200 loukkaantunutta, pääasiassa maahanmuuttajanuoria, vaatinut tuhopoltto oli Ruotsissa merkittävää yhteiskunnallista keskustelua ja kollektiivista surua aiheuttanut tapaus. Yli sata kriisiryhmää, joiden

---

²⁴ Moisio 2001.

²⁵ Nieminen Kristofersson 2002.

joukossa oli sekä organisoituja että spontaaneja, osallistui tuhopolton uhrien, heidän omaistensa ja muiden tapauksen koskettamien ihmisten tukemiseen.²⁶

Tämän tutkimuksen kannalta ovat mielenkiintoisia sellaiset tutkimustulokset, joita on saatu professionaalisten kriisiryhmien – erityisesti kirkon työntekijöiden – toiminnasta. Yleinen käsitys on ollut se, että professionaaliset ammattiryhmät pyrkivät kriisitilanteissa luomaan itsestään mahdollisimman positiivista kuvaa sekä korostamaan omaa erityisosaamistaan ja reviiiriään muihin kriisiauttajiin verrattuna. Göteborgin diskopalon jälkeen tilanne oli kuitenkin erilainen, sillä kirkon työntekijät eivät ensisijaisesti painottaneet traditionaalista rooliaan teodikea-kysymysten asiantuntijoina, vaan korostivat enemmän keskustelua, kuuntelemista sekä käytännön avun antamista. Nieminen Kristoferssonin mukaan professionaaliset ryhmät eivät välttämättä ole parhaimpia mahdollisia tahoja kohtaamaan ihmisten surua; ihmisen tuntemukset välittömästi kriisin jälkeen ovat niin kaoottiset, että kriisiryhmien ammatillisista erityistaidoista ei välttämättä ole merkittävää lisähyötyä, kun uhri saa tukea myös omasta sosiaalisesta verkostostaan.²⁷

Edellä mainitut tutkimukset taustoittavat tätä tutkimusta. Ne käsittelevät katastrofityöntekijöiden asemaa ja kirkon käytännön toimia kriisien jälkeen, mutta eivät vastaa siihen, miten kirkon kriisityöhön on suhtauduttu. Aikaisempaa mielipidetutkimusta kirkon kriisitoiminnasta ei ole liiemmin saatavilla. Lähelle tätä sijoittuu Jenni Jerkun vuonna 2005 valmistunut pro gradu -tutkielma. Moision tutkimuksen keskittyessä katastrofityöntekijöiden henkilökohtaiseen jaksamiseen, Jerkun työ käsitteli kirkon toimintaa kriisitilanteissa eri näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitettiin pääkaupunkiseudun seurakuntien ja Henkisen huollon toimintaa kauppakeskus Myyrmannin räjähdysen yhteydessä syksyllä 2002. Aineistonsa Jerkku oli kerännyt palautekirjoitusten ja henkilökohtaisten haastattelujen avulla. Aineistoaan hän käsitteli sisällönanalyysin keinoin. Tämän tutkimuksen kannalta on olennaisinta Jerkun tutkimuksen osa, jossa käsitellään arvioita kirkon toimenpiteistä katastrofin jälkeen. Tutkimustulokset osoittivat, että kirkon työntekijöiden läsnäoloa kriisin yhteydessä pidettiin hyvin arvokkaana. Sielunhoitoa ja keskusteluapua tarvitsevia ihmisiä olikin ollut runsaasti. Yhteistyötä koulujen kanssa pidettiin myös tärkeänä. Yhteistyö kohdistui erityisesti niihin oppilaitoksiin, joiden oppilas oli menehtynyt räjähdyksessä. Vastaajien kritiikki kohdistui puolestaan siihen, että katastrofityöntekijöiden

²⁶ Nieminen Kristofersson 2002, 246–247.

²⁷ Nieminen Kristofersson 2002, 250–251.

katastrofityöntekijöiden läsnäolo oli ollut liian lyhytkestoista. Osa vastaajista piti muistotilaisuuksia turhina ja ulkokultaisina.²⁸

Jerkun työn lähtöasetelma on samanlainen kuin tässä tutkimuksessa. Myös siinä tutkitaan mielipiteitä kirkon toiminnasta kriisin yhteydessä. Tämän tutkimuksen kannalta on huomionarvoista, että Jerkun tutkimuksessa käsitellään sekä uskonnon funktiota että performanssia.

Tutkimuksia mielipiteistä kirkon toiminnasta kriisitilanteissa edustaa Jerkun ohella myös Per Pettersson, joka on käsitellyt Ruotsin evankelis-luterilaisen kirkon toimintaa Estonia-onnettomuuden jälkeen. Petterssonin artikkeli on osa teosta, jossa keskitytään sururitualeihin, suurkatastrofien määritelmiin sekä esitellään kansainvälisiä esimerkkejä kollektiivisista kriiseistä. Artikkelin perustuu kolmeen tutkimukseen, jotka suoritettiin pian Estonia-onnettomuuden jälkeen syksyllä 1994. Ensimmäinen tutkimus käsitteli Ruotsin seurakuntien toimia kriisin jälkeen. Toinen tutkimus oli luonteeltaan lehdistöanalyysi, jossa arvioitiin, mitä suurimmissa päivälehdissä oli kirkosta kriisin yhteydessä kirjoitettu.²⁹ Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavin on kolmas tutkimus, joka suoritettiin haastattelemalla puhelimitse yli 15-vuotiaita ruotsalaisia. Vastaajilta kysyttiin heidän mielipiteitään 1) henkilökohtaisista uskonnollisista toimistaan katastrofin jälkeen, 2) katastrofin herättämistä uskonnollisista tuntemuksista sekä 3) Ruotsin evankelis-luterilaisen kirkon suoriutumista katastrofin käsittelemisessä. Tutkimustulosten mukaan 89 % vastaajista koki ihmisten tarvitsevan kirkon tukea katastrofin aiheuttamien henkisten vaikeuksien käsittelemisessä. Vastaajista 85 % katsoi, että Estonian kaltaiset kriisit tuovat esille uskonnollisia tuntemuksia, joita ei normaalitilanteissa ole havaittavissa. Enemmistö vastaajista (89 %) koki myös, että kirkolla voi olla kriisitilanteissa merkittävä vaikutus myös niihin seurakuntalaisiin, jotka eivät pidä itseään uskonnollisina. Reilusti yli puolet koki, että kirkko oli hoitanut työnsä katastrofitilanteessa odotusten mukaisesti.³⁰

Petterssonin artikkelissa tuli esille, että enemmistö ruotsalaisista piti uskonnollisia tuntemuksia suurten kriisien yhteydessä luonnollisina. Samoin kirkon läsnäolo kriisitilanteissa pidettiin itsestään selvyytenä. Ihmisten uskonnollisten tuntemuksien noustessa esille kirkko koettiin luonnollisena tahona niihin vastaamaan. Merkit-

---

²⁸ Jerkku 2005, 86–89.

²⁹ Pettersson 2003, 189–191.

³⁰ Pettersson 2003, 189–190.

tävää eroa sukupuolen, iän tai asuinpaikan välillä ei tutkimuksen tuloksissa havaittu. Kirkko koettiin kaikkien kolmen tutkimuksen kautta instituutiona, jolla on kokemusta, osaamista ja paikkoja tarjota ihmisille keinoja käsitellä kriisin aiheuttamia surun tunteita. Kirkkorakennukset koettiin paikkoina, joissa on mahdollista kokea yhteisöllisyyttä ja hiljentymistä. Moni vastaajista, joka ei normaalitilanteessa olisi kirkossa käynyt, saattoi nyt osallistua muistojumalanpalvelukseen. Lehdistöanalyysin valossa tuli myös ilmi, että pappien roolia rituaalien suorittajana pidettiin merkittävänä: heitä pidettiin eräänlaisina sururituaalien ja kollektiivisten kriisien asiantuntijoina. Kuten Suomessa, myös Ruotsissa enemmistö kansalaisista on luterilaisen kirkon jäseniä. Petterssonin artikkelin valossa näyttää siltä, että huolimatta yksilöiden henkilökohtaisesta uskonnollisesta passiivisuudesta enemmistö ruotsalaisista haluaa kirkon suorittavan yhteisöllisiä sururitualeja sekä antavan vastauksia kriisin herättämiin kysymyksiin. Arkielämässään uskonnollisesti tai ainakin kirkollisesti välinpitämättömät ihmiset aktivoituvat ja etsivät turvaa ja lohdutusta kirkon piiristä.³¹

Petterssonin artikkeli on monessa suhteessa merkittävä tämän tutkimuksen kannalta. Kuten Jerkku, myös Pettersson käsitteli mielipiteitä kirkon toiminnasta kollektiivisissa kriiseissä. Ongelmallista Petterssonin artikkelissa on kuitenkin tietynlainen yksipuolisuus. Toisin kuin tässä tutkimuksessa artikkelin kuvaamissa tutkimuksissa ei käsitelty lainkaan uskonnon performanssiin perustuvaa toimintaa, kuten uhrien taloudellista tukemista tai evakointitoiminnassa avustamista.

Kirkon asemaa kollektiivisten kriisien yhteydessä on käsitelty myös Tony Walter. Walesin prinsessa Dianan tapaturmaista kuolemaa vuonna 1997 voidaan luonnehtia globaaliksi kollektiiviseksi kriisiksi. Walter käsitteli artikkelissaan anglikaanisen kirkon merkitystä englantilaisessa yhteiskunnassa Dianan kuoleman jälkeen. Aineistonsa Walter oli kerännyt lyhyen, yksisivuisen kyselylomakkeen tuloksia sekä sanomalehtiä että aikakauslehtiartikkeleita analysoimalla. Walterin tarkoituksena oli selvittää, millaisiin kohteisiin ja paikkoihin ihmiset kerääntyivät osoittamaan suruaan Dianan poismenon johdosta.³²

Englannissa kirkon merkitys kollektiivisen kriisin yhteydessä ei ollut yhtä merkittävä kuin Ruotsissa. Maalaiskylissä ja suurimmissa kaupungeissa kirkot

---

³¹ Pettersson 2003, 189–197.

³² Walter 2001.

olivat yleisimpiä paikkoja jättää kukkajäähyväisiä, muistokirjoituksia sekä muita jäähyväisviestejä, mutta keskikokoisissa kaupungeissa ja esikaupungeissa supermarketit, kaupungintalot tai sotamuistomerkit olivat lähes yhtä suosittuja tai suositumpia kokoontumiskohteita.³³ Onkin syytä epäillä, että suurimmissa kaupungeissa, jotka samalla ovat katedraalikaupunkeja, kirkot ovat arkkitehtuurisesti, kulttuurihistoriallisesti tai esteettisesti niin houkuttelevia, että niistä muodostui keskeisiä kokoontumispaikkoja myös Dianan suremisen yhteydessä. Tätä näkökulmaa Walter ei kuitenkaan artikkelissaan analysoi.

Walter toteaaakin, että anglikaanisella kirkolla on edelleen merkitystä yhteisöllisen surun kanavana, mutta vain suurimmissa kaupungeissa ja maaseudulla. Vaikka useissa kirkoissa järjestettiin muistotilaisuuksia, monet briteistä eivät tilaisuuksiin osallistuneet. Kukkaterveiset saatettiin jättää kirkon ulkopuolelle, mutta sisälle ei astuttu. Ihmiset saattoivat sytyttää kirkoissa kynttilän tai kirjoittaa nimensä muistoadressiin, mutta itse tilaisuuksiin ei juuri osallistuttu.³⁴ Walter vertaa havaintojaan jo mainittuihin ruotsalaisiin tutkimustuloksiin Estonia-onnettomuuden yhteydessä. Ruotsissa sureminen oli monessa suhteessa kollektiivisempaa ja kirkollisempaa, kun Englannissa se oli individualistisempaa ja spontaanimpaa. Walterin mukaan ilmiö johtuu Ruotsin kirkon voimakkaasta asemasta verrattuna anglikaanisen kirkon asemaan. Suurin osa ruotsalaisista kuuluu kirkkoon enemmistön osallistuessa kirkon suorittamiin siirtymäriitteihin, kuten hautaan siunaamiseen ja kasteeseen. Englannissa luvut olivat huomattavasti pienemmät. Ruotsissa kirkon läsnäolo ihmiselämän suurien tapahtumien, kuten kuoleman, syntymän ja kriisien keskellä on perinteisesti ollut suuri, kun taas Britanniassa ihmiset ovat tunteidensa suhteen individualistisempia tai heihin vaikuttavat muut auktoriteetit kuin kirkko.³⁵

Walterin tutkimus on merkittävä tämän tutkimuksen kannalta. Englannin anglikaaninen kirkko oli Dianan kuoleman jälkeen monessa suhteessa statistin roolissa, kun Petterssonin artikkelin perusteella käy ilmi se, että Ruotsin luterilaisella kirkolla on kriisitilanteissa käytännössä kansalaisuskonnollinen asema. Jos verrataan Petterssonin ja Walterin havaintoja tämän tutkimuksen tuloksiin, voidaan päätellä, minkälainen yhteisöllinen asema Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on kriisitilanteissa. Ongelmallista erityisesti Walterin

---

³³ Walter 2001, 496–499.

³⁴ Walter 2001, 499.

³⁵ Walter 2001, 499–500.

tutkimuksessa on tutkimuksen otoksen homogeenisyys.³⁶ Lisäksi hän ei suoraan kysy mielipiteitä kirkon toimista Dianan kuoleman jälkeen, vaan arvioi, mitä surunilmaukset ja kokoontumispaikat kertovat kirkon asemasta kriisitilanteissa.

1.2.3. Tutkimukset kirkon asemasta yhteiskunnassa

Tämän tutkimuksen kannalta ovat tärkeitä sellaiset tutkimukset, joissa kirkon yhteiskunnallista asemaa arvioidaan sekularisaatioteorian näkökulmasta. Kyseistä tutkimusperinnettä edustaa Heikki Pesosen väitöskirja, jossa on arvioitu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon roolia ympäristönsuojelussa. Tutkimusaineistona toimivat erilaiset kirkon piirissä tuotetut tekstit, kuten lehtiartikkelit ja muu kirjallisuus. Aineistoaan Pesonen käsitteli diskurssianalyysin sekä retorisen analyysin keinoin.³⁷

1990-luvulta lähtien Suomen evankelis-luterilainen kirkko on osallistunut aktiivisesti ympäristönsuojeluun. Kirkon piirissä toimintaan ei kuitenkaan ole suhtauduttu yksimielisesti. Monien mielestä ympäristönsuojelu ei ole kirkon tehtävä, kun taas joidenkin mielestä se kuuluu kirkon velvollisuuksiin. Ympäristönsuojelun voidaankin nähdä olevan keino, jonka kautta kirkko pyrkii uudistamaan asemaansa nyky-yhteiskunnassa. Tätä Pesonen arvioi kolme erilaisen viitekehyksen kautta: sekularisaatioteorian näkökulmasta kirkon ympäristönsuojelu nähdään sisäisenä maallistumisena. Ympäristönsuojelua ei ole mahdollista perustella uskonnon funktiolla, vaan kyseessä on vain keino hakea “sekulaaria vakuuttavuutta.”³⁸ Tämä perustellaan siten, että mitä kaukaisempi yhteys funktiolla on suhteessa performanssiin, sitä todennäköisemmin kyseessä on esimerkki sisäisestä maallistumisesta.³⁹ Ympäristönsuojelu olisi siten keino, jonka kautta kirkko keräisi sekularisoituneiden seurakuntalaisten sympatiapisteitä. Ongelmaksi muodostuisi kuitenkin ympäristönsuojelun heikko yhteys kristinuskon oppiin ja traditioon.

---

³⁶ Vastaajat olivat pääasiassa korkeasti koulutettuja valkoihoisia, kriisiauttajia ja kirkon työntekijöitä. Enemmistö Dianan surijoista kuului alempiin sosiaaliluokkiin, joiden keskuudessa oli erityisen paljon mustia ja seksuaalisten vähemmistöjen edustajia. *Walter* 2001, 496.

³⁷ *Pesonen* 2004.

³⁸ *Pesonen* 2004, 102.

³⁹ *Pesonen* 2004, 102.

Toinen viitekehys, jossa Pesonen kirkon ympäristönsuojelua tarkastelee, on deprivatisaatioteoria. Kyseisestä näkökulmasta katsottuna ympäristönsuojelu voidaan nähdä uudenaikaisena julkisen uskonnollisuuden nousuna. Perinteisen sekularisaatioteorian vastaisesti deprivatisaatioteoria esittää, että moderneissa yhteiskunnissa kirkoilla on mahdollisuus nousta merkittäviksi julkisiksi vaikuttajiksi. Sekä sisäinen sekularisaatio että deprivatisaatio keskittyvät uskonnon performanssiin. Sisäisen sekularisaation näkökulmasta performanssi on negatiivista, kun deprivatisaatioteorian näkökulmasta se on puolestaan positiivista.⁴⁰

Kolmas viitekehys, jossa Pesonen kirkon ympäristönsuojelua arvioi, on itsereflektio. Tästä näkökulmasta katsottuna funktion ja performanssin välille ei tehdä eroa, jolloin kirkon ympäristönsuojelu on mahdollista perustella kristillisen tradition kautta. Esimerkiksi kirkon perinteinen asema eettisten kysymysten asiantuntijana voisi toimia perusteena ympäristönsuojelulle, jolloin kyseinen toiminta ei muodostuisi ongelmaksi kirkon sisällä tai sen ulkopuolella.⁴¹

Pesosen tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on samankaltainen tämän tutkimuksen kanssa. Myös sen teoreettiset näkökulmat ovat osittain samanlaisia kuin tässä tutkimuksessa. Myös tässä tutkimuksessa arvioidaan, mitä kirkon yhteiskunnallinen toiminta kertoo sen suhteesta yhteiskuntaan. Pesosen tutkimuksessa käsitellään kirkon ympäristönsuojelua, kun tässä puolestaan kirkon kriisitoimintaa. Myös tässä tutkimuksessa selvitetään, miten kirkon funktio ja performanssi eroavat toisistaan. Mikäli funktion yhteys performanssiin on heikko, tutkimuksessa arvioidaan, missä määrin kysymyksessä on merkki sisäisestä sekularisaatiosta.

Tämän tutkimuksen kannalta ovat tarkoituksenmukaisia myös tutkimukset, joissa on selvitetty vastaajien mielipiteitä kirkon yhteiskunnallisesta asemasta sekä asenteita kirkon työmuotojen tärkeydestä. Lähimmäksi tätä tutkimusta sijoittuvat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nelivuotiskertomuksen tutkimustulokset, jotka pohjautuvat TNS-Gallup Oy:n Kirkon tutkimuskeskuksen toimeksiannosta toteuttamiin Gallup Ecclesiastica 2003 -haastattelututkimukseen (N=1 009), Kirkkomonitor 2004 -tutkimukseen (N=2 569) sekä Kirkon tutkimuskeskuksen tekemiin seurakuntien työntekijä- ja luottamushenkilökyselyihin. Kyseisten tutkimusten mukaan seurakuntalaiset pitivät kirkon toimintamuotoja pääasiassa tärkeinä. Seurakuntalaiset arvostivat eniten käytännön työtä, kuten vammaisten,

---

⁴⁰ Pesonen 2004, 105–107.

⁴¹ Pesonen 2004, 108–112.

vanhusten ja nuorten parissa toimimista, työttömien tukemista sekä ruokapankkitoimintaa. Seurakunnan työntekijöiden keskuudessa kirkon toimintamuotoja arvostettiin yleisestikin enemmän, mutta verrattuna seurakuntalaisiin, myös funktiolähtöisiä työmuotoja, kuten jumalanpalveluksia, lähetystyötä, Raamattu- ja rukouspiirejä sekä radion aamuhartauksia, pidettiin tärkeänä. Sekä seurakuntalaisten että seurakunnan työntekijöiden keskuudessa eniten arvostettiin kuitenkin perinteisiä kirkollisia siirtymäriittejä, kuten hautaan siunaamista, kastetta ja kirkollista vihkimistä.⁴²

Nelivuotiskertomuksen esittämät tilastot ovat mielenkiintoisia. Tässä tutkimuksessa yritetään selvittää, mitä kirkon toimintamuotoja suomalaiset pitävät tärkeänä. Tutkittava ilmiö on kirkon kriisityö. Tutkimuksessa arvioidaan, pitävätkö suomalaiset käytännön kriisityön osa-alueita funktiolähtöisiä työalueita tärkeämpinä.

Kirkon asemaa yhteiskunnassa on tutkinut myös ruotsalainen Göran Gustafsson. Tutkimusaineistonaan Gustafsson käytti pohjoismaalaista RAMP-tutkimusta, jonka perusteella hän muodosti nelikenttätypologian sen mukaan, mitä pohjoismaalaiset odottavat kirkolta. Museaalista kirkkoa kannattavat (30 %) toivovat kirkon pitävän kiinni tunnustuksestaan ja pysyvän politiikan ulkopuolella; arvoja korostavan kirkon kannattajat (7 %) puolestaan toivovat kirkon pitävän kiinni tunnustuksestaan, mutta myös osallistuvan politiikkaan; palveluorientoituneen kirkon kannattajat (57 %) toivovat kirkon soveltavan sanomaansa ja pysyvän ulkopuolella politiikasta; tilannetta tulkitsevan kirkon kannattajat (6 %) haluavat kirkon soveltavan sanomaa, mutta myös osallistuvan politiikkaan.⁴³

Gustafssonin nelikenttä on monessa suhteessa mielenkiintoinen tämän tutkimuksen kannalta: tutkimuksen teoria on helposti sijoitettavissa nelikenttään. Gustafssonin typologiassa on sekä uskonnon funktiosta että performanssista lähteviä odotuksia. Uskonnon funktiota edustavat museaalinen ja arvoja korostava suuntaus. Performanssia ovat puolestaan palveluorientoituneet sekä tilannetta tulkitseva suuntaus. Edellisille on tyypillistä reagoiminen inhimillisiin asioihin uskonnollisin keinoin, kuten vaikuttamalla yhteiskunnallisiin epäkohtiin uskonnon omien keinovalikoimien kautta. Jälkimmäisille on sen sijaan tyypillistä vaikuttaminen yhteiskunnallisiin ilmiöihin niiden omin keinoin, kuten taloudellisiin ongelmiin taloudellisin keinoin. Nelikenttätypologian perusteella

---

⁴² Kääriäinen et al. 2004, 57–61.

⁴³ Gustafsson 2000, 184–185.

enemmistö pohjoismaalaisista pitää performanssia funktiota tärkeämpänä. Mielenkiintoista tämän tutkimuksen kannalta on se, kuinka samansuuntaisia Gustafssonin havainnot ovat verrattuna suomalaisten mielipiteisiin kirkon kriisityötä kohtaan. Pitävätkö suomalaiset performanssiin perustuvia kriisityön osa-alueita funktioon perustuvia tärkeämpinä?

Mielenkiintoisiin johtopäätöksiin on päätyttyä myös Kati Niemelä arvioidessaan tutkimustuloksia suomalaisten mielipiteitä kirkon työmuotoja kohtaan. Niemelän mukaan kirkollisten toimitusten suosio on heikentynyt suomalaisten keskuudessa. Esimerkiksi osallistuminen jumalanpalveluksiin on vähentynyt viime vuosina samaan aikaan, kun kirkon sosiaalinen toiminta on kasvattanut suosiotaan. Tietyssä mielessä performanssi onkin syrjäyttänyt funktion. Tästä huolimatta suomalaiset pitävät funktiota edustavia siirtymäriittejä, kuten hautaan siunaamista, kirkon tärkeimpien työmuotojen joukossa. Ainoastaan henkilökohtaista uskoa vahvistavien toimitusten suosio on heikentynyt.⁴⁴ Mielenkiintoista on selvittää, miten vastaajat suhtautuvat funktiota edustaviin kriisityön osa-alueisiin: pidetäänkö esimerkiksi kirkollisia muistotilaisuuksia tärkeämpinä kuin evankeliumin tai kristillisten arvojen julistamista.

---

⁴⁴ Niemelä 2003b, 171–174.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1. Kolmitasoinen sekularisaatioanalyysi

Sosiologia on ollut oppihistoriansa alusta lähtien kiinnostunut uskonnon ja yhteiskunnan välisestä suhteesta. Keskeisenä käsitteenä on ollut sekularisaatioteoria, jonka näkökulmasta on tarkasteltu yhteiskunnallisten muutosten vaikutusta uskontoon. Klassisen sekularisaatioteorian mukaan modernisaatio edistää sekularisaatiota eli maallistumista.¹ Mitä pidemmälle modernisaatio etenee, sitä enemmän sekularisaatiota oletettavasti ilmenee. Perusteena on käsitys, jonka mukaan yhteiskunnan rakenteissa tapahtuneilla muutoksilla on vaikutusta myös uskonnon asemaan. Modernisaation tuomien yhteiskunnallisten muutosten nähdään vaikuttavan sekä uskontokuntien yhteiskunnallisen aseman että yksilöiden uskonnollisuuden heikkenemiseen.²

Sekularisaatioteoria on tarkoituksenmukainen tutkittaessa yhteiskunnan ja uskonnon välistä suhdetta. Sen kautta voidaan tarkastella yleisiä kehityslinjoja, mutta pidemmälle meneviä johtopäätöksiä on syytä välttää.³ Kritiikkiä sekularisaatioteoria on kerännyt muun muassa ideologisesta sitoutuneisuudesta, historian vääristämisestä sekä globaalista sovellettavuudesta.⁴ Yksimielisyyteen sekularisaation määritelmästä ei ole päästy: ongelmana on ollut käsitteen operationalisointi, sillä sekularisaatiolla on ymmärretty eri asioita.⁵ Puutteistaan huolimatta sekularisaatioteoria on saavuttanut uskontososiologiassa paradigmaattisen aseman. Vaikka tutkijat eivät ole yksimielisiä, hylkäämällä sekularisaatioteoria kokonaan, menetettäisiin monessa suhteessa hyvin käyttökelpoinen teoria tutkittaessa yhteiskunnan ja uskonnon välisiä suhteita.⁶

---

¹ Ks. mm. *Berger* 1990 (1967); *Luckmann* 1967.

² Ks. mm. *Luckmann* 1967, 23; *Weber* 1971 (1920); *Berger* 1990 (1967).

³ *Beyer* 2000, 91–92; *Bruce* 2002, 39–41.

⁴ *Bruce* 1996, 52–53; *Stark* 2000; *Casanova* 1994, 27–29.

⁵ *Casanova* 1994, 12; *Dobbelaere* 2002.

⁶ *Tschannen* 1991, 396. Toisin ajattelee esim. *Beckford* 2003, 42, 44–49.

Uskontososiologiassa on ollut tapana tarkastella sekularisaatiota erilaisten yläkäsitteiden tasolla, joiden avulla maallistumisen astetta on voitu arvioida esimerkiksi yhteiskunnan, uskonnollisten yhteisöjen ja yksilöiden näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään Dobbelaeren kolmitasoista sekularisaatioanalyysiä, mikä sisältää yläkäsitteet; “yhteiskunnallinen” (societal), “yksilötason” (individual) sekä “organisaationaalinen” (organizational) sekularisaatio. Dobbelaeren teoria on tämän tutkimuksen kannalta käyttökelpoinen, sillä sen avulla voidaan vähentää sekularisaatioteoriaan liittyviä epäselvyyksiä, koska jokainen yläkäsite on käsitelty erikseen.⁷

Yhteiskunnallinen sekularisaatio on Dobbelaeren mukaan osa modernisaatiokehitystä, minkä myötä yhteiskunnalliset instituutiot ovat kehittäneet omat rationaalisuusperiaatteensa, siirtyen samalla pois uskonnon vaikutuspiiristä. Talouselämä, koulutus, politiikka ja tiede toimivat siten, mikä on niiden omien päämäärien kannalta järkevintä. Uskontokuntien mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa heikentyvät, lukuun ottamatta niiden omia alasysteemejä. Uskonnon edustamien arvojen ja perinteiden merkitys vähenee ihmisten alkaessa etsiä vastauksia kysymyksiinsä itsenäisesti. Yksityiselämä ja vapaa-aika rationalisoituvat, jolloin uskonnon edustamien sääntöjen ja tapojen merkitys kutistuu.⁸

Suomessa on merkkejä yhteiskunnallisesta sekularisaatiosta: valtio on omaksunut monia kirkolle perinteisesti kuuluneita tehtäväalueita muun muassa kuntauudistuksen ja koulujärjestelmän luomisen myötä.⁹ Kristinuskon vaikutus ihmisten moraalikäsitteisiin on tutkimustulosten mukaan heikkoa, vaikka maan sisäisiä eroja onkin olemassa.¹⁰

Yksilötason sekularisaatio merkitsee Dobbelaeren mukaan ihmisten henkilökohtaisen uskonnollisuuden muutosta. Kirkon jäsenmäärän putoaminen, kirkkoon sitoutumisen heikkeneminen sekä uskonnollisiin uskomuksiin uskovien määrän väheneminen ovat merkkejä yksilötason sekularisaatiosta. Yksilötason sekularisaatio on Dobbelaeren mukaan seurausta yhteiskunnallisista muutoksista, erityisesti yhteiskunnallisesta sekularisaatiosta. Yhteiskunnan instituutioiden

---

⁷ Dobbelaere 2002.

⁸ Dobbelaere 2002, 19–21, 24–25, 29–35.

⁹ Ketola 2003, 43–44. Kuntauudistuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä vuoden 1865 kuntauudistusta, jonka yhteydessä kunta ja seurakunta erotettiin toisistaan.

¹⁰ Kaupungeissa asuvien keskuudessa kristinuskolla on tutkimusten mukaan vähemmän merkitystä kuin maaseudulla asuvien. Kääriäinen & Niemelä & Ketola 2003, 254–255.

erkaantuessa uskonnon valtapiiristä, sama rationaalisuus ulottuu myös yksityiselämän puolelle. Kun uskonto on siirtynyt yksityiselämän alueelle, yksilöt tekevät sen suhteen itsenäisiä päätöksiä. Toiset hylkäävät uskon ylikuonnolliseen kokonaan, toiset muodostavat oman individualistisen elämäkatsomuksensa, mahdollisesti yhdistämällä eri uskontojen aineksia toisiinsa, osan pysyessä edelleen perinteisen uskonnollisuuden piirissä. Uusien uskontojen ja maailmankatsomusten lukumäärä kasvaa, kun yksittäisillä uskonnoilla ei ole erityisasemaa. Uskontojen lukumäärän kasvaessa myös vaihtoehtojen määrä lisääntyy.¹¹ Vaihtoehtojen kasvaessa on odotettavissa, että perinteisten uskontokuntien jäsenmäärä pienenee. Yksilötason sekularisaatiosta on olemassa vahvaa todistusaineistoa Suomesta: kirkon opetuksiin ja uskomuksiin sitoutuneiden määrä on vähentynyt. Myös osallistumisaktiivisuus kirkon tilaisuuksiin on pudonnut.¹²

Organisationaalinen sekularisaatio merkitsee Dobbelaeren mukaan uskonnon ja uskontokuntien sisäistä muutosta sekä sopeutumista yhteiskunnassa ja yksilöiden asenteissa tapahtuneisiin muutoksiin. Seurakuntalaisten muuttuessa asenteiltaan yhä individualistisemmiksi, uskontokuntien on otettava tämä huomioon. Tietyt uskontokunnat, kuten luterilaiset kirkot, ovat suhtautuneet yhteiskunnalliseen toimintaan avoimesti, kun taas lahkotyypiset uskonnot, muun muassa Jehovan todistajat, ovat halunneet pitää sakraalin ja sekulaarin jyrkästi erillään. Jos ristiriita oman perinteen ja maallisen yhteiskunnan välille on noussut liian suureksi, ovat uskontokunnat reagoineet eri tavoin. Osa on kyennyt perustelemaan uudistumisensa rationaalisin tai hengellisin perustein, kun taas osa on pitänyt kiinni perinteistään viimeiseen asti.¹³ Uudistumisen motiivina on ollut pääasiassa uskonnollinen pluralismi, jolloin ihmiset liittyvät ja eroavat uskontokunnista vapaaehtoisesti. Heidän kannatuksensa säilyttäminen on vaikeaa, minkä vuoksi omista periaatteista luopuminen jäsenmäärän säilyttämiseksi kenties houkuttelee uskonnollisia järjestöjä.

Organisationaalista sekularisaatiota on siis tilanne, jossa uskontokunta muuttaa suhdettaan maalliseen yhteiskuntaan vastoin perinteitään. Muun muassa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ympäristötoimintaa voidaan arvioida organisationaalisen sekularisaation näkökulmasta. Ympäristönsuojelun ei ole

---

¹¹ Dobbelaere 2002, 33–35, 137, 153; Dobbelaere 1998.

¹² Kääriäinen & Niemelä & Ketola 2003, 254.

¹³ Dobbelaere 2002, 21–22, 123–133.

perinteisesti nähty kuuluvan kirkon toimintamuotojen joukkoon, vaan sen on katsottu edustavan uudenlaista yhteiskunnallista vaikuttamista. Ympäristönsuojelu on suosittua ja trendikästäkin toimintaa, jonka kautta kirkon on ollut mahdollista nostaa profiiliaan vieraantuneiden seurakuntalaisten silmissä. Ongelmaksi nousee kuitenkin mahdollinen ristiriita ympäristönsuojelun ja hengellisen roolin välillä. Ympäristönsuojelu ei kuitenkaan ole välttämättä organisationaalista sekularisaatiota, vaan se on mahdollisesti perusteltavissa kristinuskon funktion kautta, jolloin se tulisi hyväksyä kirkon perustehtävien joukkoon.¹⁴

Kolmitasoinen sekularisaatioanalyysi on tämän tutkimuksen teoreettinen näkökulma. Sen avulla arvioidaan, missä määrin voidaan puhua yhteiskunnallisesta, yksilötason ja organisationaalista sekularisaatiosta, kun kysymyksessä on kirkon kriisityö. Yhteiskunnallisen tason sekularisaatiota selvitetään arvioimalla, mitä suomalaisten mielipiteet kertovat kirkon yhteiskunnallisesta asemasta. Jääkö kirkon rooliksi palveluiden tuottaminen välinpitämättömille seurakuntalaisille vai onko sillä myös kansallista yhtenäisyyttä vahvistava julkinen rooli? Halutaanko, että kirkko vastaa ainoastaan ihmisten käytännön tarpeisiin vai tuleeko sen myös julistaa hengellistä sanomaansa kriisien ja katastrofien aikana? Toivotaanko, että kriisityö on monipuolista, vaikka se merkitsisi kirkon toiminnan ulottumista alueille, jotka eivät ole sille perinteisesti kuuluneet?

Yksilötason sekularisaation arvioimiseksi analysoidaan, miten vastaajien henkilökohtainen uskonnollisuus vaikuttaa heidän mielipiteisiinsä. Vastaavatko vakaumukselliset ateistit eri tavoin kuin aktiiviseurakuntalaiset? Pitävätkö uskonnollisesti passiiviset henkilöt kirkon kriisityötä vähemmän tärkeänä kuin aktiiviseurakuntalaiset? Miten hengellisyyteen ja kristinuskon julistukseen perustuvaan kriisityöhön suhtaudutaan?

Organisationaalista sekularisaatiota arvioidaan selvittämällä, missä määrin kriisityö on vastaajien mielestä kirkon tehtävä. Tutkimuksessa analysoidaan funktion ja performanssin välille ilmenevää eroa tutkimustuloksissa: kuinka tärkeänä sosiaaliseen toimintaan perustuvaa kriisityötä pidetään suhteessa kirkon ydinsanomaan? Mitä kaukaisempi yhteys uskonnon funktion ja performanssin välillä tutkimusaineiston perusteella havaitaan, sitä perustellummin kriisityötä

---

¹⁴ Ks. *Pesonen* 2004.

voidaan arvioida organisaationaalisen sekularisaation näkökulmasta. Kriisityötä on silloin vaikea perustella uskonnon funktiolla, jolloin kyseinen toiminta olisi vain keino hakea maallista vakuuttavuutta.

2.2. Uskonnon funktio ja performanssi

Yhteiskunnallisen sekularisaation seurauksena institutionaaliset alasyteemit ovat eriytyneet toisistaan: ne toimivat omien rationaalisuusperiaatteidensa mukaisesti. Jokainen alasyteemi on itsenäinen suhteessa toisiin alasyteemeihin, vaikka ne toimivat samoissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Tällaisessa tilanteessa voidaan arvioida, miten alasyteemit vaikuttavat muuhun yhteiskuntaan. Samoin voidaan arvioida, miten alasyteemit vaikuttavat toinen toisiinsa. Siten voidaan erottaa uskonnon funktio ja performanssi. Kun alasyteemi pyrkii vaikuttamaan koko yhteiskuntaan, on kysymys uskonnon funktiosta. Kun alasyteemi pyrkii vaikuttamaan toiseen alasyteemiin, on kysymys uskonnon performanssista. Uskonnon funktio on puhdasta uskonnollista kommunikaatiota, kuten palvontaa, uskonnollista etsimistä ja sielujen parantamista. Performanssi on puolestaan uskonnon soveltamista muiden alasyteemien tuottamiin ongelmiin, joita niiden sisällä ei ole kyetty ratkaisemaan. Performanssin kautta uskontokunnat tuovat itseään esille sakraalin ulkopuolella pyrkien vastaamaan maallisiin ongelmiin.¹⁵

Teoria uskonnon funktiosta ja performanssista on tämän tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukainen. Vaikka Dobbelaeren kolmitasoinen sekularisaatioanalyysi on käyttökelpoinen, sitä on vaikea operationalisoida. Tästä syystä Dobbelaeren sekularisaatioteorian yläkäsitteet tullaan operationalisoimaan Beyerin käsitteiden avulla. Uskonnon funktio merkitsee kirkon hengellistä kriisityötä, kuten muistojumalanpalveluksia, kristillistä sielunhoitoa, evankeliumin julistamista sekä lohduttamista kristinuskon sanomalla. Performanssi puolestaan ymmärretään erilaisena sosiaalisena toimintana, jonka kautta kirkko toimii kriiseissä keinoilla, jotka eivät ole puhtaasti uskonnollisia. Performanssia edustaa esimerkiksi tilanne, jossa kotinsa menettäneelle ei julisteta ensisijaisesti kristinuskon sanomaa, vaan

---

¹⁵ Beyer 1994, 80. Mm. köyhyys, ympäristöongelmat ja perhe-elämän ongelmat ovat alueita, joissa kirkko voi toteuttaa performanssiaan. *Kääriäinen* 2003, 114–115.

pyritään auttamaan hänen aineellisia ja fyysisiä tarpeitaan. Kirkon performanssia ovat siis esimerkiksi uhrien taloudellinen avustaminen sekä evakuintityössä tukeminen. Performanssista lähtevien kriisityön muodoille on olennaista, että kirkko toimii toisten alajärjestelmien alueella, toisten alajärjestelmien keinoilla esimerkiksi taloudellisiin ongelmiin taloudellisin ratkaisuin.

3. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTTAMINEN

3.1. Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää suomalaisten mielipiteitä kirkon roolista kollektiivisissa kriiseissä. Tutkimukseen haetaan vastausta seuraavien kysymysten avulla:

1. Mitä mieltä suomalaiset ovat kirkon roolista Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä?
2. Miten suomalaiset haluavat kirkon toimivan mahdollisten tulevien kriisien yhteydessä?
3. Missä määrin kriisityö on suomalaisten mielestä kirkon tehtävä?
4. Miten suomalaisten uskonnollisuus vaikuttaa heidän vastauksiinsa?

Ensimmäisen ja toisen pääkysymyksen välityksellä selvitetään, mitä kriisityön muotoja pidetään suomalaisten keskuudessa toivottavina ja tärkeinä sekä mitä asiaankuulumattomina ja vähemmän tärkeinä. Miten kirkon kriisityö koettiin Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä sekä miten kirkon tulisi toimia tulevien kriisien yhteydessä?

Kolmannen pääkysymyksen avulla selvitetään, missä määrin kriisityö on suomalaisten mielestä kirkon tehtävä. Tuleeko kirkon osallistua kriisityöhön, ja jos tulee, millä perustein? Onko kriisityö organisationaalista sekularisaatiota vai voidaanko kyseinen toiminta perustella kristinuskon sanoman avulla, jolloin kriiseissä vaikuttaminen olisi luonnollinen osa kirkon yhteiskunnallista toimintaa?

Neljännessä pääkysymyksessä arvioidaan, miten suomalaisten uskonnollisuus vaikuttaa heidän vastauksiinsa. Uskonnollisuus ymmärretään tutkimuksessa substantiivisen määritelmän mukaisesti.¹ Uskonnollisuus on operationalisoitu uskon ja uskonnonharjoituksen kautta. Uskonnonharjoitus jakautuu julkiseen ja

---

¹ Ks. luku 1.2.

yksityiseen uskonnonharjoitukseen.² Tutkimuksessa selvitetään, miten uskonnollisuudeltaan erilaiset suomalaiset kokevat kirkon roolin kollektiivisissa kriiseissä. Kirkolla ymmärretään tässä tutkimuksessa aina Suomen evankelis-luterilaista kansankirkkoa, ellei toisin mainita.

3.2 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada yleistettävä ja luotettava kuva suomalaisten mielipiteistä kirkon kriisityötä kohtaan. Tästä syystä määrällinen metodi on perusteltavin ratkaisu tutkimuksen toteutumisen kannalta. Laadullinen menetelmä sopii paremmin tutkimuksiin, joissa kartoitetaan vähemmän tutkittua ilmiötä, kun taas määrällisessä tutkimuksessa pyritään aikaisemman tutkimustiedon avulla suorittamaan yleistyksiä suuresta otoksesta. Määrällisessä tutkimuksessa on olennaista erilaisten asioiden ja tekijöiden riippuvuuksien mittaaminen, säännönmukaisten ja satunnaisten tekijöiden löytäminen, kun laadullisessa pyritään selittämään ilmiötä syvemmin ja moniulotteisemmin.³ Vaikka kirkon toimintaa kriiseissä ei ole liiemmin tutkittu, on niitä riittävästi taustoittamaan tätä tutkimusta. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan verrata aikaisempaan tutkimustietoon, kuten testaamalla niiden paikkansa pitävyyttä että yleistettävyyttä.

Tutkimuksen aineisto kerättiin 8-sivuisilla kysymyslomakkeilla, jotka lähetettiin helmi–maaliskuussa 2006 tuhannelle satunnaisesti valitulle suomalaiselle.⁴ Kysymyslomakkeissa oli osioita kahteen tutkimukseen, joista toinen tutkimus käsitteli kirkon suhdetta yhteiskunnallisiin ongelmiin. Poiminta kerättiin Väestörekisterikeskuksen väestötietokannasta yksinkertaisella satunnaisotoksella.⁵ Tarkoituksena oli, että tutkimus edustaisi kattavasti kaikkia suomalaisia ja että jokaisella suomalaisella olisi yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi kyselyyn. Otantaa rajattiin siten, että tutkimukseen kelpuutettiin 18–75-vuotiaat suomalaiset.

---

² Julkisella uskonnonharjoituksella ymmärretään vastaajien osallistumista jumalanpalveluksiin, kun taas yksityisellä uskonnonharjoituksella vastaajien rukoilemisaktiivisuutta.

³ *Metsämuuronen* 2003, 5; *Heikkilä* 2001, 17–18. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen välisistä eroavaisuuksista ks. mm. *Metsämuuronen* 2003, 166–168.

⁴ Valtakunnallisissa kyselytutkimuksissa otoskokona on yleisesti 500–1000. *Heikkilä* 2001, 45.

⁵ (Simple random sample, SRS). Satunnaisotoksessa valitaan perusjoukosta sattumanvarainen ryhmä yksilöitä tutkimukseen. *Metsämuuronen* 2003, 31.

Katsottiin, että 18-vuotiaat ovat niin kypsiä, että heillä on mielipiteitä ja kykyä arvioida kirkon toimintaa. Yli 75-vuotiaat ja alle 18-vuotiaat rajattiin kyselyn ulkopuolelle, koska suuremman osuuden heistä oletettiin olevan kykenemättömiä tai haluttomia vastaamaan kyselyihin. Otoksen ulkopuolelle rajattiin myös Ahvenanmaan väestö, kuten Gallup Ecclesiastica 2003 -tutkimuksessa, jonka tuloksia verrataan tämän tutkimuksen tuloksiin. Oletettiin, että vastausprosentti olisi jäänyt Ahvenanmaan osalta pieneksi, koska kysymyslomake lähetettiin vain suomenkielisenä.

Kysymyslomakkeen mukana oli saatekirje⁶, jossa ilmoitettiin tutkimuksen tarkoitus, ajankohtaisuus sekä merkittävyys. Korostettiin, että kysymyksessä on tieteellinen tutkimus, jossa vastaajan henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa esille. Vastaajille lähetettiin myös palautuskuori, jonka postimaksu oli maksettu valmiiksi. Kysymyslomake esiteltiin helmikuussa 2006 20 vastaajan avulla. Palautteen perusteella kysymyslomaketta muutettiin kysymysten asettelun ja sanamuotojen osalta.

3.3. Käytetyt mittarit

Kysymyslomake⁷ sisälsi kymmenen mittaria, joista taustamuuttujien lisäksi mittarit 3–4 liittyivät tähän tutkimukseen.⁸ Kolmannessa mittarissa selvitettiin mielipiteitä kirkon toiminnasta Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä sekä neljännessä asenteita kirkon roolista tulevien kollektiivisten kriisien yhteydessä. Taustamuuttujia mittaavat kysymykset oli sijoitettu lomakkeen loppuun, vaikka ne ”helppoina” kysymyksinä olisivat voineet alkuun kuulua. Lähdettiin kuitenkin siitä, että kysymysten sijoittaminen ensimmäiseksi sijoittaisi vastaajat omien sosioekonomisten ryhmiensä ”vangeiksi”, jolloin he eivät kenties vastaisi rehellisesti.⁹

---

⁶ Ks. liite 1.

⁷ Ks. liite 3.

⁸ Kysymysosiot 5–9 liittyivät jo mainittuun toiseen tutkimukseen.

⁹ Ks. mm. *Jyrinki* 1976. Esimerkiksi vastaajan koulutustausta voi vaikuttaa siihen, miten kirkon taloudelliseen avustamiseen tai ulkomaanapuun suhtaudutaan: vaikka vastaaja vastustaisi voimakkaasti ulkomaille kohdistuvaa kriisiapua, voisi hän esimerkiksi akateemisena ihmisenä vastata toisin, sillä korkea koulutus liitetään usein suvaitsevaisuuteen. Ks. mm. *Alkula* et al. 1999, 90–91.

Kysymyslomake oli taitettu optisesti luettuun muotoon ja siihen vastattiin tummentamalla sopivinta vaihtoehtoa vastaava soikio. Kysymykset muotoiltiin mahdollisimman selkeiksi, ymmärrettäviksi ja miellyttäviksi täyttää. Suurin osa kysymyksistä muotoiltiin viisiportaisen joko negatiivinen–positiivinen tai nolla–positiivinen skaalatun Likert-asteikon mukaisesti, jolloin erilaisten riippuvuuksia ja vertailuja suorittavien testien tekeminen helpottuisi aineiston analyysivaiheessa.¹⁰ Kysymyksiä suunniteltaessa huolehdittiin siitä, että ne eivät olisi vaikeatajuisia, pitkiä eivätkä johdattelevia. Pyrittiin välttämään sanontoja, kuten ”ei kukaan”, ”aina” tai ”ei koskaan” väärintulkintojen vuoksi.¹¹ Kysymyslomakkeen lopussa oli avoin kysymys, jossa pyydettiin kommentteja lomakkeesta ja sen käsittelemistä aiheista. Avoimen kysymyksen tarkoituksena oli saada vastaajilta tietoja, joita ei ollut otettu kysymyslomakkeen laatimisvaiheessa huomioon, minkä lisäksi sitä oli mahdollista käyttää selittävänä ja tarkentavana kysymyksenä. Lisäksi vastaajilla on ollut tapana vastata avoimiin kysymyksiin spontaanimminkin ja rehellisemmin.¹² Ongelmalliseksi muodostui käytännössä kuitenkin se, että niitä vastauksia, jotka olivat merkityksellisiä tämän tutkimuksen kannalta, oli hyvin vähän. Lisäksi ne vastaukset, joista oli hyötyä, olivat sisällöllisesti samankaltaisia. Tästä syystä avoimia vastauksia ei analysoida erillisessä luvussa, vaan omassa asiayhteydessään.

Kysymyslomakkeen 3. *mittarilla* selvitettiin vastaajien mielipiteitä kirkon toiminnasta vuoden 2004 Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä. Mittari muodostettiin itsenäisesti siten, että Kirkon tiedotuskeskuksen tiedotarkistosta kerättyjen Aasian luonnonmullistusta käsittelevien uutisartikkeleiden avulla tehtiin lista kaikista kirkon suorittamista toiminnoista, joita voidaan pitää reaktioina käsiteltävänä olevaan katastrofiin.¹³ Tämän jälkeen valitut kriisityön osa-alueet jaettiin tutkimuksen teoreettisen viitekehykseen viitaten joko funktio- tai performanssilähtöisiksi väittäviksi.¹⁴ Funktiota mittaavia väittämiä olivat esimerkiksi muistojumalanpalvelusten suorittaminen, kirkkojen aukioloaikojen pidentäminen ja muistoristin pystyttäminen Hietaniemen hautausmaalle. Performanssia edustivat puolestaan muun muassa hätäavun toimittaminen tsunamin uhreille sekä evakuoitotoimintaan että uhrien tunnistamistyöhön osallis-

---

¹⁰ Poikkeuksena taustamuuttajat. Asteikkotyypeistä ks. *Metsämuuronen* 2003, 37–41.

¹¹ Muotoilusta ks. mm. *Metsämuuronen* 2003, 74–75.

¹² *Jyrinki* 1976, 95.

¹³ *Sakset ristissä – lehdistä poimittua* 2006.

¹⁴ Ks. luku 2.2. Funktiota mittaavia väittämiä oli kymmenen ja performanssia seitsemän.

tuminen. Funktiota mittaavat väittämät edustivat kriisityön muotoja, joissa kirkko reagoi hengellisin ja omalle alasytemilleen tyypillisin keinoin, kun taas performanssia mittaavat väittämät kuvasivat kriisityön muotoja, joissa kirkko toimi muille alasyteemeille tyypillisin keinoin.

Kysymyslomakkeen 4. mittarilla selvitettiin vastaajien mielipiteitä ja odotuksia kirkon toiminnasta potentiaalisten tulevien kriisien yhteydessä. Myös tämä mittari muodostettiin itsenäisesti siten, että Kirkon tiedotuskeskuksen tiedotarkiston 1990-luvulla tapahtuneita kollektiivisia kriisejä käsittelevien uutisartikkeleiden, mutta myös muiden lähteiden¹⁵ avulla tehtiin lista kirkon toiminnoista, joita voidaan pitää reaktioina kollektiivisiin kriiseihin. Edellisen mittarin tavoin tähänkin mittariin valitut kriisityön muodot jaettiin teorian pohjalta joko funktiota tai performanssia mittaaviksi väittämiksi.¹⁶ Vastaajien mielipiteitä kartoitettiin väittämillä, joihin tuli vastata tuttuun tyyliin tummentamalla sopivinta vaihtoehtoa vastaava soikio.

Kysymyslomakkeen lopussa olivat taustamuuttujia mittaavat kysymykset, joita kartoitettiin vakiintuneiksi muodostuneilla mittareilla. Muun muassa vastaajien sukupuolta, ikää ja siviilisäätystä tiedusteltiin, kuten kyselytutkimuksissa on ollut tapana.¹⁷ Vastaajan ikää ei kysytty suoraan, vaan syntymävuotta, sillä pidettiin mahdollisena, että todellista ikää helposti liioitellaan tai vähätellään. Asuinpaikkaa kysyttiin erityisesti siksi, että tutkimusten mukaan ihmisten uskonnollisuudessa ja kirkkoon sitoutumisessa on alueellisia eroja.¹⁸ Koulutusta ja työllisyystilannetta kysyttiin myös vakiintuneiden mittareiden avulla, sillä niillä on merkitystä muuttujien välisiä riippuvuuksia analysoitaessa, kuten taustamuuttujilla yleisesti.¹⁹

Uskonnollisuutta mittaavien taustakysymysten avulla selvitettiin vastaajien kuulumista tai kuulumattomuutta uskonnollisiin yhteisöihin. Mikäli vastaaja kuului Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon, hänen tuli seuraavassa kysymyksessä ilmaista kantansa kirkosta eroamiseen. Viimeisessä tausta-

---

¹⁵ Ks. mm. *Aamenesta öylättiin – kirkollinen sanasto* 2006 asiasana diakonia; *Diakonia ja yhteiskuntaryö* 2005. Väittämät 2 ja 4 on otettu muunneltuna World Values Study 2000 tutkimuksen kysymyksestä 29 (Q29) tämän tutkimuksen tarpeisiin sopivammaksi. *World Values Study 2000*, 8.

¹⁶ Ks. luku 2.2. Funktiota mittaavia väittämiä oli kymmenen ja performanssia yksitoista.

¹⁷ Ks. mm. *Elämänarvostukset 1997*, 20; *Kirkkomonitor* 1999.

¹⁸ Ks. luku 3.6.

¹⁹ Esimerkiksi koulutustaustan vaikutuksesta vastaamisaktiivisuuteen ks. mm. *Jyrinki* 1976, 119.

kysymyksessä tiedusteltiin vastaajan yhteenkuuluvaisuuden tunnetta kirkkoa kohtaan. Kysymykset, joissa tiedusteltiin kuulumista uskonnolliseen yhteisöön sekä mahdollista eroamista Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta, oli otettu suoraan tai mukailien Kirkon tutkimuskeskuksen kyselytutkimuksista.²⁰ Kysymys vastaajan yhteenkuuluvaisuuden tunteesta kirkkoa kohtaan oli peräisin Elämänarvostukset 1997 -tutkimuksesta.

Kysymykset uskosta Jumalaan, osallistumisesta uskonnollisiin tilaisuuksiin, uskonnollisesta identiteetistä sekä rukoilemisaktiivisuudesta olivat peräisin World Values 2000 -tutkimuksesta, ja niiden avulla mitattiin vastaajan uskon opillista ulottuvuutta, uskonnollista identiteettiä sekä julkisen että yksityisen uskonnonharjoittamisen määrää.²¹ Kysymyksistä, joissa tiedusteltiin vastaajien uskoa Jumalaan, osallistumista uskonnollisiin tilaisuuksiin sekä rukoilemisaktiivisuutta, luotiin Niemelän mallin mukaisesti neljä uskonnollisuustyyppiä opillisen ulottuvuuden sekä yksityisen että julkisen uskonnonharjoituksen pohjalta. Uskonnollisuustyyppittelyn avulla vastaajat luokiteltiin neljään ryhmään, joiden välityksellä arvioitiin, missä määrin vastaajien mielipiteet ovat yhteydessä heidän uskonnollisuuteensa.²² Kysymyksellä vastaajan uskonnollisesta identiteetistä pyrittiin siihen, että vastaajalla olisi mahdollisuus kertoa kattavammin omasta uskonnollisuudestaan.²³ Kysymyslomakkeen loppuun oli vastaajille varattu mahdollisuus kertoa mielipiteitään kysymyslomakkeesta ja sen käsittelemistä aiheista.

---

²⁰ Kääriäinen et al. 2004.

²¹ Kysymyksen osallistumisesta uskonnollisiin tilaisuuksiin vastausvaihtoehdot muutettiin realistisemmiksi siten, että vaihtoehdot, joissa käsitellään osallistumista useammin kuin kerran kuukaudessa, poistettiin kokonaan, samalla lisäten vaihtoehdot: ”Vähintään kerran kuukaudessa”, ”Useampia kertoja vuodessa”, ”Vähintään kerran vuodessa”, ”En ole käynyt lainkaan viime vuosina”. Nähtiin, että esimerkiksi päivittäinen uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen ei vastaa todellisuutta tämän päivän Suomessa. Tämän lisäksi poistettiin kokonaan vaihtoehdot ”En osaa sanoa” sekä ”Ei vastausta”, koska tarkoituksena oli välttää puuttuvia tietoja ja ”pakottaa” vastaaja ilmaisemaan mielipiteensä. Kysymyksessä uskonnollisesta identiteetistä poistettiin alkuperäinen lisäys ”jumalankieltäjä” vakaumusellisen ateistin perästä, sillä sen nähtiin olevan tarpeeton sekä liian voimakkaasti latautunut ilmaisu.

²² Niemelä 2003c, 212–218.

²³ Toisin kuin mm. World Values Study 2000 -tutkimuksessa (Q32), tässä tutkimuksessa ei kysytty tarkemmin, uskoiko vastaaja esimerkiksi persoonalliseen Jumalaan, kirkon opettamaan Jumalaan tai Elämänhenkeen. Tästä syystä vastaajat saattoivat pitää itseään uskonnollisena ihmisenä, vaikka eivät uskoisikaan persoonalliseen Jumalaan. Muihin tutkimuksiin sisällyntyy tarkentavaa kysymystä ei pidetty kuitenkaan tämän tutkimuksen tavoitteisiin nähden tarpeellisina, koska tarkoitus oli käyttää Niemelän uskonnollisuustyyppittelyä, joihin tarkentavaa kysymystä ei sisälly

3.4. Aineiston käsittely

Kysymyslomakkeilla kerätty aineisto koodattiin tilastollista käsittelyä varten, joka suoritettiin SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) 11.5. ohjelman avulla. Muuttujia käsiteltiin jakaumien, kuten frekvenssien ja prosenttilukujen sekä tunnuslukujen, kuten keskiarvojen ja keskihajontojen avulla.

Muuttujien välisiä yhteyksiä kartoitettiin faktorianalyysin avulla. Monimuuttujamenetelmiin kuuluvan faktorianalyysin perustarkoituksena on tiivistää tutkimusaineistoa mittaamalla, missä määrin eri muuttujat mittaavat samaa ilmiötä tai käsitettä. Faktorianalyysin merkittävin hyöty on siinä, että sen avulla voidaan muodostaa summamuuttujia, jotka soveltuvat paremmin tilastollisten riippuvuuksien mittaamiseen kuin yksittäiset muuttujat. Faktorianalyysia voidaan käyttää konfirmatorisesti eli kartoittaa, missä määrin tutkimuksen teoreettiset hahmotelmat toteutuvat käytännössä sekä siten, että tutkijalla ei ole tietoa muuttujien taustalla olevasta teoriasta. Faktorianalyysin tarkoituksenmukaisen toteutumisen kannalta on olennaista, että analyysiin otettavat muuttujat korreloivat toistensa kanssa, tapauksia on riittävästi, eivätkä analyysiin tulevat muuttujat perustu toisistaan erillisiin asteikkoihin. Faktorianalyysin toteuttaminen aloitetaan valitsemalla analyysiin otettavat muuttujat, minkä jälkeen valitaan tulkinnallisesti tarkoituksenmukaisin faktoriratkaisu sekä tuloksiin olennaisesti vaikuttavia tekijöitä, kuten faktorien lukumäärä ja ominaislataukset. Valintojen jälkeen suoritetaan itse rotaatio.²⁴ Tässä tutkimuksessa käytettiin varimax-rotaatiota pääkomponenttianalyysin, mutta direct oblimin-rotaatiota Maximum Likelihood -vaihtoehdon kohdalla. Faktorianalyysin tarkoituksenmukaisuutta tarkasteltiin Keyser-Meyer-Olkinin testin sekä Bartletin sväärisyystestin avulla.²⁵

Muuttujien, kuten mielipiteiden yhteyttä taustamuuttujiin tarkasteltiin ristiintaulukoinnin, kun taas summamuuttujien yhteyttä toisiinsa selvitettiin Pearsonin

---

²⁴ Ks. Hakala 1997, 127–128; Metsämuuronen 2003, 517–520.

²⁵ KMO-testin tarkoituksena on verrata havaittuja korrelaatioita osittaiskorrelaatioihin. Mitä suuremman luvun KMO saa, sitä mielekkäämpää faktorianalyysin käyttö, koska silloin muuttujaparien välisiä korrelaatioita voidaan selittää muilla analyysin muuttujilla. Bartletin sväärisyystestin tarkoituksena on puolestaan mitata, onko korrelaatiomatriisi identtinen eli ovatko diagonaalien termit ykkösiä ja muut termit nollia. Testin arvon ollessa suuri ja merkitsevyystason ollessa pieni, ei matriisi ole identtinen, jolloin faktorimallin käyttö on mielekästä. Mikäli testin tulos ei ole vähintään melkein merkitsevä, ei faktorimallin käyttö ole tarkoituksenmukaista. Hakala 1997, 134.

korrelaatiokertoimen avulla. Keskiarvojen erojen testaamisessa käytettiin t-testiä, jonka tarkoituksena oli selvittää kahden muuttujan, kuten tässä tutkimuksessa mielipiteiden yhteyttä vastaajan sukupuoleen.²⁶

Yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) avulla etsittiin muuttujia, jotka selittivät vastaajien mielipiteitä kirkon kriisityötä kohtaan. Varianssianalyysin käyttöehtona on se, että selitettävä muuttuja on vähintään välimatka-asteikollinen eikä sen jakauma saa poiketa merkitsevästi normaalista. Lisäksi vertailevien ryhmien varianssit eivät saa erota merkitsevästi toisistaan.²⁷

Varianssianalyysiin otettavien ryhmien varianssien erot testattiin Levenen testillä, kun taas Kolmogorov-Smirnov testillä tutkittiin jakauman normaaliutta. Mikäli Levenen ja Kolmogorov-Smirnov testit olivat tuloksiltaan vähintään merkitseviä, varianssianalyysin käyttöehdot eivät toteutuneet, jolloin käytettiin ei-parametristä Kruskal-Wallis-testiä.²⁸ T-testin, yksisuuntaisen varianssianalyysin sekä Kruskal-Wallis-testin kohdalla tilastollista merkitsevyyttä ilmaistiin seuraavasti: ***= erittäin merkitsevä ($p \leq 0.001$), ** = merkitsevä ($p \leq 0.01$) ja * = melkein merkitsevä ($p \leq 0.05$).

3.5. Kyselyyn vastanneet

3.5.1 Johdanto

Kysymyslomakkeet lähetettiin helmikuussa 2006 tuhannelle satunnaisesti valitulle suomalaiselle. Saatekirjeessä kehoitettiin palauttamaan täytetty kysymyslomake viimeistään 6.3.2006. Täytettyjä kysymyslomakkeita palautui ensimmäisen postituskierroksen jälkeen yhteensä 292 kappaletta, joista neljä jouduttiin hylkäämään: kolme vastaajaa oli palauttanut kyselylomakkeen täyttämättömänä ja yksi osoittautui liian nuoreksi. Osassa annettiin selitys täyttämättömyyteen; pääasialliset syyt olivat, että aihe ei kiinnostanut, lomake oli liian pitkä,

---

²⁶ Ristiintaulukoinnista, Pearsonin korrelaatiosta sekä t-testistä ks. mm. *Hakala* 2001, 210, 203–204, 230–232.

²⁷ *Hakala* 1997, 81. Asteikkotyypeistä, kuten välimatka-asteikosta ks. mm. *Metsämuuronen* 2003, 37–41.

²⁸ Ei-parametrisistä testeistä ks. *Hakala* 1997, 94–105.

kysymykset olivat hankalia tai että tapana ei ole ollut vastata kyselyihin. Osa oli täyttänyt lomakkeen puutteellisesti. Kyseiset lomakkeet otettiin silti mukaan, sillä ne oli muuten täytetty hyväksytysti. Ensimmäisen postituskierroksen jälkeen kyselyn vastausprosentti oli 28,8 %.

Vastausprosentin kohottamiseksi ei-vastanneille lähetettiin maaliskuussa 2006 muistutuskirje.²⁹ Kirje sisälsi vain saатteen, vaikka todennäköisesti osa oli ehtinyt hävittää kysymyslomakkeensa. Vastausprosentti oli kuitenkin riittävän korkea ilman uusien lomakkeiden painattamista ja postittamista.

Muistutuskierroksella palautui 59 kysymyslomaketta, joista kolme hylättiin; vastaajat eivät mahtuneet kyselyn ikähaarukkaan. Loput kysymyslomakkeista hyväksyttiin, vaikka niidenkin joukossa oli puutteellisesti täytettyjä, mutta muilta osin hyväksyttäviä lomakkeita.

Kyselyn vastausprosentiksi muodostui siis 34,4 %. Tulosta voidaan pitää tyydyttävänä, kun otetaan huomioon, että kysely postitettiin ihmisille, jotka eivät edusta tiettyä intressiryhmää. Vastausmäärän syitä voidaan vain arvioida, mutta yleisesti ottaen kysymysten määrä, monimutkaisuus sekä aihepiiri voivat vaikuttaa kadon suuruuteen.³⁰ Todennäköisin syy lienee, että aihepiiriä ei koettu mielekkäänä, kuten osassa palautetuista lomakkeista oli mainittu. Ajankohtaisuus voi myös vaikuttaa vastausaktiivisuuteen: kysymyslomakkeessa tiedusteltiin mielipiteitä kirkon toiminnasta tsunamikatastrofin yhteydessä, mikä ajankohtaisuutensa vuoksi mahdollisesti lisäsi vastaajien kiinnostusta kyselyä kohtaan.³¹ Ennen tutkimuksen luotettavuuden arviointia on syytä tarkastella, ketkä kyselyyn vastasivat. Alkuperäisestä otoksesta tiedettiin vastaanottajien lukumäärä, sukupuolijakauma, syntymävuosi, ja että otos poimittiin Manner-Suomen väestöstä.

---

²⁹ Ks. liite 2.

³⁰ Alkula et al. 1999. Postikyselyissä 20–30 % kato on varsin tyypillinen. Erilaiset kyselyt ovat lisääntyneet runsaasti, mikä on puolestaan vaikuttanut vastaamismääriin.. Tästä syystä vastausprosentti voi jäädä helposti jopa alle 50 %. *Toivonen* 1999, 112.

³¹ Tammikuussa 2006 käsiteltiin tiedotusvälineissä varsin kattavasti noin vuotta aikaisemmin tapahtunutta Aasian luonnonkatastrofia, mikä vaikutti mahdollisesti siihen, että kysymyslomakkeiden lähettämisaikana helmikuussa 2006 aihe oli vielä monen vastaajan mielessä.

3.5.2. Vastaajien sosioekonominen tausta

Kokonaisuudessaan kysymyslomakkeen vastaanotti 1000 suomalaista, joista miehiä oli 501 ja naisia 499. Hyväksytyjä lomakkeita oli 344, joista miehiä oli 142 (41 %) ja naisia 202 (59 %). Tilastokeskuksen mukaan miehiä on koko väestössä 49 % ja naisia 51 %.³² Tähän tutkimukseen osallistui siis naisia enemmän kuin heitä on prosentuaalisesti koko väestössä. Naiset ovat siis yliedustettuina miehiin verrattuna, mutta ero ei ole huomattavan suuri, kun sitä verrataan vastaavanlaiseen valtakunnalliseen kyselytutkimukseen, jonka kohdalla naiset olivat miehiä aktiivisempia vastaamaan.³³

Vastaajien ikärakennetta tarkasteltaessa huomataan, että vanhemmat ikäluokat vastasivat kyselyyn nuorempiaan aktiivisemmin. Vastaajien ikäluokat on esitettyinä taulukossa 1.

Taulukko 1. Vastaajien ikäluokat verrattuna koko väestön tilastoihin.

Ikäluokka	Tämä tutkimus (N=327) %	Koko väestö 31.12.2005 (N=5 255 580) % ³⁴
18–19	2	2
20–24	7	6
25–29	6	6
30–34	4	6
35–39	8	7
40–44	10	7
45–49	10	7
50–54	14	8
55–59	14	8
60–64	10	6
65–69	8	5
70–75	7	5
Yhteensä	100	100

³² Väestö 1-vuotiskäryhmittäin sukupuolen ja siviilisäädyn mukaan 31.12.2005.

³³ Ks. mm. Yletyinen 2005, 30.

³⁴ Väestö 1-vuotiskäryhmittäin sukupuolen ja siviilisäädyn mukaan 31.12.2005.

Ikäluokat vastasivat melko hyvin toisiaan, vaikka pieniä eroja olikin havaittavissa. Erityisesti 40–44-vuotiaat sekä sitä vanhemmat ovat tässä tutkimuksessa ylliedustettuina. Nuorempien ikäluokkien keskuudessa tilastolliset erot eivät ole merkittäviä. Vaikka tutkimukseen osallistuneiden ikäluokat eivät vastanneet koko väestön ikäluokkasuhteita, on syytä todeta, että suhteet ovat jokseenkin identtiset: sekä tässä tutkimuksessa että koko väestöä koskevissa tilastoissa nuorempia ikäluokkia on vanhempia vähemmän.

Suurin osa kyselyyn vastanneista asui yli 30 000 asukkaan kaupungeissa (32 %). Toiseksi suurimman ryhmän muodostivat vastaajat, jotka olivat peräisin pääkaupunkiseudulta (20 %), sitten alle 30 000 asukkaan kaupungeista sekä maaseudulta (molempia 17 %). Pienimmän vastaajaryhmän muodostivat taajamien asukkaat (14 %).

Siviilisäätyä tarkastellessa huomataan, että suurin joukko (54 %) vastaajista eli avioliitossa (miehistä 52 %, naisista 56 %). Tilastokeskuksen virallisiin lukuihin (miehet 51 %, naiset 44 %) nähden näyttää siltä, että avioliittoisuus edisti tähän kyselytutkimukseen vastaamista molemmissa sukupuolissa, mutta erityisesti naisten kohdalla.³⁵ Vastaajista viidennes (20 %) oli naimattomia, avioliitossa eläviä oli viisitoista prosenttia, eronneita, leskiä sekä ryhmään ”jokin muu” kuuluvia kaikkia alle kymmenesosan.

Suurimman vastaajaryhmän muodostivat keskitason koulutuksen saaneet vastaajat (52 %).³⁶ Koko väestön keskuudessa keskitason koulutuksen saaneita on 38 %. Toiseksi suurin vastaajaryhmä oli kansa-, keski- tai peruskoulun suorittaneet, joita oli molemmissa sukupuolissa hieman alle 30 %. Koko väestön keskuudessa ryhmään kuuluu sekä miehiä että naisia 37 %. Kolmanneksi suurimman vastaajaryhmän, korkeakoulututkinnon suorittaneista, miehiä (24 %) oli naisia (16 %) selvästi enemmän. Koko väestön keskuudessa tilanne on päinvastainen.³⁷

Vastaajien päätoimen³⁸ suhteen suurimman vastaajaryhmän muodostivat työlliset, joita oli aineistossa 54 %. Työllisistä oli palkansaajia 87 % ja yrittäjiä 13 %, mitkä

---

³⁵ Ks. *Väestö 1-vuotiskäryhmittäin sukupuolen ja siviilisäädyn mukaan 31.12.2005*.

³⁶ Keskitason koulutuksen määritelmään sisältyivät lukion, ammattikoulun sekä opistoasteen suorittaneet. Jos vastaaja oli ilmoittanut koulutukseksi sekä lukion että esimerkiksi opistoasteen, merkittiin vastaajan korkeimmaksi koulutusasteeksi jälkimmäinen.

³⁷ Ks. *Tutkinnon suorittaneita 2 710 000 vuonna 2004*.

³⁸ Vaihtoehtoon ”Muu päätoimi” vastasi useampi henkilö. Maanviljelijäksi luokiteltu siirrettiin ryhmään ”Yrittäjä”, emännäksi luokiteltu ryhmään ”Työntekijä”, sopimussotilas ryhmään ”Alempi

olivat identtiset virallisten tilastojen kanssa.³⁹ Työttömiä oli aineistossa 5 %, koko väestön työttömyysprosentin ollessa 7 %.⁴⁰

Vastaajan sukupuolella, iällä, asuinpaikalla, siviilisäädyltä, koulutusasteella ja ammatilla oli siis jonkin verran merkitystä, ketkä kyselyyn vastasivat. Vaikka ero virallisiin tilastoihin oli olemassa, tähän tutkimukseen osallistuneet eivät muodostaneet sosioekonomisten taustatekijöidensä perusteella perusjoukosta ratkaisevasti poikkeavaa ihmisryhmää.

Aineiston perusteella voitiin todeta, että tyypillisin vastaaja oli keski-ikäinen, kaupungissa asuva naimisissa oleva nainen, jolla oli ammatillinen koulutus, ja joka työskenteli palkansaajana.

Seuraavaksi tarkastellaan vastaajien uskonnollista uskoa, uskonnonharjoitusta sekä kirkkoon kuulumista ja sitoutuneisuutta. Kyseisillä muuttujilla oli mahdollisesti merkitystä vastausaktiivisuuteen etenkin, kun kysymyksessä oli teologinen tutkimus. Lähtökohtaisesti oli todennäköisempää, että kaikkein uskonnollisimmat ja kirkkoon sitoutuneimmat vastaajat suhtautuivat kyselyyn myötämielisemmin kuin ne, joiden elämässä uskolla ja kirkolla oli vähemmän merkitystä.

3.5.3. Vastaajien uskonnollinen tausta

Tarkasteltaessa vastaajien opillista ulottuvuutta huomataan, että ylivoimainen enemmistö (71 %) vastaajista uskoi Jumalaan. Vastaajien opillinen ulottuvuus on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Vastaajien usko Jumalaan sukupuolen mukaan (N=341) %.

Usko Jumalaan	Mies	Nainen	Yhteensä
Kyllä	56	82	71
En	17	4	9
En osaa sanoa	27	14	20
Yhteensä	100	100	100

toimihenkilö”, opettaja ryhmään “Ylempi toimihenkilö”. Kirjailijaksi itsensä luokitellutta ei osattu sijoittaa mihinkään ryhmään, vaan se jätettiin luokkaan “Muu päätoimi”.

³⁹ *Palkansaajat ja yrittäjät 1990–2006.*

⁴⁰ *Työllisyys ja työttömyys heinäkuussa 2006.*

Naiset olivat miehiä uskonnollisempia, kuten aikaisempien tutkimustuloksien valossa oli syytä olettaa.⁴¹ Gallup Ecclesiastica 2003 -tutkimuksessa 64 % vastaajista ilmoitti uskovansa Jumalaan joko kristinuskon opettamana tai muuten, 15 % ei osannut sanoa ja 10 % ilmoitti, että ei usko Jumalaan.⁴²

Tarkasteltaessa vastaajien julkista uskonnonharjoitusta havaitaan, että kyselyyn osallistuneet olivat jonkin verran aktiivisempia osallistumaan jumalanpalveluksiin kuin suomalaiset yleensä. Vastaajien osallistuminen jumalanpalveluksiin on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3. Vastaajien osallistuminen jumalanpalveluksiin.

Osallistuminen jumalanpalveluksiin	Tämä tutkimus (N=341) %	Gallup Ecclesiastica 2003 (N=1 009) ⁴³ %
Vähintään kerran kuukaudessa	8	6
Vähintään kerran vuodessa	45	45
Harvemmin kuin kerran vuodessa	26	19
Ei lainkaan	21	28
Yhteensä	100	100

Vähintään kerran kuukaudessa jumalanpalveluksiin osallistuvia oli tässä tutkimuksessa jonkin verran enemmän. Vähintään kerran vuodessa jumalanpalveluksiin osallistuvien määrät olivat puolestaan yhtä suuret kahdessa tutkimuksessa, mutta niitä vastaajia, jotka ilmoittivat osallistuvansa jumalanpalveluksiin harvemmin kuin kerran vuodessa, oli tässä tutkimuksessa enemmän. Gallup Ecclesiastica 2003 -tutkimuksessa oli puolestaan enemmän niitä, jotka eivät osallistuneet jumalanpalveluksiin lainkaan. Tähän tutkimukseen

⁴¹ Niemelä 2003c, 187–192.

⁴² Kääriäinen et al. 2004, 52–53.

⁴³ Kääriäinen et al. 2004, 50.

osallistuneet olivat siis julkisen uskonnonharjoituksen suhteen aktiivisempia kuin vertailevaan tutkimukseen vastanneet.

Kun tarkastellaan taulukkoa, jossa on esitetty vastaajien rukoilemisaktiivisuus, huomataan, että tutkimukseen osallistuneet olivat hieman aktiivisempia yksityisessä uskonnonharjoituksessa kuin vertailevaan tutkimukseen osallistuneet. Vastaajien rukoilemisaktiivisuus on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Vastaajien rukoilemisaktiivisuus.

Rukoilemisaktiivisuus	Tämä tutkimus (N=336) %	Gallup Ecclesiastica 2003 (N=1 009) %
Päivittäin	28	25
Vähintään kerran viikossa	24	11
Harvemmin	37	35
Ei lainkaan	11	28
Yhteensä	100	100

Päivittäin rukoilevien välinen ero ei ollut suuri kahden tutkimuksen välillä, mutta vähintään kerran viikossa rukoilevia oli tässä tutkimuksessa selvästi enemmän kuin vertailevassa tutkimuksessa. Niitä, jotka eivät rukoilleet lainkaan, oli puolestaan Gallup Ecclesiastica 2003 -tutkimuksessa merkittävästi enemmän.⁴⁴

Uskonnollisuutta kysyttiin vastaajilta myös suoraan: vastaajista 72 % piti itseään uskonnollisena ihmisenä. Vastaajista (N=330) 26 % piti itseään ei-uskonnollisena ihmisenä ja vakaumuksellisena ateistina 3 %. World Values 2000 -tutkimuksessa

⁴⁴ *Kääriäinen et al. 2004, 50.* Rukoilemisaktiivisuutta kysyttiin vaihtoehtojen “Päivittäin”, “Useammin kuin kerran viikossa”, “Kerran viikossa”, “Ainakin kerran kuussa”, “Muutaman kerran vuodessa”, “Harvemmin” ja “Ei koskaan”. Vertailun vuoksi luokat muutettiin samanlaisiksi kuin Gallup Ecclesiastica 2003 -tutkimuksessa

uskonnollisia oli 62 %, ei-uskonnollisia 29 %, ateisteja 3 %, kuuden prosentin pidättäytyessä vastaamasta.⁴⁵

Vastaajien kuuluminen uskonnollisiin yhteisöihin on esitetty taulukossa 5. Havaittiin, että Tilastokeskuksen luvut olivat samansuuntaiset tämän tutkimuksen tulosten kanssa.

Taulukko 5. Vastaajien kuuluminen uskonnolliseen yhteisöön.

Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluminen	Tämä tutkimus (N=339) %	Koko väestö 2003 ⁴⁶ %
Suomen evankelis-luterilainen kirkko	86	84
Ortodoksinen kirkko	1	1
Jokin muu ⁴⁷	2	1
En kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön	11	14
Yhteensä	100	100

Mikään ryhmistä ei ollut yli- tai aliedustettuina. Uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomia oli tässä tutkimuksessa vähemmän kuin virallisissa tilastoissa, mutta ero ei ollut suuri.

Kysyttäessä evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvilta heidän suhtautumistaan kirkosta eroamiseen (N=297) vastaajista 23 % ilmoitti, että ei voisi missään olosuhteissa erota kirkosta. Vastaajista 42 % ei ajatellut eroamista eikä pitänyt sitä ajankohtaisena; 12 % oli ajatellut eroamista usein, mutta jättänyt sen tekemättä; 18 % oli ajatellut eroamista usein, mutta siitä huolimatta asian suhteen epävarma. Vastaajista 5 % piti todennäköisenä, että tulee eroamaan kirkosta joskus. Gallup Ecclesiastica 2003 -tutkimuksessa vastaavat lukemat olivat 41 %, 29 %, 17 %, 8

⁴⁵ Niemelä 2003a, 122.

⁴⁶ Kääriäinen et al. 2004, 39.

⁴⁷ Ryhmään "jokin muu" kuului yhteensä kahdeksan vastaajaa. Heistä yksi kuului Suomen katoliseen seurakuntaan ja yksi baptistiseurakuntaan. Kaikki muut olivat jäseniä helluntai seurakunnissa.

% ja 5 %.⁴⁸ Vastaajilta kysyttiin myös heidän yhteenkuuluvuudentunteestaan kirkkoa kohtaan (N=335). Vastaajista 12 % tunsi hyvin suurta yhteenkuuluvuudentunnetta kirkkoa kohtaan. Vuoden 1997 RAMP-tutkimuksessa vastaava luku oli 14 %. Vastaajista 10 % prosenttia ei tuntenut lainkaan yhteenkuuluvaisuutta kirkkoa kohtaan, kun RAMP-tutkimuksessa vastaava luku oli 9 %.⁴⁹

Opillisella ulottuvuudella, uskonnonharjoituksella, uskonnollisella identiteetillä ja kirkkoon sitoutuneisuudella oli todistettavasti jonkin verran vaikutusta vastaamisaktiivisuuteen. Tutkimukseen osallistui virallisiin tilastoihin verrattuna sekä opillisesti että identiteetiltään uskonnollisempia sekä uskonnonharjoitukseltaan aktiivisempia yksilöitä. Kirkosta eroamisen ja kirkkoon kohdistuvan yhteenkuuluvaisuuden tunteen suhteen tähän tutkimukseen osallistuneet olivat puolestaan vähemmän kirkkoon sitoutuneita. Vaikka tutkimuksen tulokset erosivat virallisista tilastoista, ero ei ollut niin merkittävä, että tähän tutkimukseen osallistuneet olisivat uskonnollisuutensa tai kirkkoon sitoutuneisuutensa suhteen ratkaisevan poikkeuksellisia.

3.5.4. Uskonnollisuustyypit

Sitä, miten vastaajien uskonnollisuus vaikutti heidän mielipiteisiinsä kirkon roolista kollektiivisissa kriiseissä, kartoitettiin neljännen tutkimuskysymyksen avulla. Jotta kysymykseen pystyttäisiin tyydyttävästi vastaamaan, päätettiin muodostaa Niemelän mallin mukaisesti neljä uskonnollisuustyyppeä kolmen taustamuuttujan pohjalta. Taustamuuttujista ensimmäinen mittasi vastaajien uskomista Jumalaan, toinen julkista uskonnonharjoitusta eli jumalanpalveluksiin osallistumista ja kolmas yksityistä uskonnonharjoitusta eli rukoilemista.⁵⁰

Aluksi taustamuuttujat, joista uskonnollisuustyypit muodostettiin, standardoitiin kolmiportaisiksi Likert-asteikollisiksi muuttujiksi.⁵¹ Standardoinnin tarkoituksena

---

⁴⁸ Kääriäinen et al. 2004, 99.

⁴⁹ Niemelä 2003a, 131.

⁵⁰ Ks. Niemelä 2003c, 212–218.

⁵¹ Kysymyslomakkeen julkista uskonnonharjoitusta mittaavan muuttujan vaihtoehdot “useampia kertoja vuodessa” sekä “vähintään kerran vuodessa” muutettiin vaihtoehdoksi “vähintään kerran vuodessa.” Vaihtoehdot “harvemmin kuin kerran vuodessa” sekä “en ole käynyt lainkaan viime vuosina” muutettiin vaihtoehdoiksi “harvemmin kuin kerran vuodessa.” Kysymyslomakkeen

oli helpottaa luokittelun tekemistä. Neljän uskonnollisuustyyppin kriteerit on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6. Niemelän uskonnollisuustyyppien kriteerit.

	Usko Jumalaan	Uskonnolliset tilaisuudet	Rukoilemisaktiivisuus
Aktiiviseurakuntalaiset	Kyllä	Vähintään kerran kuukaudessa	Viikoittain
Perusseurakuntalaiset	Kyllä	Vähintään kerran vuodessa	Ainakin joskus
Passiiviset myönteiset	Kyllä/EOS	Harvemmin kuin kerran vuodessa	Ainakin joskus
Ei-uskonnolliset	Ei	Ei koskaan/satunnaisesti	Ei/satunnaisesti

Esimerkiksi perusseurakuntalaisiksi määriteltiin vastaajat, jotka uskoivat Jumalaan, kävivät jumalanpalveluksissa vähintään kerran vuodessa ja jotka rukoilivat ainakin joskus.⁵² Muuttujamuunnosten jälkeen jokainen vastaaja arvioitiin erikseen ja siirrettiin antamiensa vastausten perusteella johonkin neljästä uskonnollisuustyyppistä tai ryhmään ”muu tai ei tietoa.” Vastaajien uskonnollisuustyyppit verrattuna koko väestön tietoihin on esitetty taulukossa 7.

yksityistä uskonnonharjoitusta mittaavan muuttujan vaihtoehdot ”päivittäin”, ”useammin kuin kerran viikossa”, ”kerran viikossa” muutettiin vaihtoehdoksi ”viikoittain”. Vaihtoehdot ”ainakin kerran kuussa”, muutaman kerran vuodessa” sekä ”harvemmin” muutettiin vaihtoehdoksi ”ainakin joskus”. Kaikki muut, kuten ”ainakin kerran kuukaudessa” säilytettiin muuttumattomana. Ks. *Niemelä 2003c*, 213.

⁵² Kysymyksiin 1) uskosta Jumalaan, 2) osallistumisesta uskonnollisiin tilaisuuksiin sekä 3) rukoilemisaktiivisuudesta perusseurakuntalaiset vastasivat 1,2,1; 1,1,2; 1,2,2; aktiiviseurakuntalaiset 1,1,1; passiiviset myönteiset 1,3,1; 1,3,2; 2,3,1; 2,3,2; ei-uskonnolliset 3,2,3; 3,3,2; 3,3,3. Niemelä korostaa, että ei-uskonnollisten ryhmään kuuluvat myös ne vastaajat, jotka eivät harrasta jotain kahdesta rituaalisen uskonnollisuuden muodosta, mutta ovat ainakin satunnaisesti aktiivisia toisen suhteen. Ei-uskonnollisten ryhmään kuuluu siten esimerkiksi vastaajia, jotka eivät usko Jumalaan, eivät käy lainkaan uskonnollisissa tilaisuuksissa, mutta jotka rukoilevat ainakin satunnaisesti. Niemelä mm. toteaa, että vain 90 % ei-uskonnollisista ei rukoile koskaan. Niemelän itsensä käyttämässä uskonnollisuustyyppittelyssä vastausvaihtoehdot olivat osittain erilaiset; osallistumisesta jumalanpalveluksiin Niemelällä oli käytössään vaihtoehto ”jouluna/pääsiäisenä, muina erityisinä juhlapyhinä.” Tässä tutkimuksessa vaihtoehtona oli ”vähintään kerran vuodessa.” *Niemelä 2003c*, 213–214.

Taulukko 7. Uskonnollisuustyyppien osuudet tähän tutkimukseen osallistuneista sekä suomalaisista yleensä.

Uskonnollisuustyyppi	Tämä tutkimus (N=292) %	Koko väestö ⁵³ %
Aktiiviseurakuntalaiset	7	14
Peruse seurakuntalaiset	36	35
Passiiviset myönteiset	34	25
Ei-uskonnolliset	8	16
Muu tai ei tietoa	15	10
Yhteensä	100	100

Sekä aktiiviseurakuntalaisia että ei-uskonnollisia oli tässä tutkimuksessa puolet vähemmän kuin vertailevassa tutkimuksessa. Peruse seurakuntalaisia oli molemmissa tutkimuksessa yhtä paljon, mutta passiivisia myönteisiä puolestaan tässä tutkimuksessa selvästi enemmän. Yhteensä 15 % vastaajista ei täyttänyt uskonnollisuustyyppien kriteerejä tai ei ollut vastannut kaikkiin kysymyksiin. Vertailevassa tutkimuksessa vastaava luku oli vain 10 %. Vaikka sekä aktiiviseurakuntalaisten että peruse seurakuntalaisten ryhmät olivat pienemmät kuin Niemelän tuloksissa, vastaajien ryhmittely neljään uskonnollisuustyyppiin oli toimiva; huolimatta tilastollisista eroista ryhmien suuruusjärjestys oli ryhmää ”muu tai ei tietoa” lukuunottamatta sama.

Seuraavaksi testattiin, erosivatko uskonnollisuustyyppit toisistaan tilastollisesti merkitsevästi suhteessa taustamuuttujiin. Toimenpide suoritettiin t-testin, yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA), Kruskal-Wallis-testin sekä ristiintaulukoinnin avulla.⁵⁴

⁵³ Niemelä 2003c, 213.

⁵⁴ Ks. luku 3.4.

Uskonnollisuustyyppien suhteen tilastollisesti melkein merkitseviä, merkitseviä tai erittäin merkitseviä eroja löytyi sukupuolen ($t=5,215^{***}$, $df=290$), siviilisäädyn ($\chi^2=17,777^{**}$, $df=5$) syntymävuoden ($F=5,143^{***}$, $df=5$) asuinpaikan ($F=2,715^*$, $df=4$) sekä päätoimen ($F=2,857^{**}$, $df=8$) kohdalla. Uskonnollisuustyyppien suhde tilastollisesti vähintään melkein merkitseviin sosioekonomisiin taustamuuttujiin on ristiintaulukoitu taulukossa 8.

Taulukko 8. Uskonnollisuustyyppien yhteys tilastollisesti vähintään melkein merkitseviin sosioekonomisiin taustamuuttujiin %.

Taustamuuttuja	Aktiiviseura- kuntalaiset	Perusseura- kuntalaiset	Passiiviset myönteiset	Ei-uskon- nolliset	Yhteensä
Sukupuoli					
Mies	6	28	47	19	100
Nainen	9	52	36	3	100
Siviilisääty					
Naimaton	11	20	55	14	100
Avoliitossa	–	40	51	9	100
Avioliitossa	10	47	35	8	100
Eronnut tai asumus- Erossa	6	50	39	5	100
Leski	15	71	14	–	100
Jokin muu	–	50	50	–	100
Syntymävuosi					
30–39	24	51	22	3	100
40–49	5	61	28	6	100
50–59	7	34	49	10	100
60–69	2	39	49	10	100
70–79	10	38	35	17	100
80–87	7	22	56	15	100
Asuinpaikka					
Pääkaupunkiseutu	–	38	47	15	100
Yli 30 000 kaupunki	12	41	35	12	100
Alle 30 000 kaupunki	7	39	46	8	100
Muu taajama	10	44	41	5	100
Maaseutu	10	52	36	2	100
Päätoimi					
Työtön	13	40	20	27	100
Opiskelija	4	29	46	21	100
Kotiäiti tai -isä	–	43	57	–	100
Eläkkeellä	12	53	33	2	100
Yrittäjä	5	32	47	16	100
Työtekijä	4	40	50	6	100
Alempi toimihenkilö	10	33	43	14	100
Ylempi toimihenkilö	4	50	39	7	100

Aktiiviseurakuntalaisten ja peruseurakuntalaisten joukossa oli enemmän naisia, kun taas passiivisten myönteisten ja ei-uskonnollisten joukossa enemmän miehiä. Siviilisäädystä lesket näyttivät olevan kaikkein uskonnollisimpia, kun taas naimattomien ja avoliitossa elävien joukossa oli eniten passiivisia myönteisiä ja ei-uskonnollisia. Mitä iäkkäämpi vastaaja oli kysymyksessä, sitä uskonnollisempi hän keskimäärin oli. Poikkeuksen muodostivat 1970-luvulla syntyneet, joiden joukossa oli toiseksi eniten aktiiviseurakuntalaisia.

Myös vastaajan asuinpaikalla oli vaikutusta siihen, mihin uskonnollisuustyyppiin kuuluttiin; eniten aktiiviseurakuntalaisia oli yli 30 000 asukkaan kaupungeissa asuvien joukossa. Pääkaupunkiseudulla asuvien joukossa heitä ei ollut puolestaan yhtään. Aktiiviseurakuntalaisia ja peruseurakuntalaisia yhteensä oli eniten maaseudulla asuvien joukossa. Eniten aktiiviseurakuntalaisia ja peruseurakuntalaisia oli työttömien ja eläkeläisten sekä vähiten opiskelijoiden keskuudessa.

Vastaajan sosioekonominen tausta näytti siis vaikuttavan siihen, mihin uskonnollisuustyyppiin kuuluttiin. Katoanalyysiä käsittelevässä luvussa 3.6. pohditaan tarkemmin, miten sosioekonomiset tekijät mahdollisesti vaikuttivat vastaajien uskonnollisuuteen, joten niihin ei tässä yhteydessä keskitytä tämän enempää.

Kun tarkastellaan uskonnollisuustyyppien yhteyttä kirkkoon sitoutumiseen ja uskonnolliseen identiteettiin havaitaan, että tilastollisesti merkitseviä eroja löytyi kirkkoon kuulumisen ($F=14,086^{***}$, $df=3$) kirkosta eroamisen ($\chi^2=45,927^{***}$, $df=4$), kirkkoa kohtaan tunnetun yhteenkuuluvuudentunteen ($F=32,856^{***}$, $df=4$) sekä uskonnollisen identiteetin ($F=56,784^{***}$, $df=2$) suhteen. Uskonnollisuustyypit sekä niihin yhteydessä olevat uskonnollisuutta ja kirkkoon sitoutumista mittaavat taustamuuttajat on ristiintaulukoitu taulukossa 9.

Taulukko 9. Uskonnollisuustyyppien yhteys tilastollisesti vähintään melkein merkitseviin uskonnollista identiteettiä ja kirkkoon sitoutuneisuutta mittaaviin taustamuuttujiin %.

Taustamuuttuja	Aktiiviseura- kuntalaiset	Perusseura- kuntalaiset	Passiiviset myönteiset	Ei-uskon- nolliset
Kirkkoon kuuluminen %				
Suomen ev. lut. kirkko	70	95	87	52
Ortodoksinen kirkko	4	–	1	4
Jokin muu	22	2	1	–
Ei mikään	4	3	11	44
Yhteensä	100	100	100	100
Kirkosta eroaminen %				
Ei missään olosuhteissa	72	33	14	–
Ei ajankohtaista	11	44	44	21
On ajatellut, mutta ei tule kysymykseen	–	15	10	7
Usein ajatellut, mutta ei varma	6	6	26	29
Todennäköisesti eroaa	11	2	6	43
Yhteensä	100	100	100	100
Yhteenkuuluvaisuuden tunne %				
Hyvin suurta	38	20	5	–
Melko suurta	37	56	29	8
Vähäistä	21	17	46	23
Ei lainkaan	4	1	8	69
Ei osaa sanoa	–	6	12	–
Yhteensä	100	100	100	100
Uskonnollinen identiteetti %				
Uskonnollinen ihminen	100	92	74	–
Ei-uskonnollinen ihminen	–	7	26	72
Vakaumuksellinen ateisti	–	1	–	28
Yhteensä	100	100	100	100

Kirkosta eroamisen, kirkkoon kohdistuvan yhteenkuuluvuudentunteen ja uskonnollisen identiteetin suhteen tulokset eivät olleet yllättäviä: mitä läheisempi suhde vastaajalla oli kirkkoa kohtaan ja mitä uskonnollisempaa ihmisenä itseään pidettiin, sitä uskonnollisemmasta uskonnollisuustyyppistä oli todennäköisemmin kysymys. Mielenkiintoinen yksityiskohta oli kohtuullisen suuri joukko (11 %) aktiiviseurakuntalaisia, jotka pitivät eroamistaan kirkosta hyvin todennäköisenä. Havainto liittyy mahdollisesti siihen, että kaikkein aktiivisimpien seurakuntalaisten joukossa oli eniten traditionaalisesti uskovaisia, joiden keskuudessa esimerkiksi naispappeuskysymys mahdollisesti aiheutti kriittistä suhtautumista kansankirkkoa kohtaan. On myös mahdollista, että avoin suhtautuminen kirkosta eroamiseen johtui siitä, että aktiiviseurakuntalaisten joukossa oli erityisen paljon

helluntalaisia, jotka olivat kenties valtaväestöä halukkaampia eroamaan luterilaisesta kirkosta.

Se, että muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien osuus oli aktiiviseurakuntalaisissa peräti 22 %, johtui ehkä siitä, että kyseiseen ryhmään kuului uskonnollisia ryhmittymiä, kuten helluntalaisia, jotka olivat mahdollisesti keskimäärin muita uskonnollisempia. Peruseurakuntalaisten ja passiivisten myönteisten ryhmässä ylivoimainen enemmistö kuului evankelis-luterilaiseen kirkkoon, mikä johtui mahdollisesti siitä, että kyseiset uskonnollisuustyypit edustavat tyypillisimmillään suomalaista uskonnollisuutta, missä kirkkoon kuuluminen on enemmän sääntö kuin poikkeus. Myös ei-uskonnollisten ryhmässä enemmän kuin puolet kuului luterilaiseen kirkkoon, mikä johtui kenties siitä, että Suomessa kirkkoon kuuluminen on enemmän kansallinen perinne ja merkki suomalaisuudesta kuin todistus omasta uskonnollisuudesta.⁵⁵

3.6. Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimustyön peruslähtökohtana on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkimuskohteesta. Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida ulkoisen ja sisäisen luotettavuuden näkökulmasta. *Ulkoisella luotettavuudella* tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin kyselyyn osallistuneet vastasivat perusjoukkoa eli tässä tutkimuksessa Suomen väestöä. Ulkoisen luotettavuuden kannalta on olennaista, että kohderyhmä ei ole vino. Perusjoukko on vino, jos tutkitaan vain joitakin siihen kuuluvia ryhmiä, kuten esimerkiksi vain naisia.⁵⁶

Edellisissä luvuissa⁵⁷ on jo käsitelty sitä, kuinka hyvin tähän tutkimukseen osallistuneet vastasivat perusjoukkoa, minkä valossa on syytä todeta, että tutkimus edustaa varsin kattavasti koko Suomen väestöä Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tietyt ryhmät olivat täyttäneet osan lomakkeista puutteellisesti, tietyt ryhmät muita huolellisemmin, mutta erot eivät olleet niin suuria, että tutkimukseen osallistuneet muodostaisivat perusjoukosta ratkaisevasti poikkeavaa ihmispopulaatiota. Täten tutkimuksen ulkoinen luotettavuus on varsin hyvä.

---

⁵⁵ Ks. mm. Niemelä 2003a, 125–132.

⁵⁶ Heikkilä 2001, 30.

⁵⁷ Ks. luvut 3.5.2, 3.5.3 ja 3.5.4.

Koska tutkimuksen kato oli kuitenkin kohtalaisen suuri, on syytä tarkemmin analysoida, ketkä kyselyyn jättivät vastaamatta. Aluksi tarkastellaan sosio-ekonomisten taustamuuttujien yhteyttä vastaamiseen ja kadon määrään, minkä jälkeen samaa arvioidaan uskonnollisuutta ja kirkkoon sitoutumista mittaavien taustamuuttujien osalta.

Naiset vastasivat kyselyyn miehiä aktiivisemmin. On vaikea arvioida, johtuiko se suuremmasta halukkuudesta vastata kyselyihin yleisesti vai siitä, että naiset ovat miehiä keskimäärin aktiivisempia uskonnonharjoittamisen suhteen ja siksi mahdollisesti myös myönteisempiä uskonnollisuutta käsitteleviä tutkimuksia kohtaan. Naiset myös pitävät miehiä merkittävämpänä kirkon roolia yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisijana, mikä on kenties vaikuttanut heidän suhtautumiseensa kyselyyn.⁵⁸

Vanhemmat ikäluokat vastasivat nuorempiaan aktiivisemmin, mikä oli odotettavissa, koska tilastojen mukaan uskonnolla on suurempi merkitys varttuneimmille ihmisille.⁵⁹ Täten oli myös todennäköisempää, että he kiinnostuisivat enemmän teologisista tutkimuksista. On myös mahdollista, että vanhemmilla ikäluokilla, erityisesti eläkeläisillä, on runsaammin aikaa vastata kyselyihin kuin työelämän piirissä olevilla nuoremmilla ikäluokilla.

Suurimmissa kaupungeissa asuvia osallistui tutkimukseen eniten. Aikaisemman tutkimustiedon perusteella pääkaupunkiseutua on kuvailtu maallistuneeksi, kun muualla Suomessa perinteinen uskonnollisuus ja luottamus kirkon mahdollisuuksiin vaikuttaa yhteiskunnassa ovat kasvaneet.⁶⁰ Vaikka kysymyslomake liittyi teologiseen tutkimukseen, vastausinnokkuus oli korkeinta suurilla paikkakunnilla, mikä mahdollisesti johtuu kaupunkilaisväestön erilaisesta asenteesta kyselytutkimuksia kohtaan. Tässä suhteessa uskonnollisuuden yhteys sosioekonomisten ryhmien vastaamishalukkuuteen osittain kumoutuikin.

Naimisissa olevat vastasivat aktiivisemmin kuin naimattomat. Tämä voi johtua yleisestä luulosta, että kirkko suhtautuu avoliittoihin negatiivisesti. Toisaalta voidaan ajatella niin, että naimisissa olevat ovat muita uskonnollisempia, mikä taas mahdollisesti lisäsi heidän kiinnostustaan teologisia kyselyjä kohtaan.

---

⁵⁸ Niemelä 2003c, 187–192.

⁵⁹ Niemelä 2003c, 192–193.

⁶⁰ Niemelä 2003c, 203–205.

Keskitason koulutuksen saaneet vastasivat ahkerimmin, kun taas passiivisimmin kansa-, keski- tai peruskoulutuksen saaneet vastaajat. Korkeakoulutuksen saaneet miehet vastasivat myös aktiivisesti, mutta naiset selvästi vähemmän. Vastaamisinnokkuus ei siis välttämättä lisääntynyt koulutuksen myötä, vaikka tutkimusten mukaan korkeimman koulutuksen saaneet ovat uskonnollisempia ja näin ollen kenties myötämielisempiä teologisia tutkimuksia kohtaan kuin muut.⁶¹ Korkeakoulututkinnon suorittaneilla naisilla on mahdollisesti ongelmia sovittaa yhteen vaativa työ ja perhe-elämä ja näin ollen vähemmän aikaa tutkimuksille. Vaikka vastaajien koulutusluokat eivät olleet identtiset koko väestöön verrattuna, olivat ne oikeansuuntaiset: keskitason koulutuksen saaneita oli eniten, perus-, keski- tai peruskoulutuksen saaneita toiseksi eniten ja korkeakoulututkinnon tutkinnon omaavia vähiten.

Edellä esitetyn sosioekonomisiin taustamuuttujiin keskittyneen katoanalyysin valossa on syytä todeta, että ryhmien uskonnollisuudessa olevat erot mahdollisesti vaikuttivat vastaamishalukkuuteen, vaikka koulutustaustan ja asuinpaikan kohdalla tämä oletus ei saanutkaan tukea. Seuraavaksi arvioidaan, missä määrin itse uskonnollisuutta mittaavat taustamuuttujat vaikuttivat kadon määrään.

Tutkimukseen vastasi virallisiin tilastoihin verrattuna vähemmän mihinkään uskonnolliseen yhteisöön kuulumattomia. Uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomien suurempi osuus johtui mahdollisesti siitä, että kyseiset henkilöt ovat keskimäärin sekä vähemmän uskonnollisia että vähemmän kiinnostuneita kirkon toiminnasta. Tästä syystä he ehkä myös kokivat teologiset tutkimukset tarpeettomina. Toisaalta on ristiriitaista se, että tähän tutkimukseen osallistuneista keskimääräistä useampi piti kirkosta eroamistaan todennäköisempänä kuin virallisissa tutkimuksissa. Tässä suhteessa uskonnollisuus ja osallistumisaktiivisuus eivät korreloineet yhtä yksiselitteisesti kuin joidenkin muiden taustamuuttujien kohdalla. Havaintoa voidaan kenties selittää sillä, että vastaajat, jotka pitivät kirkosta eroamistaan mahdottomana, eivät ehkä kokeneet tutkimuksiin vastaamista yhtä ajankohtaisena kuin ne, jotka suhtautuivat kirkosta eroamiseen avoimesti; jos vastaaja suhtautui kirkkoon kriittisesti, hän otti kantaa erityisesti kirkon yhteiskunnallista vaikuttamista käsitteleviin tutkimuksiin, kirkkoon myönteisesti suhtautuva ei tuntenut kenties yhtä suurta tarvetta osallistua.

---

⁶¹ Niemelä 2003c, 203–211.

Kyselyyn vastasi keskimääräistä enemmän ihmisiä, jotka kertoivat uskovansa Jumalaan. On todennäköistä, että uskovaiset kiinnostuivat enemmän teologisista tutkimuksista kuin ei-uskovaiset. Samoin uskonnollisen identiteetin suhteen oli mahdollista, että uskonnolliset ihmiset vastasivat aktiivisemmin siksi, että tutkimus oli luonteeltaan teologinen. Toisaalta, kuten oli todettu, uskonnollisuuden ja vastaamishalukkuuden voimakas yhteys ei ollut täysin yksiselitteinen.

Sisäisellä luotettavuudella tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta eli reliabiliteettia sekä tarkkuutta eli validiteettia. Reliabiliteetti merkitsee pätevyyttä: jos tutkimus toistetaan, saadaan samat mittaustulokset. Validiteetti merkitsee tarkkuutta eli kuinka hyvin mitattiin sitä, mitä piti mitata. Yhdessä ne muodostavat mittarin kokonaisluotettavuuden.⁶²

Validius liittyy tutkimuksen teorian operationalisointiin ja sen vaikeuteen.⁶³ Tutkimus on validiteetiltään hyvä, jos teoreettiset käsitteet on onnistuttu konkretisoimaan ymmärrettävästi, jolloin saadaan vastauksia toivottuihin kysymyksiin. Validiteettia heikentävät erilaiset systemaattiset virheet, jotka saattavat johtua esimerkiksi kadosta, valehtelemisestä, asioiden kaunistelemisestä tai muisti-virheistä.⁶⁴ Validiteetin kannalta on olennaista, että sekä vastaaja että tutkija ymmärtävät kysymykset samalla tavalla sekä tietävät, mitä kysymyksellä halutaan mitata. Yleisesti ottaen taustakysymykset, kuten ikää, sukupuolta, siviilisäätyä sekä asuinpaikkaa selvittävät kysymykset ovat varsin yksiselitteisiä eikä niiden suhteen ole syytä epäillä suuria systemaattisia virheitä.⁶⁵ Niidenkin kohdalla pyrittiin siihen, että kynnys vastata epärehellisesti olisi mahdollisimman korkea. Esimerkiksi ikää ei kysytty suoraan, vaan syntymävuotta, minkä ilmoittamista tuntemattomalle ei ehkä pidetä yhtä vaikeana. Tästäkin varotoimenpiteestä huolimatta yhteensä 17 vastaajaa ei ollut ilmoittanut syntymävuottaan.

Postikyselyiden hyvänä puolena on se, että arkaluonteisiin kysymyksiin on helpompi ottaa kantaa; tutkijan vaikutus on eliminoitu minimiin. Postikyselyissä on mahdollista vastata anonyymisti, jolloin kynnys vastata epärehellisesti, mutta

---

⁶² Heikkilä 2001, 29–30, 186–187.

⁶³ Alkula et al. 1999, 89.

⁶⁴ Heikkilä 2001, 186–187.

⁶⁵ Lukuun ottamatta jo mainittuja systemaattisia virheitä.

sosiaalisesti hyväksyttävästi on huomattavasti korkeampi kuin esimerkiksi henkilökohtaisissa haastatteluissa.⁶⁶

Taustakysymysten välillä voidaan nähdä olevan eroja luotettavuuden suhteen. Esimerkiksi vastaajien uskonnollisuutta selvittävät kysymykset olivat monessa suhteessa vaikeammin ymmärrettäviä. Tässä tapauksessa puhutaan tutkimuksen käsitevalidiudesta. Esimerkiksi termi uskonnollinen ihminen saattoi merkitä eri asioita eri ihmisille.⁶⁷ Tästä syystä vastaajat jaettiin neljään uskonnollisuustyyppiin analysoinnin helpottamiseksi.

Kun tiettyjen taustakysymysten kohdalla on mahdollista saada suhteellisen luotettavaa tietoa, kokonaan eri asia ovat mielipidekysymykset, joihin sisältyy aina vastaajien omia tulkintoja. Tässä piileekin postikyselyiden heikkous eli väärinkäsitysten mahdollisuuksien suuruus. Koska kysymykset ja vastausvaihtoehdot oli muotoiltu valmiiksi, vastaajat saattoivat ymmärtää välttämättömän ja erittäin tärkeän kriisityön eri tavoin kuin tutkija. Tässä tutkimuksessa mielipidekysymyksiä sisälsivät mittarit 3–4, joissa vastaajilta tiedusteltiin mielipiteitä kirkon kriisityötä kohtaan. Virhetulkintojen välttämiseksi kriisityön teoreettisia ulottuvuuksia kartoitettiin useamman kysymyksen avulla sekä käyttämällä pääosin summamuuttujia tilastollisen analyysin välineenä.

Tutkimuksen validiteetin kannalta on myös olennaista, että mittari onnistuu kattamaan mahdollisimman hyvin kaikki tutkittavaan ilmiöön liittyvät osa-alueet. Tämän parantamiseksi tutkimuskirjallisuuteen perehdyttiin kattavasti ennen lomakkeen laatimista. Valmis kysymyslomake luovutettiin tutkimuksen tilaajien käyttöön ja heidän antamansa palautteen pohjalta kysymysten määrää lisättiin. Kysymyslomake myös esitettiin ennen lähettämistä: merkittäviä muutos- tai lisäysehdotuksia ei tarvinnut tehdä. Kysymyslomake sisälsi pääasiallisesti valmiita kysymyksiä, mitkä asettivat tiettyjä rajoituksia sisällöllisen validiteetin riittävälle toteutumiselle. Tämän vuoksi kysymyslomakkeen loppuun sijoitettiin yksi avoin kysymys.

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan mittarin kykyä tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Heikko reliabiliteetti johtuu yleensä satunnaisvirheistä, joita aiheuttavat muun muassa erilaiset otos-, koodaus-, mittaus- ja käsittely-

---

⁶⁶ Heikkilä 2001, 20.

⁶⁷ Viime kädessä uskonnollisen ja uskonnottoman määrittely on vain kohdehenkilön itsensä määriteltävissä.

virheet. Otoksen koko vaikuttaa reliabiliteettiin. Mitä pienempi otos on, sitä enemmän muodostuu satunnaisvirhettä ja samalla epäluotettavaa tietoa.⁶⁸

Otosvirheen mahdollisuus oli tutkimuksessa pieni, sillä vastaajien osoitteet saatiin Väestörekisterikeskuksen kautta, jolloin vastaajien tavoitettavuus oli todennäköisesti hyvin korkea. Koodausvirheet jäivät käytännössä minimiin, sillä aineiston tallentaminen hoidettiin Koulutuksen arviointikeskuksen optisen kuvanlukijan eli skannerin avulla, minkä kyky lukea epäselviäkin vastauksia on hyvin korkea. Käsittelyvirheet eliminoitiin *Descriptives*-komennolla tarkistaen, oliko aineistoon eksynyt virheellisiä arvoja, kuten asiaankuulumattoman ikäisiä vastaajia. Kaikki tilastolliset analyysit myös toistettiin systemaattisesti mahdollisten virheiden välttämiseksi.

Summamuuttujien reliabiliteetti laskettiin Cronbachin alfa -menetelmällä.⁶⁹ Ennen luotettavuuslaskentaa vastaajien mielipiteistä tehtiin faktorianalyysit. Faktorianalyysin tulosten perusteella muodostettiin summamuuttujat, joiden alfojen arvoiksi saatiin .8652 - .9534, mitkä voidaan tulkita hyviksi tai korkeiksi reliabiliteeteiksi.⁷⁰ Alfojen laskemisen yhteydessä huomattiin, että poistamalla muuttujia ei parannettu arvoja, joten summamuuttujat muodostettiin alkuperäisistä muuttujista. Faktorianalyysien Kaiser-Meyer-Olkin eli KMO-testien tulokset olivat .908 - .947 eli erittäin hyviä (marvellous). Bartletin sväärisyystestien tulokset olivat 3651.966 - 3814.886 eli 0.0001, mitkä merkitsivät sitä, että faktorianalyysijä oli mielekkästä käyttää.⁷¹

---

⁶⁸ Heikkilä 2001, 187.

⁶⁹ Cronbachin alfalle ei ole hyväksyttyä rajaa, mutta luku saisi olla yli 0,7. Ks. Heikkilä 2001, 187.

⁷⁰ Ks. mm. Hakala 1997, 151.

⁷¹ Faktorianalyysin mielekkästä toteutuksesta ks. luku 3.4.

4. KIRKKO, SUOMALAISET JA AASIAN LUONNONMULLISTUS

4.1. Vastaajien mielipiteet kirkon toiminnasta Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä

Suomalaisten mielipiteitä kirkon toiminnasta Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä kartoitettiin kysymyslomakkeen kolmannen mittarin avulla. Taulukossa 10 on esitetty vastaajien antamat painoarvot kullekin kriisityön osa-alueelle. Jokaisessa sarakkeessa on merkitty, onko kyseessä oleva kriisityön muoto operationalisoitu funktion eli kirkon ydintehtävän vai performanssin eli sosiaalisen toiminnan kautta.¹

Taulukko 10. Suomalaisten mielipiteet kirkon Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä suorittamista kriisityön osa-alueista. (N=336–340). Jakaumat², keskiarvot, keskihajonnat. %.

Nu- me- ro	Muuttuja	Se- lite	1	2	3	4	5	Yht.	k.a.	s
9.	Palvelevan puhelimen avaaminen	P	1	5	15	44	35	100	4,07	0,90
1.	Kirkon ulkomaanavun hätäapu	P	1	4	19	46	30	100	4,02	0,85
16.	Pappien läsnäolo lentokentällä vainajien saapuessa kotiin	F	2	5	24	40	29	100	3,88	0,97
11.	Evakuointiavustus	P	3	5	20	50	22	100	3,82	0,93
10.	Muistojumalanpalvelukset uhreille	F	4	7	19	47	23	100	3,78	1,02
5.	Pappien mukana oleminen uhrien tunnistamisessa	P	4	7	23	45	21	100	3,74	0,99
6.	Yleisölle avoimet hartaustilaisuudet	F	5	4	26	46	19	100	3,71	0,98
15.	Seurakuntien ohjeet kouluille ja päiväkodeille	P	3	8	29	39	21	100	3,66	0,99
8.	Kirkkojen pidennetyt aukioloajat	F	4	9	23	45	19	100	3,66	1,01
7.	Piispa Huovisen matka uhrien tueksi	F	4	11	23	41	21	100	3,63	1,06
17.	Rukoushetket kirkoissa uhrien ja omaisten puolesta	F	4	11	29	36	20	100	3,57	1,04
13.	Tuomiokirkon konsertti	P	4	11	37	37	11	100	3,42	0,95
3.	Kirkon edustajien kehoitukset tukea jälleenrakentamista	P	4	12	34	39	11	100	3,39	0,99
2.	Surukellot ja -liputukset	F	5	15	34	33	13	100	3,34	1,05
4.	Hartaudet ja hengelliset puheet mediassa	F	9	14	33	31	13	100	3,26	1,13
14.	Muistoristin pystytys Hietaniemen hautausmaalle	F	7	19	35	31	8	100	3,16	1,04
12.	Toiveet koulujen suruhartauksista	F	9	19	36	29	7	100	3,08	1,06

¹ P=Performanssi, F=Funktio.

² Numerot 1-5 vastaavat kolmannen mittarin vastausvaihtoehtoja 1=ei tärkeä asia, 2=vain vähän tärkeä asia, 3=melko tärkeä asia, 4=hyvin tärkeä asia sekä 5=välttämätön asia. Ks. liite 3.

Tärkeimpinä kriisityön osa-alueina suomalaiset pitivät Palvelevan puhelimen avaamista (4,07) sekä Kirkon ulkomaanavun hätäavun lähettämistä kriisialueille (4,02). Myös pappien läsnäoloa lentokentällä omaisten tukena (3,88) sekä evakuintoimintaan osallistumista (3,82) pidettiin tärkeimpien osa-alueiden joukossa. Kirkon edustajien toiveet kouluhartauksista (3,08), muistoristin pystyttäminen (3,16) sekä median kautta pidetyt hartaudet ja uskoa vahvistavat puheet (3,26) nähtiin vähemmän tärkeinä, mutta silti vähintään melko tärkeinä asioina.

Tärkeimpinä pidetyt kriisityön osa-alueet olivat mahdollisesti sellaisia, joiden hyöty oli uhrien kannalta konkreettista ja välitöntä. Tämän puolesta puhuivat myös monet avoimista vastauksista.³ Suomalaiset näyttivät olevan kiinnostuneempia uhrien aineellisista, fyysisistä ja henkisistä tarpeista kuin esimerkiksi kansallista yhtenäisyyttä korostavista symbolisista teoista tai kristinuskoa julistavasta toiminnasta. Aikaisemman tutkimustiedon perusteella tiedettiin, että suomalaiset arvostavat kirkon työmuodoista erityisesti yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevien auttamista.⁴ Erityisen huomionarvoista oli se, että toiseksi arvostetuin kriisityön osa-alue, Kirkon Ulkomaanavun hätäapu, kohdistui muihin kuin suomalaisiin. Vastajat olivat siis kiinnostuneita uhrien hyvinvoinnista riippumatta heidän kansalaisuudestaan.⁵

Se, että kirkon Palveleva puhelin koettiin vastaajien keskuudessa tärkeimpänä yksittäisenä kriisityön osa-alueena, merkitsi sitä, että kuunteleminen, keskustelu-apu ja ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen oli merkittävintä, mitä kirkko vastaajien mielestä tsunamikatastrofin yhteydessä teki.

4.2. Vastaajien mielipiteiden kaksi ulottuvuutta

Kolmannen mittarin muuttujat oli jaettu tutkimuksen teorian kautta funktiota ja performanssia mittaaviksi kriisityön osa-alueiksi. Koska tarkoituksena oli testata,

---

³ Useassa avoimessa vastauksessa korostettiin, että kirkon konkreettinen kriisiapu oli kaikkein tärkeintä. Toisaalta oli myös joitakin vastaajia, joiden mielestä kirkon tehtävänä on vain evankeliumin julistaminen.

⁴ Niemelä 2003a, 130.

⁵ Eräs kohdehenkilö tosin arvosteli avoimessa vastauksessaan sitä, että apua suunnattiin ulkomaille. Hänen mukaansa kirkon tulisi keskittyä vain suomalaisten ongelmien hoitamiseen.

päivätäkö teoreettiset ryhmittelyt aineistossa, päätettiin mittarin muuttujille tehdä faktorianalyysi.

Tässä tutkimuksessa tulkinnallisesti toimivin ratkaisu saatiin aikaan pääkomponenttianalyysin varimax-rotatation avulla, vaikka ratkaisua yritettiin myös pääakselifaktoroinnin sekä vinorotatation Direct Oblimin -menetelmällä.⁶ Kahden faktorin ratkaisua tukivat sekä Cattelin Scree -testi sekä se, että rotatoitavaksi valittiin ykköstä suuremmat ominaisarvot.⁷ Käytetty faktoriratkaisu selitti 61 % muuttujien kokonaisvaihtelusta. Pääkomponenttiratkaisua tukivat sekä Bartletin sväärisyydesti (3651,966, 0.0001) että Kaiser-Meyer-Olkin-pätevyydesti (.947). Vaikka yleisimmin käytetty raja faktorilatauksille on ollut .30, tässä tutkimuksessa päädyttiin .50 latauksiin, sillä sitä pienemmät lataukset eivät selittäneet kuin neljäsosan muuttujan vaihtelusta.⁸ Suomalaisten mielipiteistä muodostetut kaksi faktoria kommunaliteetteineen ovat esitettyinä taulukossa 11.⁹

Taulukko 11. Kirkon Aasian tsunamikatastrofissa suorittamien kriisityön osa-alueiden faktorit, kahden faktorin ratkaisu.

Nu- me- ro	Se- lite	Muuttuja	I	II	h2
12.	F	Toiveet koulujen suruhartauksista	.780		.683
10.	F	Muistojumalanpalvelukset uhreille	.762		.719
4.	F	Hartaudet ja hengelliset puheet mediassa	.731		.654
14.	F	Muistoristin pystytys Hietaniemen hautausmaalle	.730		.557
17.	F	Rukoushetket kirkoissa uhrien ja omaisten puolesta	.730		.666
2.	F	Surukellot ja -liputukset	.722		.593
6.	F	Yleisölle avoimet hartaustilaisuudet	.680		.659
13.	P	Tuomiokirkon konsertti	.618		.499
8.	F	Kirkkojen pidennetyt aukioloajat	.558	(.540)	.609
16.	F	Pappien läsnäolo lentokentällä vainajien saapuessa kotiin	(.541)	.593	.644
9.	P	Palvelevan puhelimen avaaminen	(.536)	.605	.653
3.	P	Kirkon edustajien kehoitus tukea jälleenrakennusta	.525		.389
1.	P	Kirkon ulkomaanavun hätäapu		.768	.602
11.	P	Evakuointiavustus		.752	.639
5.	P	Pappien mukana oleminen uhrien tunnistamisessa		.710	.663
15.	P	Seurakuntien ohjeet kouluille ja päiväkodeille		.610	.614
7.	F	Piispa Huovisen matka uhrien tueksi		.597	.552
		Ominaisarvo	9,37	1,03	
		Selitysosuus (%)	55	6	
		Kumulatiivinen (%)	55	61	

⁶ Tulkinnallisista syistä ei valittu vinorotatiota ja direct oblimin-menetelmää, vaikka se soveltuukin paremmin suuren aineiston analysointiin. Ks. *tutkimusluku 5.2*.

⁷ Faktorien lukumäärästä ks. *luku 5.2*.

⁸ Hakala 1997, 132, Alkula et al. 1999, 273.

⁹ Kommunaliiteetistä ks. *luku 5.2*.

Ensimmäiselle faktorille saivat ominaislatauksen yhteensä 12 muuttujaa, joista voimakkaimmin latautuivat muuttujat ”Kirkko esitti toiveensa, että Suomen kouluissa järjestetään hengellisiä suruhartauksia uhrien muistolle” sekä ”Kirkoissa järjestettiin muistojumalanpalveluksia uhrien muistolle.” Voimakkaat sivulataukset saivat muuttujat ”Pappeja oli omaisten tukena lentokentällä vainajien saapuessa kotiin” sekä ”Kirkon Palveleva puhelin avattiin keskusteluapua tarvitseville.” Ensimmäiselle faktorille latauksen saaneet muuttujat liittyvät uhrien muiston kunnioittamiseen, hengelliseen lohduttamiseen sekä yhteisen uskon vahvistamiseen. Tästä syystä ensimmäinen faktori nimettiin *hengellistä uhrien muistamista korostavan kriisityön faktoriksi*.

Toiselle faktorille saivat ominaislatauksen yhteensä 8 muuttujaa, joista voimakkaimmin latautuivat muuttujat ”Kirkon ulkomaanapu lahjoitti hätäapua paikan päälle” sekä ”Kirkko osallistui suomalaisten evakuointityöhön muiden viranomaisten tukena.” Voimakkaan sivulatauksen sai muuttuja ”Suomen kirkot pidensivät aukioloaikojaan hiljentymistä haluaville.” Toisen faktorin muuttujia yhdistävät käytännön kriisiapu sekä muiden kriisiviranomaisten toiminnan tukeminen. Täten toinen faktori nimettiin *materialistista kriisiapua korostavan kriisityön faktoriksi*.

Toteutettu faktoriratkaisu tuki teoreettista ryhmittelyä erityisesti kaikkein korkeimman latausten saaneiden muuttujien kohdalla. Ensimmäisen faktorin muuttujat mittasivat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta funktiota, kun toisen faktorin yhtä lukuun ottamatta performanssia. Yhteensä siis kolme muuttujaa sai voimakkaan sivulatauksen, vaikka pääkomponenttianalyysi toteutettiin .50 latauksin. Voimakkaimmat sivulataukset sekä heikoimmat ominaislataukset rikkoivat teorian symmetriaa käytännössä, mutta se voidaan tulkita merkiksi ilmiön moniulotteisuudesta: sivulatauksen saaneet muuttujat yhdessä faktorissa olivat loogisesti yhteydessä toisessa faktorissa olevaan vastineeseen, mikä merkitsi sitä, että jako funktion ja performanssin välillä oli monessa suhteessa monisyisempi. Esimerkiksi piispa Eero Huovisen kriisin uhreille osoittama huomiota voitiin pitää merkinä kirkon performanssista siinä mielessä, että maallisiakin, uhrien henkiseen hyvinvointiin keskittyviä viranomaisia, oli olemassa. Toisaalta piispan toiminta kriisipaikalla oli lohduttamista, läsnäoloa, kuuntelemista ja tukemista, mitä voidaan pitää luonteenomaisena uskonnon funktiolle. Vaikka vastaajien antama keskiarvo piispa Huovisen toiminnalle oli

kohtuullisen alhainen (3.63) verrattuna moniin muihin osa-alueisiin nähden, useassa avoimessa vastauksessa piispan toimintaa kiitettiin.¹⁰ Yksittäisenä tapauksena Eero Huovisen toiminta keräsi varsin runsaasti mediajulkisuutta, mistä syystä se kenties jäi monelle vastaajalle mieleen.

Kahden faktorin pohjalta luotiin yhtä monta summamuuttujaa (SUM1-2), joihin sisällytettiin kaikki vähintään .50 latauksen keränneet muuttujat. Ensimmäisestä faktorista muodostettiin hengellisen muistamisen (SUM1) ja toisesta materialistisuuden (SUM2) summamuuttuja. Summamuuttujien luotettavuus testattiin Cronbachin alfalla, minkä perusteella luotettavuudet todettiin riittäviksi jatkoanalyysien suorittamisen kannalta. Summamuuttujien väliset korrelaatiot ja alfat on esitetty taulukossa 12.

Taulukko 12. Kriisityöhön kohdistuvien mielipiteiden pohjalta muodostettujen summamuuttujien korrelaatiot sekä luotettavuudet.

Summamuuttuja	SUM1 Hengellinen muistaminen	SUM2 Materialistisuus
SUM1 Hengellinen muistaminen	1.00	.735***
SUM2 Materialistisuus	.735***	1.00
Alfa	.9229	.8904

Kahden summamuuttujan välinen korrelaatio oli korkea.¹¹ Vaikka hengellisen uhrien muistamisen ulottuvuus sisälsi varsin erilaisia kriisityön osa-alueita kuin materialistisuus, vastaajat pitivät molempia lähes yhtä tärkeinä. Onkin mahdollista, että vastaajille uskonnon funktion ja performanssin välinen ero ei ollut yhtä yksiselitteinen kuin teoria oli antanut ymmärtää. Esimerkiksi yksittäinen kriisityön osa-alue, mikä oli teoreettisesti lähempänä performanssia, on saattanut olla vastaajien mielestä merkki kirkon perussanomien toteutumisesta ja siten pyhä kokemus. Toisaalta on todennäköisempää, että vastaajat kokivat sekä funktiota että performanssia edustavat kriisityön osa-alueet erilaisuuksistaan huolimatta yhtä tärkeinä. Vaikka uskonnolliset muistorituaalit olivat luonteiltaan erilaisia kuin esimerkiksi käytännön toiminta, molempia pidettiin yhtä tärkeinä. Taulu-

¹⁰ Yhdessä avoimessa vastauksessa tosin arvosteltiin piispa Huovisen toimintaa; kyseisen vastaajan mukaan Huovinen ja kirkko eivät tehneet riittävästi kriisin uhrien hyväksi. Huovinen olisi voinut vaikuttaa asemallaan todellisiin tarpeisiin, mutta käytännössä piispan rooliksi jäi asioiden voivottelu ja turhanpäiväinen saivartelu siitä, että Jumalan oli unohtanut luomakuntansa. Pääosin Huovisen toimintaa kuitenkin kiitettiin.

¹¹ Korrelaation rajoina käytettiin Cohenin ja Hollidayn ehdottamia kriteerejä. Ks. *Hakala* 1997, 52.

kossa 13 on esitetty summamuuttujien keskiarvot ja -hajonnat, frekvenssit sekä jakaumat.

Taulukko 13. Suomalaisen kriisityötä koskevien mielipiteiden pohjalta muodostetut summamuuttujat. Keskiarvot ja -hajonnat, frekvenssit sekä jakaumat %.

Summamuuttuja	k.a.	s	N	1= ei tärkeä asia %	2= vain vähän tärkeä asia %	3= melko tärkeä asia %	4= hyvin tärkeä asia %	5= välttä- mätön asia %
SUM1 Hengellinen uhrien muistaminen	3,5	.852	333	2	10	36	44	8
SUM2 Materialistisuus	3,8	.801	330	1	4	23	54	17

Materialistista kriisiapua pidettiin vastaajien keskuudessa tärkeimpänä. Vastaajista 71 % piti kyseistä ulottuvuutta vähintään hyvin tärkeänä ja 94 % vähintään melko tärkeänä asiana. Materialistisuuden taustalla olevan faktorin kärkimuuttuja oli ”Kirkon ulkomaanapu lahjoitti hätäapua paikan päälle tsunamin uhreille”.

Materialistisuuden summamuuttujan korkea keskiarvo (3,8) merkitsi sitä, että vastaajat pitivät kriisin uhrien välittömien fyysisten tarpeiden tyydyttämistä tärkeämpänä kuin esimerkiksi kollektiivista muistamista. Tulos oli samansuuntainen niiden tutkimusten kanssa, joiden mukaan suomalaiset arvostavat kirkon työmuodoista erityisen korkealle yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten tukemista, mihin on sisältynyt myös paljon aineellista apua.¹² Materialistisuuden korkea keskiarvo merkitsi mahdollisesti myös sitä, että kirkon toimintaa uskonnollisen toimintakentän ulkopuolella pidettiin toivottavana; useaa faktorin muuttujaa yhdisti viranomaisyhteistyö.

Myös hengellistä uhrien muistamista pidettiin varsin tärkeänä. Vastaajista 52 % piti kyseistä ulottuvuutta vähintään hyvin tärkeänä ja 88 % vähintään melko tärkeänä. Summamuuttujan taustalla olevan faktorin kärkimuuttujana oli ”Kirkko esitti toiveensa, että Suomen kouluissa järjestetään hengellisiä suruhartauksia uhrien muistolle”.

Hengellisen uhrien muistamisen saama korkea keskiarvo (3,5) kertoi mahdollisesti siitä, että vaikka kirkon roolia uskon vahvistajana ei suomalaisten keskuudessa koettaisi kovin merkittävänä, kollektiivisten kriisien yhteydessä

¹² Niemelä 2003a, 130.

kirkon merkitys yhteisöllisyyden ja hengellisten tunteiden ilmaisupaikkana on sekularisaatioteorian vastaisesti edelleen varsin merkittävä.¹³ Havainto tuki niitä aikaisempia tutkimuksia, joiden mukaan suomalaiset arvostavat edelleen korkealle kirkollisia toimituksia elämän eri käännekohdissa, kuten kuoleman yhteydessä. Siirtymäriiteillä voidaan nähdä olevan yhteisöllisyyttä vahvistava merkitys tuomalla turvallisuutta tuttuun rituaalien välityksellä.¹⁴ Lisäksi on mahdollista, että ihmisluonteeseen kuuluu sisäsyntyinen tarve saada selitys olemassaolon vaikeisiin kysymyksiin. Näissä tilanteissa turvautuminen yliluonnollisen apuun on yksi yleisimmistä keinoista.

Kaiken kaikkiaan kirkon toiminta Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä keräsi suomalaisilta varsin korkean arvosanan. Kahden summamuuttujan kokonaiskeskiarvoksi muodostui 3,7: kirkon toimintaa tsunamin yhteydessä pidettiin melko tärkeänä asiana.

4.3. Uskonnollisuustyyppien vaikutus mielipiteisiin

Sitä, miten vastaajien uskonnollisuustyyppi vaikutti heidän mielipiteisiinsä kirkon roolista kollektiivisissa kriiseissä, kartoitettiin neljännen tutkimuskysymyksen avulla. Uskonnollisuustamuuttujia kartoitettiin yksisuuntaisen varianssi-analyysin kautta; jos sen käyttöehdot jäivät täyttymättä, Kruskal-Wallis-testin avulla.¹⁵

Tulosten mukaan uskonnollisuustyyppit erosivat erittäin merkittävästi sekä hengellisen uhrien muistamisen ($F=16,479^{***}$, $df=3$) että materialistisuuden ($\chi^2=31,631^{***}$, $df=3$) suhteen. Vastaajien uskonnollisuustyyppien yhteys kriisityön mielipiteitä koskeviin summamuuttujiin on esitetty taulukossa 14.

---

¹³ Niemelä 2003a, 130. Ks. myös. Pettersson 2003.

¹⁴ Niemelä 2003b, 179–185; Sihvo 1992, 32.

¹⁵ Varianssi-analyysin toteuttamisesta ks. luku 3.4.

Taulukko 14. Hengellisen uhrien muistamisen (SUM1) ja materialisuuden (SUM2) tärkeys eri uskonnollisuustyypeille %.

Uskonnollisuustyyppi	1= ei tärkeä asia	2= vain vähän tärkeä asia	3= melko tärkeä asia	4= hyvin tärkeä asia	5= välttä- mätön asia	Yht.	k.a.
	SUM1 Uhrien hengellinen muistaminen N=284						
Aktiiviseurakuntalaiset	–	5	24	62	9	100	3,8
Peruseurakuntalaiset	1	3	31	49	16	100	3,8
Passiiviset myönteiset	2	13	38	43	4	100	3,3
Ei-uskonnolliset	12	34	38	12	4	100	2,6
	SUM2 Materialistisuus N=283						
Aktiiviseurakuntalaiset	–	4	13	65	18	100	4,0
Peruseurakuntalaiset	1	–	14	57	28	100	4,1
Passiiviset myönteiset	–	5	31	53	11	100	3,7
Ei-uskonnolliset	12	20	24	36	8	100	3,1

Aktiiviseurakuntalaiset ja peruseurakuntalaiset pitivät molempia kriisityön ulottuvuuksia tärkeämpänä kuin muut uskonnollisuustyytit. Materialistisuuden kohdalla uskonnollisuustyyppien välinen suhtautumisero oli pienempi kuin hengellisen uhrien muistamisen kohdalla. Kaikkien uskonnollisuustyyppien edustajista yli puolet piti kuitenkin sekä hengellistä uhrien muistamista että materialistista kriisityötä melko tärkeänä. Peruseurakuntalaisista 96 %, aktiiviseurakuntalaisista 95 %, passiivisista myönteisistä 85 % ja ei-uskonnollisistakin 54 % piti hengellistä uhrien muistamista vähintään melko tärkeänä, kun taas materialistisuutta piti peruseurakuntalaisista 99 %, aktiiviseurakuntalaisista 96 %, passiivisista myönteisistä 95 % ja ei-uskonnollisista 68 % vähintään melko tärkeänä asiana.

Se, että peruseurakuntalaiset ja aktiiviseurakuntalaiset pitivät kriisityön ulottuvuuksia muita uskonnollisuustyyppettä tärkeämpänä, ei ollut yllättävää; etukäteen oli todennäköisempää, että kaikkein uskonnollisimmat suomalaiset suhtautuvat positiivisimmin kirkon eri toimintamuotoja kohtaan. Aktiiviseurakuntalaiset ja peruseurakuntalaiset olivat mahdollisesti verrattavissa seurakunnan työntekijöihin, jotka ovat pitäneet performanssin ohella, myös uskonnon funktiota edustavia toimintamuotoja tärkeinä.¹⁶

Se, että passiiviset myönteiset ja ei-uskonnolliset suhtautuivat positiivisemmin materialistisuutta korostavaa kriisityötä kohtaan, johtui ehkä siitä, että

¹⁶ Ks. Kääriäinen et al. 2004, 57–61.

seurakuntalaiset ovat arvostaneet keskimäärin enemmän performanssiksi luokiteltavia kirkon työmuotoja.¹⁷ Lisäksi on mahdollista, että aineellinen apu on uskonnollisesti passiivisten keskuudessa helpommin hyväksyttävissä kuin hengellinen toiminta; uskonnon tyrkyttäminen voi ärsyttää tiettyjä ihmistyyppisiä. Materialistinen kriisiytyö sisältää nimensä mukaisesti aineellista apua, minkä neutraalia luonnetta ei ehkä koeta yhtä uhkaavana.

4.4. Yhteenveto

Neljännessä luvussa tutkittiin suomalaisten mielipiteitä kirkon toiminnasta vuoden 2004 Aasian tsunamikatastrofin yhteydessä. Suomalaiset pitivät kirkon kriisiytyötä pääsääntöisesti vähintään melko tärkeänä. Kaikkein arvostetuimpia kriisiytyön osaluokkia, kuten kirkon Palvelevan puhelimen avaamista, pidettiin peräti hyvin tärkeinä.

Summamuuttujista materialistisuus keräsi vastaajien keskuudessa suurimman suosion: peräti 71 % vastaajista piti kyseistä ulottuvuutta vähintään hyvin tärkeänä. Myös hengellistä uhrien muistamista piti yli puolet vastaajista (52 %) vähintään hyvin tärkeänä asiana. Summamuuttujien yhteenlaskettu keskiarvo oli 3,7: kriisiytyö oli vastaajien mielestä Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä melko tärkeä asia.

Vastaajan uskonnollisuustyyppin todettiin vaikuttavan siihen, miten kirkon toimintaan tsunamikatastrofin yhteydessä suhtauduttiin: aktiiviseurakuntalaiset ja perusseurakuntalaiset pitivät sekä hengellistä uhrien muistamista että materialistisuutta muita uskonnollisuustyyppisiä tärkeämpänä. Passiiviset myönteiset puolestaan pitivät viimeksi mainittua tärkeämpänä, mutta myös hengellinen uhrien muistaminen oli heidän mielestään melko tärkeää. Ei-uskonnolliset pitivät materialistisuutta melko tärkeänä, mutta hengellistä kriisiapua vain vähän tärkeänä.

Vaikka uskonnollisuustyyppillä oli todistettavasti vaikutusta vastaajien mielipiteisiin, kriisiytyön saama korkeahko kokonaiskeskiarvo merkitsi, että myös vähemmän uskonnolliset suhtautuivat kriisiytyöhön pääsääntöisesti positiivisesti.

---

¹⁷ *Kääriäinen et al. 2004, 57–61.*

Seuraavassa luvussa tarkastellaan, mitä mieltä vastaajat olivat kirkon roolista tulevien kollektiivisten kriisien yhteydessä. Mielenkiintoista on, missä määrin mielipiteet säilyivät samansuuntaisina.

5. MITÄ KIRKON KRIISITYÖLTÄ ODOTETAAN?

5.1. Suomalaisten odotukset kirkon toiminnasta tulevissa kriiseissä

Suomalaisten odotuksia kirkon roolista tulevien kriisien yhteydessä kartoitettiin kysymyslomakkeen neljännen mittarin avulla. Taulukossa 15 on esitettyä vastaajien antama painoarvo kirkon kriisityön osa-alueille. Jokaisessa sarakkeessa on ilmoitettu, oliko kyseessä oleva kriisityön muoto operationalisoitu funktion vai performanssin kautta.¹

Taulukko 15. Vastaajien mielipiteet kriisityön osa-alueista tulevien kriisien yhteydessä. (%) (N=339–344), jakaumat², keskiarvot ja keskihajonnat.

Nu- me- ro	Muuttuja		1	2	3	4	5	yht.	ka	s
6.	Sielunhoitotyö	F	3	5	15	43	34	100	4,02	0,97
2.	Hengelliset vastaukset	F	2	6	16	47	29	100	3,93	0,95
19.	Mielenterveysammattilaisten lähettäminen	P	4	7	19	44	26	100	3,80	1,02
9.	Toimitilojen tarjoaminen	P	3	7	27	43	20	100	3,70	0,97
16.	Muistojumalanpalvelukset	F	4	8	26	45	17	100	3,63	1,00
8.	Aukioloaikojen pidentäminen	F	4	13	23	43	17	100	3,57	1,04
4.	Vastaukset moraalisiin kysymyksiin	F	3	12	26	43	16	100	3,57	0,99
14.	Hengelliset rukoushetket	F	5	11	31	37	16	100	3,47	1,04
1.	Taloudellinen avustaminen	P	3	13	36	33	15	100	3,45	0,99
15.	Ohjeiden antaminen kouluille	P	6	11	32	37	14	100	3,44	1,04
5.	Evakuointityössä avustaminen	P	5	12	32	36	15	100	3,44	1,04
13.	Poliittisiin päätöksiin vaikuttaminen	P	6	16	29	29	20	100	3,41	1,14
11.	Ennaltaehkäisevään toimintaa osallistuminen	P	4	14	32	38	12	100	3,40	1,00
17.	Mielenterveyskuntoutuksen tukeminen	P	5	16	32	31	16	100	3,38	1,08
12.	Arvokeskustelu	F	7	18	30	33	12	100	3,28	1,10
7.	Fyysisen kuntoutuksen tukeminen	P	7	19	32	30	12	100	3,21	1,10
21.	Avustaminen tavaralahjoituksin	P	7	18	36	28	11	100	3,20	1,08
20.	Surukelloilla ja -lipuilla muistaminen	F	10	22	34	26	8	100	3,00	1,10
10.	Evankeliumin julistaminen	F	14	26	29	18	13	100	2,88	1,23
3.	Selvitystyöhön osallistuminen	P	12	27	34	20	7	100	2,83	1,10
18.	Saarnojen/puheiden pitäminen mediassa	F	15	27	29	20	9	100	2,83	1,19

¹ Ks. luku 2.2. F=Funktio, P=Performanssi.

² Sarakkeissa olevat numerot edustavat neljännen mittarin vastausvaihtoehtoja 1) ei lainkaan tärkeää, 2) vain vähän tärkeää, 3) jonkin verran tärkeää, 4) hyvin tärkeää sekä 5) välttämätöntä. Ks. liite 3.

Tärkeimpänä kriisityön osa-alueena pidettiin lohduttamista kristillisen sielunhoidon avulla (4.02). Myös vastausten antamista hengellisiin ongelmiin ja kysymyksiin (3.93) sekä mielenterveysammattilaisten lähettämistä kriisipaikalle (3.8) pidettiin vastaajien keskuudessa tärkeinä. Vähiten arvostettiin suomalaisten uskoa vahvistavien puheiden ja saarnojen pitämistä mediassa (2.83), kriisien syitä selvittävään tutkimustyöhön osallistumista (2.83) sekä evankeliumin julistamista (2.88).

Vastaajille funktiota edustavat kriisityön muodot näyttivät olevan jonkin verran performanssiin perustuvia tärkeämpiä. Tässä mielessä viidennen tutkimusluvun tulokset erosivat edellisen luvun tuloksista. Kuitenkin myös performanssia edustavia kriisityön osa-alueita, kuten mielenterveysammattilaisten apua sekä kirkon toimitilojen avaamista, pidettiin tärkeinä. Huomionarvoista oli se, että vastaajat pitivät kirkon roolia henkisten ja hengellisten ongelmien ratkaisijana merkittävämpänä kuin esimerkiksi taloudellisten tai aineellisten.

Tutkimustulosten kannalta oli huomionarvoista se, että myöskään funktiota edustavia kriisityön osa-alueita, kuten evankeliumin julistamista tai uskoa vahvistavien puheiden pitämistä, ei arvostettu kovin korkealle, minkä puolesta puhuvat myös aikaisemmat tutkimustulokset.³ Vastaajien enemmistön mielestä kriisitilanteissa ei ensisijaisesti kaivata kristillisen sanoman julistamista, vaan kirkon toivotaan toimivan erityisesti kansalaisia palvelevana instituutiona.

Yhteisenä ominaispiirteenä arvostetuimmille kriisityön osa-alueille oli se, että ne olivat konkreettisia, helposti ymmärrettäviä ja että vastaajilla oli niistä mahdollisesti omia kokemuksia. Vähemmän tärkeinä pidettyjen kriisityömuotojen, kuten selvitystyöhön osallistumisen, arvokeskustelun, surukelloilla ja -lipuilla muistamisen hyöty koettiin mahdollisesti toissijaisina kriisin kokeneiden tarpeisiin nähden.

Yhteistä neljännen tutkimusluvun tuloksiin nähden oli se, että vastaajat pitivät tärkeimpänä kriisityön muotona läsnäolemistä, kuuntelemista sekä keskusteluapua. Sekä kirkon Palvelevaa puhelimen että viidennen tutkimusluvun tuloksissa tärkeimpänä yksittäisenä kriisityön osa-alueena olevaa sielunhoitoa yhdistää kokonaisvaltainen ihmisen hädän kohtaaminen.

---

³ Niemelä 2003a, 130. Niemelän mukaan hengelliset syyt ovat vähemmän merkityksellisiä syitä kirkkoon kuulumiselle kuin esimerkiksi kirkon tekemä sosiaalinen työ. Niemelä 2003a, 129–130.

5.2. Kirkon kriisityömuotojen kolme ulottuvuutta

Kysymyslomakkeen neljännen mittarin muuttujat oli jaettu sekä funktio- että performanssilähtöisiksi kriisityön osa-alueisiksi. Mittarin muuttujille suoritettiin faktorianalyysi, sillä tarkoitus oli selvittää, vastasiko alkuperäinen ryhmittely todellisuutta tämän tutkimuksen aineistossa. Faktoriratkaisun puolesta puhuivat sekä KMO-testin tulos (.908) että Bartletin sväärisyystestin tulos (3814,886, 0,0001).

Analyysimenetelmänä käytettiin eksploratiivista faktorianalyysiä (EFA), mikä on suositeltavinta tutkimuksessa, jossa on etukäteen tiedossa muuttujia yhdistävä teoria.⁴ Faktorointi suoritettiin vinokulmaisella rotaatiolla (OBLIMIN), koska analyysi haluttiin toteuttaa *Maximum Likelihood* -vaihtoehdolla.⁵

Tulkinnallisesti selittävin oli kolmen faktorin ratkaisu, mitä tuki Cattelin Scree-testi sekä se, että rotatoitavaksi valittiin ominaisarvoja, jotka olivat vähintään ykköistä suurempia.⁶ Kahden, neljän ja viiden faktorin ratkaisuja kokeiltiin, mutta ongelmaksi muodostui ensimmäisen kohdalla se, että käytetty ratkaisu ei riittänyt, kun taas kaksi jälkimmäistä eivät tuottaneet tulkinnallisesti järkeviä tuloksia, eivätkä selitysosuudet kasvaneet kuin minimaalisesti. Käytetty kolmen faktorin ratkaisu selitti yhteensä 59 % muuttujien kokonaisvaihtelusta. Kirkon kriisityöhön kohdistuvien odotusten kolme faktoria kommunaliteetteineen⁷ on esitettyinä taulukossa 16.

---

⁴ *Metsämuuronen* 2003, 534.

⁵ Maximum Likelihood -vaihtoehto on suositeltavin, jos havaintoja on enemmän kuin 100. *Metsämuuronen* 2003, 541.

⁶ Rotatoitavien faktorien määrästä ks. *Hakala* 1997, 130.

⁷ Kommunaliiteetillä tarkoitetaan muuttujien latausten neliöiden summaa. Se ilmoittaa, kuinka suuren osan faktoriratkaisu kykenee selittämään muuttujien vaihtelusta. Jos muuttujan kommunaliiteetti on alhainen, sillä ei ole faktorien kautta selittyvää yhteisvaihtelua, jolloin kyseinen muuttuja ei ehkä ole erottelukykyinen eikä se silloin korreloi muiden muuttujien kanssa. Tällaisissa tilanteissa on mahdollisesti syytä jättää kyseinen muuttuja analyysin ulkopuolelle. Kommunaliiteetistä ks. mm *Hakala* 1997, 131.

Taulukko 16. Kriisityön odotusten faktorit, kolmen faktorin ratkaisu.

Nu- me- ro	Selite	Muuttuja	I	II	III	h2
8.	F	Kirkkojen aukioloaikojen pidentäminen	.790			.561
2.	F	Hengellisiin ongelmiin vastaaminen	.727			.586
16.	F	Surun lievittäminen jumalanpalvelusten avulla	.720			.664
6.	F	Sielunhoitotyö	.666			.629
14.	F	Hengellisten rukoushetkien järjestäminen	.623			.697
15.	P	Ohjeiden antaminen kouluille	.590			.550
4.	F	Moraalisiin ongelmiin vastaaminen	.587			.463
20.	F	Surukelloilla ja -lipuilla muistaminen	.530			.412
7.	P	Fyysisen kuntoutuksen tukeminen		.760		.581
21.	P	Avustaminen tavaralahjoituksin		.699		.436
17.	P	Mielenterveyskuntoutuksen tukeminen		.684		.563
1.	P	Taloudellinen avustaminen		.674		.401
9.	P	Majoittaa/tarjota suojaa toimitiloista		.585		.365
5.	P	Evakuointityössä avustaminen		.545		.494
11.	P	Ennaltaehkäisevään toimintaan osallistuminen		.538		.334
3.	P	Selvitystyöhön osallistuminen		.519		.471
19.	P	Mielenterveysammattilaisten lähettäminen		.512		.480
18.	F	Puheiden/saarnojen pitäminen median välityksellä			.778	.743
10.	F	Evangeliumin julistaminen			.729	.709
12.	F	Arvokeskusteluun osallistuminen			.525	.634
		Ominaisarvo	8,23	2,97	1,2	
		Selitysosuus (%)	39	14	6	
		Kumulatiivinen (%)	39	53	59	

Ensimmäiselle faktorille sai ominaislatauksen yhteensä kahdeksan muuttujaa, joista voimakkaimmin latautuivat ”Kirkon tulee mahdollistaa hiljentymisen ja rauhoittumisen pidentämällä kirkkojen aukioloaikoja.” sekä ”Kirkon tulee pyrkiä

vastaamaan kriisin herättämiin hengellisiin ongelmiin ja kysymyksiin.” Ensimmäiselle faktorille latauksen saaneet muuttajat liittyivät kriisin herättämiin kysymyksiin sekä kriisin kokeneiden että suomalaisten henkisen hyvinvoinnin tukemiseen, minkä vuoksi se nimettiin *hengellisen kriisityön faktoriksi*.

Toiselle faktorille sai latauksen yhteensä yhdeksän muuttujaa, joista voimakkaimmin latautuivat muuttajat ”Kirkon tulee tukea kriisin kokeneiden pitkäaikaista fyysistä kuntoutumista” sekä ”Kirkon tulee auttaa kriisin kokeneita tavaralahjoituksin.” Toiselle faktorille latauksen saaneet muuttajat liittyivät konkreettiseen kriisiapuun, kuten uhrien terveyden tukemiseen, aineelliseen avustamiseen sekä kriisin syitä selvittävään yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Toinen faktori nimettiin *konkreettisen kriisityön faktoriksi*.

Kolmannelle faktorille latautuivat voimakkaimmin muuttajat ”Kirkon tulee saarnata ja pitää suomalaisten uskoa vahvistavia puheita median välityksellä” sekä ”Kirkon tulee julistaa kristillistä evankeliumia kriisien aikana.” Kolmannelle faktorille latautuneet kolme muuttujaa liittyivät kristillisen sanoman julistamiseen, suomalaisten uskon vahvistamiseen ja arvokeskusteluun, mistä syystä kolmas faktori nimettiin *kristillisiä arvoja julistavan kriisityön faktoriksi*.

Toteutettu faktoriratkaisu tuki teoreettista ryhmittelyä funktion ja performanssin välillä miltei täydellisesti: ensimmäisen faktorin muuttajat mittasivat yhtä lukuun ottamatta funktiota. Poikkeuksen muodostanut muuttuja ”Kirkon tulee kriisitilanteissa antaa kouluille ohjeita, kuinka kriisiä on käsiteltävä” onkin mahdollisesti tulkittavissa eri tavoin; kyseisen kaltainen kirkon toiminta voidaan ymmärtää sekä alasysteemit ylittävänä toimintana, jossa kirkko osallistuu kasvatustyöhön, että toisaalta toimintana, missä kirkko toteuttaa funktiotaan tarjoamalla hengellisiä selitysmalleja lapsille ja nuorille.

Kolmen faktorin pohjalta luotiin yhtä monta summamuuttujaa (SUM 3–5), joihin otettiin mukaan kaikki kyseisille faktoreille vähintään .50 latautuneet muuttajat. Ensimmäisestä faktorista muodostettiin hengellisyyden (SUM3), toisesta konkreettisuuden (SUM4) ja kolmannelta julistavuuden (SUM5) summamuuttujaa. Muuttuja ”Kirkon tulee kriisitilanteissa pyrkiä vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin, jos kriisin syynä yhteiskunnallinen epäkohta” jätettiin summamuuttujien ulkopuolelle, sillä sen saama faktorilataus oli alhaisempi kuin .50. Summamuuttujien luotettavuuslaskennassa käytettiin Cronbachin alfaa. Summamuuttujien väliset korrelaatiot sekä alfat on esitetty taulukossa 17.

Taulukko 17. Tulevaan kriisityöhön kohdistuvien odotusten pohjalta muodostettujen summamuuttujien korrelaatiot ja luotettavuudet.

Summamuuttuja	SUM3 Hengellisyys	SUM4 Konkreettisuus	SUM5 Julistavuus
SUM3 Hengellisyys	1.00	.376***	.632***
SUM4 Konkreettisuus	.376***	1.00	.333***
SUM5 Julistavuus	.632***	.333***	1.00
Alfa	.9049	.8673	.8652

Julistavuuden ja hengellisyyden summamuuttujien välinen korrelaatio oli kohtalainen, mikä mahdollisesti johtui siitä, että molemmat liittyvät kriisien herättämiin kysymyksiin, joihin helposti haetaan vastauksia itselleen tutuimman tradition piiristä. Vastaajat, jotka pitivät kirkon hengellistä kriisityötä tärkeänä, arvostivat myös julistavuutta. Konkreettisuuden ja hengellisyyden summamuuttujien välinen korrelaatio oli puolestaan matala, mikä mahdollisesti johtui siitä, että ensin mainittu sisälsi materialistisia ja fyysisiä kriisityön muotoja, joiden merkitys koettiin ehkä myös uskonnollisesti passiivisten keskuudessa merkityksellisinä. Konkreettisuutta ja julistavuutta korostavien summamuuttujien korrelaatio oli myös matala, mikä mahdollisesti johtui siitä, että ensimmäisen joukossa oli paljon kriisin uhrien käytännön ahdinkoon keskittyviä, kun taas jälkimmäisessä enemmän uskoon ja arvoihin liittyviä abstrakteja kriisityön osaluueita, joita ei kenties pidetty uhrien välittömien tarpeiden kannalta yhtä tärkeinä. Lisäksi on mahdollista, että konkreettista kriisityötä kannattavien joukossa oli suhteellisesti enemmän niitä, jotka eivät pitäneet itseään uskonnollisena, mistä syystä kyseiset henkilöt eivät nostaneet erityisen korkealle tunnustuksellista, julistavaa kriisityötä. Toisaalta voidaan myös spekuloida sillä, että julistavaa kriisityötä kannattavien keskuudessa oli niitä, jotka eivät pitäneet konkreettista kriisiapua kirkon tehtävänä, jolloin sanoman julistaminen olisi heidän mielestään tärkeintä, mitä kirkko voi kriiseissä tehdä. Taulukossa 18 on esitetty kriisityön odotusten summamuuttujien keskiarvot ja -hajonnat, frekvenssit sekä jakaumat.

Taulukko 18. Kriisityön odotusten pohjalta muodostettujen summamuuttujien keskiarvot ja -hajonnat, frekvenssit sekä jakaumat.

Summamuuttuja	k.a.	s	N	1= ei tärkeää %	2= vain vähän tärkeää %	3= jonkin verran tärkeää %	4= hyvin tärkeää %	5= välttä- mätöntä %	Yht. %
SUM3 Hengellisyys	3,6	.839	334	2	5	32	49	12	100
SUM4 Konkreettisuus	3,4	.797	332	1	10	44	39	6	100
SUM5 Julistavuus	3,0	1.1	340	8	26	35	22	9	100

Tarkastelemalla taulukkoa havaitaan, että hengellisen kriisityön ulottuvuus keräsi vastaajien keskuudessa suurimman suosion. Vastaajista 61 % piti kyseistä ulottuvuutta vähintään hyvin tärkeänä, ja 93 % vähintään jonkin verran tärkeänä. Summamuuttujan taustalla olevan faktorin kärkimuuttujana oli ”Kirkon tulee kriisitilanteissa mahdollistaa hiljentymisen ja rauhoittumisen pidentämällä kirkkojen aukioloaikoja”.

Hengellisen kriisityön saama suosio kertoi siitä, että suomalaiset odottavat kirkon tukevan kriisin uhrien, mutta myös kaikkien suomalaisten, hengellistä ja henkistä hyvinvointia. Kirkon odotetaan toimittavan muistotilaisuuksia, joihin koko yhteisö voi osallistua sekä vastaavan erilaisiin kriisin herättämiin elämäntarkastuksellisiin kysymyksiin. Kuten aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, kirkkojen kulttuurihistoriallinen merkitys, perinteinen yhteisöä tukeva asema suomalaisessa yhteiskunnassa, sekä traditionaalinen tila hiljentymisen ja monimuotoisen hengellisyyden ilmaisemiseen ovat suomalaisille tärkeämpiä kuin esimerkiksi kirkon merkitys uskon vahvistajana tai kristillisen sanoman julistajana.⁸ Hengellisyys voi siis olla muutakin kuin kristilliseen oppiin uskomista, mitä tulkintaa tukevat myös aikaisemmat tutkimustulokset, joiden mukaan luterilainen kirkko on enemmän osa kansallista identiteettiä.⁹ Suomen uskonnollinen kenttä on varsin homogeeninen, minkä vuoksi kriisin herättämät hengellisyyden ja henkisyiden ilmaukset kanavoidaan helposti kansankirkon suuntaan. Toiseksi suurimman kannatuksen keräsi konkreettisen kriisityön ulottuvuus. Vastaajista 45 % piti kyseistä ulottuvuutta vähintään hyvin tärkeänä ja 89 % vähintään jonkin verran tärkeänä. Konkreettisuuden kärkimuuttujana oli

⁸ Niemelä 2003a, 128–130.

⁹ Niemelä 2003a, 125–133. 147.

”Kirkon tulee kriisitilanteissa tukea kriisin kokeneiden pitkäaikaista fyysistä kuntoutumista”.

Konkreettiseen kriisityöhön sisältyy selkeimmin käytännön kriisiapu, jonka perustana on kirkon diakoniakäsitys.¹⁰ Kyseisen kriisityön kannattajat toivovat kirkon hoitavan kriisin uhrien terveyttä, aineellista ahdinkoa sekä osallistuvan erilaiseen yhteistyöhön muiden viranomaisten tukena. Konkreettisen kriisityön ulottuvuus liittyy viime vuosikymmenien aikana lisääntyneeseen ilmiöön, jossa kirkko on laajentanut yhteiskunnallista toimintaansa valtiolle perinteisesti kuuluville alueille, jotka tosin aiemmin kuuluivat kirkolle.¹¹ Laajentuneen toimintapiirinsä ansiosta kirkko on tavoittanut niitäkin ihmisiä, jotka muuten olisivat jääneet kirkollisen yhteyden ulkopuolelle. Tilastotietojen mukaan suomalaiset arvostavat korkealle kirkon työmuodoista performanssiin perustuvaa toimintaa, mikä kohdistuu usein yhteiskunnassa tavalla tai toisella ahdinkoon jääneitä kohtaan.¹²

Pienimmän kannatuksen vastaajien keskuudessa keräsi julistavan kriisityön ulottuvuus. Vastaajista 31 % piti kyseistä ulottuvuutta vähintään hyvin tärkeänä ja 66 % vähintään jonkin verran tärkeänä. Julistavuuden kärkimuuttujana oli ”Kirkon tulee kriisitilanteissa saarnata ja pitää suomalaisten uskoa vahvistavia puheita median välityksellä”.

Kolmas summamuuttuja liittyi puhtaaimmin kristillisen uskon ja arvomaailman julistamiseen, jota selvästi ei koettu yhtä merkittävänä asiana kuin esimerkiksi käytännön kriisiapua. Vaikka julistavuuden ja hengellisyyden välinen korrelaatio oli korkea, kristillisen sanoman julistamista ei nähty yksiselitteisenä ratkaisuna hengellisiin ongelmiin. Havainto tuki jossain määrin sekularisaatioteorian väitteitä uskonnollisuuden privatisoitumisesta.¹³ Toisaalta julistavuuden summamuuttujan keskiarvo oli niin korkea, että myös kristillisten arvojen julkituomista pidettiin jonkin verran tärkeänä. Maallistumisteorioiden vastaisesti kriisit näyttävät olevan tilanteita, joissa uskonnon merkitys on edelleen kohtuullisen merkittävä. Lisäksi on mahdollista, että kristinuskon edustamat arvot ja perinteiset selitysmallit koetaan edelleen turvallisuutta tuovina etenkin nyky-yhteiskunnassa, jossa suuriksi kertomuksiksi kutsuttujen maailmanselitysten arvovalta on monien

---

¹⁰ Ks. luku 1.2.

¹¹ Ks. Ketola 2003, 40–42.

¹² Niemelä 2003b, 185–186; Kääriäinen et al. 2004, 58.

¹³ Ks. mm. Luckmann 1967.

mielestä heikentynyt.¹⁴ Kirkon kannalta tilanne ei kuitenkaan ole välttämättä ihanteellinen, sillä sen etuihin todennäköisesti kuuluu se, että sanomalla on merkitystä myös ihmisten arkielämässä.

Vaikka summamuuttujien keskiarvot poikkesivat toisistaan, olivat vastaajien mielestä kaikki kriisityön osa-alueet vähintään jonkin verran tärkeitä. Kolmen summamuuttujan yhteenlaskettu keskiarvo oli 3,3: kirkon läsnäoloa tulevissa kriiseissä pidetään jonkin verran tärkeänä asiana.

5.3. Uskonnollisuustyyppin vaikutus odotuksiin

Sitä, miten vastaajien uskonnollisuus vaikutti heidän mielipiteisiinsä kirkon roolista kollektiivissa kriiseissä, kartoitettiin neljännessä tutkimuskysymyksessä. Kysymykseen haettiin vastausta yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA), Kruskal-Wallis-testin sekä ristiintaulukoinnin avulla.¹⁵

Tulosten mukaan vastaajien uskonnollisuustyypit erosivat toisistaan erittäin merkitsevästi hengellisyyden ($\chi^2=49,844^{***}$, $df=3$) ja julistavuuden ($F=46,227^{***}$, $df=3$) summamuuttujien kohdalla. Konkreettisuuden suhteen ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja eli vastaajan uskonnollisuudella ei ollut merkitystä suhtautumisessa kyseistä kriisityön ulottuvuutta kohtaan. Uskonnollisuustyyppien yhteys hengellisyyden ja julistavuuden summamuuttujiin on esitetty taulukossa 19.

---

¹⁴ Ks. Ketola 2003, 47.

¹⁵ Ks. luku 3.4. varianssianalyysin toteuttamisesta.

Taulukko 19. Hengellisyden (SUM 3) ja julistavuuden (SUM 5) summamuuttujien yhteys uskonnollisuustyyppihin.

Uskonnollisuustyyppi	1= Ei lain- kaan tärkeää	2= Vain vähän tärkeää	3= Jonkin verran tärkeää	4= Hyvin tärkeää	5= Välttä- mä- töntä	Yhteen- sä	k.a
Hengellisyys SUM3 (N=334)							
Aktiiviseurakuntalaiset	–	4	4	75	17	100	4,0
Peruseurakuntalaiset	–	2	25	54	19	100	3,9
Passiiviset myönteiset	2	3	44	43	8	100	3,5
Ei-uskonnolliset	15	39	27	15	4	100	2,5
Julistavuus SUM5 (N=340)							
Aktiiviseurakuntalaiset	–	4	8	34	54	100	4,4
Peruseurakuntalaiset	1	18	39	30	12	100	3,3
Passiiviset myönteiset	6	34	39	19	2	100	2,8
Ei-uskonnolliset	46	39	15	–	–	100	1,7

Aktiiviseurakuntalaisista 92 %, peruseurakuntalaista 73 % ja passiivisista myönteisistä 51 % piti hengellisyttä vähintään hyvin tärkeänä asiana. Ei-uskonnollisistakin miltei puolet (46 %) piti hengellistä kriisityötä vähintään jonkin verran tärkeänä. Julistavuuden suhteen uskonnollisuustyyppien välillä oli suurempi ero: aktiiviseurakuntalaisista 88 %, peruseurakuntalaisista 42 % ja passiivisista myönteisistä ainoastaan 21 % piti kristillisiä arvoja julistavaa kriisityötä vähintään hyvin tärkeänä. Ei-uskonnollisista peräti 46 % oli sitä mieltä, että julistavuus ei ole lainkaan tärkeää, kun 15 % katsoi sen olevan jonkin verran tärkeää.

Vastaajien uskonnollisuustyyppillä oli tulosten mukaan voimakas yhteys heidän odotuksiinsa kirkon kriisityötä kohtaan. Aktiiviseurakuntalaiset pitivät molempia kriisityön ulottuvuuksia muita uskonnollisuustyyppisiä tärkeämpänä. Mitä uskonnollisemmasta vastaajasta oli kysymys, sitä enemmän kriisityön ulottuvuuksia keskimäärin arvostettiin. Tulokset eivät olleet yllätyksellisiä, sillä etukäteen oli todennäköisempää, että uskonnollisesti kaikkein aktiivisimmat

vastaajat suhtautuvat kirkon toimintaan positiivisemmin kuin uskonnollisesti passiivisemmat.¹⁶

Julistavuutta arvostettiin ylivoimaisesti eniten aktiiviseurakuntalaisten keskuudessa, mikä ei ollut yllättävää, sillä kyseistä uskonnollisuustyyppiä edustavat vastaajat ovat uskonnollisuudeltaan traditionaalisimpia ja siksi mahdollisesti myönteisempiä julistavaa kriisityötä kohtaan.¹⁷

Se, että myös ei-uskonnollisista miltei puolet piti hengellisyyttä vähintään melko tärkeänä, johtui mahdollisesti siitä, että kyseinen ulottuvuus sisälsi kriisityön osa-alueita, joita voidaan pitää uhrien käytännön tarpeiden kannalta hyödyllisinä, kun taas kristillisiä arvoja julistava kriisityö voidaan kokea ärsyttävänä uskonnon tyrkyttämisenä sekä toisaalta toissijaisena uhrien välittömien avuntarpeiden kannalta.

5.4. Yhteenveto

Tutkimuksen viidennessä luvussa kartoitettiin suomalaisten mielipiteitä kirkon roolista tulevien kriisien yhteydessä. Vastaajat pitivät kriisityön osa-alueita pääasiassa vähintään jonkin verran tärkeinä. Kaikkein tärkeimpänä pidetty kriisityön muoto, kirkon sielunhoito, oli nostettu peräti hyvin tärkeäksi. Ainoastaan kolmea kriisityön osa-aluetta pidettiin vain vähän tärkeänä. Yhteistä arvostetuimmille kriisityön osa-alueille oli se, että niiden oli helppo nähdä hyödyttävän uhrien välittömiä tarpeita sekä toisaalta vahvistavan kansallista yhteisöllisyyttä. Vähemmän tärkeänä pidettyjä kriisityön osa-alueita yhdisti erityisesti kristinuskon sanoman julistaminen, jota ei selvästi pidetty yhtä tärkeänä kuin esimerkiksi käytännöllisempää kriisityötä.

Summamuuttujista korkeimman keskiarvon keräsi hengellisyys, johon sisältyviä kriisityön osa-alueita vastaajista 61 % piti vähintään hyvin tärkeänä ja 93 % vähintään jonkin verran tärkeänä. Toiseksi korkeimman keskiarvon sai konkreettisen kriisityön summamuuttuja, jonka sisältämiä kriisityön osa-alueita vastaajista 45 % piti vähintään hyvin tärkeänä ja 89 % jonkin verran tärkeänä. Julistavuuden summamuuttuja ei saanut yhtä korkeaa keskiarvoa kuin kaksi edellistä, mutta

---

¹⁶ Ks. *Kääriäinen et al.* 2004, 57–61.

¹⁷ *Niemelä* 2003c, 214–215.

siihenkin kuuluvia kriisityön osa-alueita vastaajista 31 % piti vähintään hyvin tärkeänä ja 66 % jonkin verran tärkeänä. Summamuuttujien yhteenlaskettu keskiarvo oli 3,3: kirkon toimintaa tulevien kriisien yhteydessä pidettiin jonkin verran tärkeänä asiana.

Vastaajan uskonnollisuustyypin todettiin vaikuttavan siihen, miten hän suhtautui kirkon rooliin tulevien kriisien yhteydessä. Yhteys ei kuitenkaan ollut täydellinen; konkreettisen kriisiavun suhteen uskonnollisuustyypit eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan. Aktiiviseurakuntalaiset pitivät sekä hengelliseen että julistavaan kriisityöhön sisältyviä osa-alueita muita uskonnollisuustyyppejä tärkeämpänä. Suurin ero uskonnollisuustyypien välillä havaittiin kristillisiä arvoja julistavan kriisityön, kun pienin ero hengellisen kriisityön kohdalla. Aktiiviseurakuntalaisista, perusseurakuntalaisista ja passiivisista myönteisistä yli puolet piti hengelliseen kriisityöhön kuuluvia osa-alueita vähintään hyvin tärkeänä. Aktiiviseurakuntalaisista 88 % piti julistavuuden sisältämiä kriisityön osa-alueita vähintään hyvin tärkeänä, kun perusseurakuntalaisista ja passiivisista myönteisistä yli puolet piti kyseiseen ulottuvuuteen kuuluvia osa-alueita vähintään jonkin verran tärkeänä. Ei-uskonnolliset arvostivat selvästi vähiten julistavuuden kriisityön osa-alueita; vain 15 % piti kyseistä ulottuvuutta vähintään jonkin verran tärkeänä. Vaikka uskonnollisuustyypit eivät olleet yksimielisiä, myös uskonnollisesti passiivisten keskuudessa kriisityötä pidettiin pääosin tärkeänä. Seuraavassa tutkimusluvussa selvitetään, missä määrin kriisityö oli vastaajien mielestä kirkon tehtävä.

6. KRIISITYÖ KIRKON TEHTÄVÄNÄ

6.1. Funktion ja performanssin yhteys

Sitä, missä määrin kriisityö on vastaajien mielestä kirkon tehtävä, kysyttiin kolmannessa tutkimuskysymyksessä. Tämän tutkimuksen keskeisimpiä käsitteitä sisältävässä luvussa on jo esitetty kattavasti kirkon omia näkemyksiä kriisityön perusteista: kirkon itseymmärryksen mukaan kriisityö perustuu kristillisen sanoman soveltamiseen ja kuuluu kirkon tehtäviin.

Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan kysytty vastaajilta suoraan, oliko kriisityö heidän mielestään kirkon tehtävä; kolmanteen tutkimuskysymykseen ei kyetty yksiselitteisesti vastaamaan. Vaikka vastaajat pitivät kriisityön ulottuvuuksia pääosin tärkeinä, ei niiden perusteella voitu selvittää, kuuluiko kriisityö heidän mielestään myös kirkon tehtäviin. Se, että kriisityötä pidettiin tärkeänä, ei välttämättä tarkoittanut myös sitä, että kyseinen toiminta koettaisiin sitä suorittavan instituution tehtäväksi. Kriisityö on monessa suhteessa toimintaa, jossa kärsiviä ihmisiä autetaan hyvin konkreettisesti ja jota on helppo pitää sen vuoksi tärkeänä, vaikka sitä ei pidettäisikään kirkon tehtävänä.

Kysymystä siitä, oliko kriisityö vastaajien mielestä kirkon tehtävä, voidaan kuitenkin pohtia arvioimalla funktion ja performanssin välillä olevaa yhteyttä tutkimusaineistossa. Perusteena on Beyerin käsitys siitä, että nyky-yhteiskunnassa funktion ja performanssin välille on alettu rakentaa yksiselitteistä, jännitteistä rajaa. Alasysteemien erilaistumisen myötä uskonnollisuus on privatisoitunut, jolloin yksittäiset uskontokunnat eivät ole erityisasemassa muihin alasysteemeihin nähden. Funktionaalisen uskonnollisuuden merkityksen heikentyessä uskontokunnat saattavat turvautua performanssiinsa, mitä motivoi halu säilyttää saavutetut asemat muuttuvassa maailmassa.¹ Ongelmaksi performanssin kannalta voi muodostua kuitenkin se, että kyseisen kaltainen toiminta voi kadottaa yhteytensä funkioon, jolloin sen perusteleva uskontojärjestelmän perusanomalla tulee yhä vaikeammaksi.

---

¹ Beyer 1994.

Tutkimuksen teorian näkökulmasta voidaan siis esittää, että mitä kaukaisempi yhteys funktiolla on performanssiin, sitä todennäköisemmin kyseessä olevalla kirkon työmuodolla ei ole yhteyttä perussanomaan, jolloin kysymyksessä olisi vain keino hakea ”sekulaaria vakuuttavuutta”.² Toisaalta taas, mitä läheisempi yhteys käsitteiden välille muodostuu, sitä todennäköisemmin kyseisen toiminnan oikeutus voitaisiin löytää funktiosta, jolloin se olisi helppo nähdä kirkon tehtävänä.

Funktion ja performanssin välisen yhteyden selvittämiseksi luotiin kaksi uutta summamuuttujaa, jotka nimettiin Funktioksi (SUM6) ja Performanssiksi (SUM7). Ensimmäiseen summamuuttujaan otettiin mukaan kaikki kolmannen ja neljännen mittarin alkuperäiset funktiota mittaavat, kun jälkimmäiseen kaikki performanssia mittaavat muuttujat. Summamuuttujien väliset korrelaatiot ja alfat on esitetty taulukossa 20.

Taulukko 20. Kriisityön funktion ja performanssin väliset korrelaatiot sekä luotettavuudet.

Summamuuttuja	SUM6 Funktio	SUM7 Performanssi
SUM6 Funktio	1	.617***
SUM7 Performanssi	.617***	1
Alfa	.9534	.9042

Kriisityön funktion ja performanssin välinen yhteys oli kohtalainen. Kriisityöllä oli siis vastaajien mielipiteiden perusteella yhteys kristinuskon perussanomaan eli kyseinen toiminta ei ollut heidän mukaansa täysin vailla ydinsanomien oikeutusta.

Ongelmallista kuudennen tutkimusluvun tulosten kannalta oli kuitenkin se, että vaikka osa vastaajista olisikin ollut sitä mieltä, että kriisityö perustuu kristinuskon sanomaan, se ei tarkoittanut yksiselitteisesti sitä, että kriisityö olisi heidän mielestään myös kirkon tehtävä. Loogisesti ei ole poissuljettavissa se, että kirkon tehtävänä pidettäisiin myös työmuotoa, joka ei ole millään tavoin perusteltavissa kristinuskon funktiolla. Ongelmallista on se, että vastaajat eivät välttämättä olleet kirkon kanssa samaa mieltä siitä, miten kirkon tehtävä määritellään. Osa vastaajista ei ehkä pitänyt kriteerinä sitä, että kriisityön oikeutus on haettavissa kristinuskon funktiosta, vaan esimerkiksi sitä, onko se hyödyllistä, tarpeellista tai vaaratonta muiden alajärjestelmien näkökulmasta. Esimerkiksi osa ei-

² Pesonen 2004, 102.

uskonnollisista voisi yhtyä käsitykseen siitä, että kriisityö on perusteltavissa funktiolla. Tästä huolimatta sitä ei ehkä pidettäisi kirkon tehtävänä; maallisiakin kriisiviranomaisia on olemassa.

6.2. Yhteenveto

Tutkimuksen kuudennessa luvussa arvioitiin sitä, kuuluuko kriisityö vastaajien mielestä kirkon tehtäviin. Koska kysymykseen ei kuitenkaan saatu kyselylomakkeen avulla vastausta, päätettiin tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen pohjalta selvittää uskonnon funktion ja performanssin yhteyttä tutkimusaineistossa.

Tutkimustulosten mukaan funktion ja performanssin välinen yhteys oli kohtalainen: teorian näkökulmasta kriisityöllä oli siis yhteys kristinuskon perus-sanomaan. Tulosten perusteella ei kuitenkaan saatu yksiselitteisesti selvitettyä, oliko kriisityö vastaajien mielestä myös kirkon tehtävä; vaikka kriisityö perustui vastaajien mielestä kristinuskon sanomaan ja oli tärkeää, se ei todistanut aukottomasti sitä, että se oli heidän mielestään myös kirkon tehtävä. Teoriassa kirkon tehtävänä voidaan pitää myös toimintaa, mikä ei ole mitenkään yhteydessä kristinuskon sanomaan tai ei ole millään tavoin tärkeää.

7. DISKUSSIO

7.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja luotettavuus

Tutkimuksessa kartoitettiin suomalaisten mielipiteitä kirkon roolista kollektiivisissa kriiseissä. Tutkimuksessa selvitettiin, mitä mieltä vastaajat olivat kirkon toiminnasta vuoden 2004 Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä sekä miten suomalaiset odottavat kirkon toimivan mahdollisten tulevien kriisien yhteydessä. Tutkimuksessa arvioitiin, missä määrin kriisityö oli suomalaisten mielestä kirkon tehtävä sekä miten vastaajien uskonnollisuus vaikutti heidän mielipiteisiinsä.

Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana käytettiin Dobbelaeren kolmitasoista sekularisaatioteoriaa sekä Beyerin käsitteitä uskonnon funktiosta ja performanssista. Jälkimmäistä hyödynnettiin Dobbelaeren käsitteiden operationalisoinnissa. Dobbelaeren sekularisaatioteoria on käyttökelpoinen erityisesti siinä mielessä, että maallistumista ei ymmärretä yksiselitteisenä ilmiönä, vaan sen nähdään tarkoittavan eri asioita riippuen siitä, mistä näkökulmasta sitä tarkastellaan. Dobbelaere erottaakin toisistaan makro-, mikro- ja mesotason, joita hän kutsuu yhteiskunnalliseksi, yksilötason sekä organisaationaaliseksi sekularisaatioksi.¹

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista, tilastollista analyysia, jossa määrällisesti suuresta tutkimusaineistosta muodostettiin yleistettävissä olevia tutkimustuloksia. Tutkimusaineisto kerättiin helmi–maaliskuussa 2006 kysymyslomakkeilla, jotka lähetettiin tuhannelle satunnaisesti valitulle suomalaiselle. Kysymyslomakkeen laatimisessa hyödynnettiin aikaisempia, kirkon kriisi-toimintaa käsitteleviä tutkimuksia, Beyerin teoriaa uskonnon funktiosta ja performanssista sekä vastaajien uskonnollisuuden kartoittamisessa Niemelän mallin mukaisia taustakysymyksiä. Sosioekonomisten taustakysymysten suhteen hyödynnettiin aikaisempia kyselytutkimuksia, joista poimittiin suoraan tai mukailien tähän tutkimukseen sopivia taustamuuttujia.

Postituksen ajankohtaa pidettiin hyvänä, sillä vuoden 2004 tapaninpäivänä sattunutta Aasian luonnonmullistusta oli käsitelty hiljattain tiedotusvälineissä,

---

¹ Ks. *teorialuku 2.1.*

mistä syystä aihe oli mahdollisesti monen vastaajan mielessä. Analyysien perusteella vastaajat edustivat, Ahvenanmaata lukuun ottamatta, kattavasti koko Suomea sosioekonomisten ja uskonnollisuutta mittaavien taustamuuttujien osalta. Hyväksytysti palautettuja kysymyslomakkeita oli yhteensä 344: tutkimuksen vastausprosentti oli 34,4 %.

Kysymyslomake sisälsi tämän tutkimuksen osalta, taustamuuttujia mittaavan mittarin lisäksi, kaksi mittaria, joista ensimmäinen kartoitti vastaajien mielipiteitä kirkon kriisityöstä Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä ja toinen kartoitti odotuksia kirkon kriisityöstä tulevien kriisien yhteydessä. Kysymyslomakkeen loppuun oli sijoitettu taustamuuttujia selvittävät kysymykset sekä yksi avoin kysymys. Kriisityön mielipiteitä ja odotuksia kartoittavat mittarit oli laadittu siten, että esittääkseen mielipiteensä vastaajien tuli merkitä mielestään sopivinta vaihtoehtoa vastaava soikio. Kysymykset oli muotoiltu väitelauseiden muotoon, jotka oli skaalattu viisiportaisiksi Likert-asteikollisiksi muuttujiksi.

Mittari, joka mittasi mielipiteitä kirkon kriisityötä kohtaan Aasian luonnonkatastrofin yhteydessä, osoittautui toimivaksi. Pääkomponenttianalyysillä löydettiin yhteensä kaksi ulottuvuutta, jotka tukivat tutkimuksen teoreettista jaottelua uskonnon funktion ja performanssin välillä. Myös mittari, joka kartoitti vastaajien odotuksia kirkon tulevaa kriisityötä kohtaan, havaittiin faktoriratkaisun jälkeen onnistuneeksi. Kriisityön odotuksia kuvaavia faktoreita löydettiin kolme, jotka tukivat kokonaisuudessaan hyvin Beyerin teoriaan perustuvaa ryhmittelyä.

Kriisityön funktion ja performanssin yhteyden selvittämiseksi luotiin kaksi summamuuttujaa. Tarkoituksena oli selvittää, missä määrin kriisityö perustuu vastaajien mielestä kristinuskon perussanomaa. Funktion ja performanssin välinen korrelaatio oli kohtalainen. Kriisityöllä oli siis vastaajien mielestä yhteys kirkon funktioon.²

Kolmen taustamuuttujan pohjalta muodostettiin Niemelän mallin mukaisesti neljä uskonnollisuustyyppiä. Tyypittelyä hyödyntäen arvioitiin vastaajien uskonnollisuuden yhteyttä heidän mielipiteisiinsä. Uskonnollisuustyyppien luokittelu todettiin toimivaksi. Lisäksi se oli samansuuntainen Niemelän havaintojen kanssa.

Vaikka tutkimuskysymyksiin onnistuttiin vastaamaan pääosin onnistuneesti, on todettava, että kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä asettaa tiettyjä rajoituksia

---

² Ks. luku 6.1.

ilmiön kokonaisvaltaisen käsittelemisen kannalta: määrällisen tutkimuksen ongelmana on monessa suhteessa se, että tuloksien taustalla vaikuttavia asenteita, mielipiteitä ja taustatekijöitä on vaikea selvittää, joiden kokonaisvaltainen ymmärtäminen sopii paremmin laadullisen tutkimuksen piiriin. Tässä tutkimuksessa on turvauttu tulkintoihin, jotka, vaikka ne monessa suhteessa perustuvat aikaisempiin tutkimuksiin, eivät ehkä täysin vastanneet vastaajien omia käsityksiä.

Koska tutkimus oli luonteeltaan teologinen, oli mahdollista, että kyselyyn vastasi keskimääräistä enemmän uskonnollisia ihmisiä. Tämä puolestaan saattoi vaikuttaa tutkimustuloksiin siten, että kirkon funktioon perustuvia kriisityön osa-alueita pidettiin yhtä tärkeänä kuin performanssia. Samalla voitaisiin kuitenkin kyseenalaistaa myös uskontovihamielisten kyselyjen luotettavuus, mikä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista.

Koska määrälliselle tutkimukselle on luonteenomaista valmiiden vastausvaihtoehtojen käyttäminen, neljänteen tutkimuskysymykseen eli siihen, onko kriisityö vastaajien mielestä kirkon tehtävä, ei pystytty vastaamaan, kuten oli tarkoitus.³ Esimerkiksi kausaalisuhteiden kohdalla voitiin esittää vain tulkintoja. Kokonaisuudessaan tutkimuksen luotettavuutta voidaan kuitenkin pitää hyvänä.

7.2. Keskeiset tulokset ja vertailu aikaisempiin tutkimuksiin

Tutkimuksen keskeisimpiä tuloksia vertailtiin keskeisiin aikaisimpiin tutkimustuloksiin. Taulukossa 21 on esitetty tiivistelmän omaisesti uskonnollisuustyyppien yhteys olennaisimpiin sosioekonomisiin taustamuuttujiin sekä kriisityöhön kohdistuviin mielipiteisiin.

---

³ Ks. *kuudes tutkimusluku*.

Taulukko 21. Tiivistelmä uskonnollisuustyyppien sosioekonomisesta taustasta sekä mielipiteistä kirkon kriisityötä kohtaan.

	Tausta	Mielipiteet
Aktiiviseurakuntalaiset	Suhteellisesti eniten 1930-luvulla syntyneitä. Naisia jonkin verran miehiä enemmän. Suhteellisesti suurimman ryhmän muodostavat lesket. Tyypillisin asuinpaikka yli 30 000 asukkaan kaupunki, muu taajama tai maaseutu. Enemmistöllä joko ammatillinen koulutus tai korkeakoulututkinto, ja päätoimi tyypillisimmin työtön tai eläkkeellä.	Pitivät kokonaisuudessaan kriisityön funktiota jonkin verran tärkeämpänä kuin performanssia. Kaikkein tärkeimpänä pidettiin kristinuskon arvoja julistavaa kriisityötä, ja vähiten tärkeänä konkreettista kriisityötä. Kristinuskon arvoja julistava kriisityö tärkeämpää kuin muille uskonnollisuustyypeille.
Perusseurakuntalaiset	Suhteellisesti eniten 1940-luvulla syntyneitä. Naisia selvästi miehiä enemmän, ylivoimaisen enemmistön asuessa maaseudulla. Suhteellisesti yleisimmän siviilisäädyn muodostavat lesket ja koulutustaustan korkeakoulututkinnon suorittaneet. Tyypillisin päätoimi joko eläkeläinen tai ylempi toimihenkilö.	Pitivät kokonaisuudessaan kriisityön funktiota jonkin verran performanssia tärkeämpänä, mutta ei yhtä suuressa määrin kuin aktiiviseurakuntalaiset. Pitivät tärkeimpänä materialistista kriisityötä ja vähiten tärkeänä kristillisiä arvoja julistavaa kriisityötä. Pitivät materialistista kriisityötä tärkeämpänä kuin mikään muu uskonnollisuustyyppi.
Passiiviset myönteiset	Eniten 1960-luvulla syntyneitä. Suhteellisesti eniten miehiä, naimattomia tai avoliitossa olevia sekä pääkaupunkiseudulla tai alle 30 000 asukkaan kaupungeissa asuvia. Yleisin koulutustausta kansa-, keski- tai peruskoulu. Suhteellisesti ylivoimaisesti eniten kotiäitejä tai -isiä.	Pitivät kokonaisuudessaan performanssia jonkin verran tärkeämpänä kuin funktiota. Pitivät tärkeimpänä materialistista kriisityötä ja vähiten tärkeänä kristillisiä arvoja julistavaa kriisityötä.
Ei-uskonnolliset	Suhteellisesti eniten 1970-luvulla syntyneitä, ylivoimaisen enemmistön ollessa miehiä. Tyypillisimmin naimattomia, pääkaupunkiseudulla asuvia ja koulutustaustaltaan korkeakoulututkinnon, ammatillisen koulutuksen tai lukion suorittaneita. Enemmistö työttömiä tai opiskelijoita.	Pitivät kokonaisuudessaan performanssia huomattavasti tärkeämpänä kuin funktiota. Pitivät tärkeimpänä konkreettista kriisityötä ja vähiten tärkeänä kristillisiä arvoja julistavaa kriisityötä. Pitivät kokonaisuudessaan kaikkia kriisityön ulottuvuuksia vähemmän tärkeänä kuin muut uskonnollisuustyyppit.

Tutkimustulokset pääosin tukivat aikaisempaa tutkimusta, mutta myös poikkesivat siitä. Keskeisimpänä havaintona voidaan pitää sitä, että kirkon läsnäoloa kollektiivisissa kriiseissä pidettiin tärkeänä sekä tämän että aikaisemman

tutkimuksen perusteella.⁴ Olennaista oli, että sekä funktioon että performanssiin perustuvaa kriisityötä pidettiin jonkin verran tai melko tärkeänä. Kyseinen havainto poikkesi Gustafssonin tuloksista, joissa performanssi oli RAMP-tutkimukseen vastanneiden mielestä huomattavasti funktiota tärkeämpää. Havaintoa selittää mahdollisesti se, että suomalaisille kirkon läsnäolo erilaisten kansallisten seremonioiden yhteydessä on ollut tärkeämpää kuin muille pohjoismaalaisille.⁵ funktioon perustuvien kriisityön osa-alueiden joukossa oli paljon kirkollisia muistotilaisuuksia, joiden merkitys voidaan nähdä huomattavana kansallisen yhtenäisyyden tunteen kannalta.

Kuten Niemelän tutkimuksessa ilmenee, performanssi on osittain syrjäyttänyt funktion; tutkimustulos ei kuitenkaan koske siirtymäriittejä, vaan ainoastaan kristillisiä arvoja ja henkilökohtaista uskoa vahvistavaa toimintaa.⁶ Myös tässä tutkimuksessa kristinuskon sanomaa julistavaa toimintaa pidettiin vähemmän tärkeänä kuin uhrien muistolle suoritettavia sururiittejä. Toisaalta tutkimustulokset poikkesivat Niemelän havainnoista siten, että myös kristinuskon arvoja julistavaa kriisityötä pidettiin melko tärkeänä asiana; vaikka se ei ollut vastaajien mielestä yhtä tärkeää kuin esimerkiksi konkreettinen kriisityö, oli se silti melko tai jonkin verran tärkeää.

Tutkimustulokset vahvistivat erityisesti Petterssonin havaintoja, että kirkon merkitys on ollut merkittävä kriisin aiheuttamien hengellisten ja henkisten ongelmien käsittelemisessä. Se, että myös uskonnollisesti passiivisten piirissä hengellistä kriisityötä sekä uhrien muistamista pidettiin tärkeänä, oli samansuuntainen Petterssonin tuloksien kanssa.⁷ Toisaalta on mahdollista, että vaikka esimerkiksi passiiviset myönteiset eivät välttämättä osallistuisi kirkon muistotilaisuuksiin, he saattoivat pitää niitä tärkeinä muiden ihmisten kannalta.

Tutkimustulosten perusteella suomalaiset arvostivat korkealle erilaisia kirkon suorittamia, uhrien muistamiseen keskittyviä, hengellisiä sururiittejä. Tulos oli samansuuntainen sen Petterssonin tutkimuksen kanssa, jonka mukaan enemmistö ruotsalaisista piti kirkon suorittamia muistotilaisuuksia tärkeinä Estonia-onnettomuuden jälkeen.⁸ Tässä suhteessa tulokset poikkesivat Walterin tutkimuksesta; toisin kuin Britanniassa, Pohjoismaissa kirkolla näyttää olevan kriisitilanteissa

---

⁴ Ks. *Pettersson 2003; Jerkku 2005.*

⁵ *Gustafsson 2000, 184–189.*

⁶ *Niemelä 2003b.*

⁷ *Pettersson 2003.*

⁸ *Pettersson 2003, 189–197.*

yhteisöllisyyttä vahvistava rooli. Vaikka suomalaisten kiinnostus uskonnollisiin tilaisuuksiin on heikentynyt, kirkko tavoittaa edelleen suurimman osan kansasta erilaisten siirtymäriittien – kuten kasteen ja hautajaisten – yhteydessä. Suomalaiset pitävät tärkeänä kirkon roolia tradition säilyttäjänä. Luterilaisuus on myös usein mielletty osaksi kansallista identiteettiä. Kollektiivisten kriisien koskettaessa kansakuntaa kirkon asema yhteisöllisten sururiittien toimittajana on monessa suhteessa voimakkaampi kuin uskonnollisesti heterogeenisemmässä Britanniassa. Vaikka anglikaaninen kirkko suoritti julkisia riittejä prinsessa Dianan muistolle, niiden merkitys oli erilainen kuin Pohjoismaissa; enemmistö surijoista ei niihin osallistunut.⁹

Yhteistä Petterssonin tutkimuksen kanssa oli se, että tähän tutkimukseen osallistuneet pitivät kirkon merkitystä tärkeänä hiljentymisen ja kriisin herättämien tunteiden osoittamispaikkana sekä kirkon antamia hengellisiä ja moraalisia selityksiä tärkeimpien kriisityön osa-alueiden joukossa.¹⁰ Keskeisimpiä havaintoja oli myös se, että sielunhoitoa ja Palvelevan puhelimen apua pidettiin tärkeimpinä yksittäisinä kriisityön osa-alueina. Kyseiset havainnot merkitsivät sitä, että kokonaisvaltainen läsnäoleminen oli vastaajien mielestä tärkeintä kirkon kriisityössä. Tulos oli samansuuntainen Jerkun tutkimukseen nähden, jonka mukaan sielunhoito, kuunteleminen ja keskusteluapu olivat kyseiseen tutkimukseen vastanneiden mielestä tärkeitä kirkon suorittamia kriisityön osa-alueita Myyrmannin pommiräjähdyksen jälkeen.¹¹

Koska funktion ja performanssin välinen yhteys oli olemassa, voitiin Pesosen tutkimukseen viitaten esittää, että kriisityö olisi ollut vastaajien mielestä kirkon itsereflektiota ja siten kirkon tehtävä.¹² Toisaalta vaikka kriisityö olisikin vastaajien mielestä perustunut perussanomaan, ei se välttämättä tarkoittanut sitä, että se olisi ollut heidän mielestään myös kirkon tehtävä. Kirkon tehtävänä voidaan myös pitää toimintaa, mikä ei ole missään yhteydessä funktioon.

Koska sosiologisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole vain raportoida tutkimustuloksia, vaan myös pohtia niiden laajempaa yhteiskunnallista merkitystä, on seuraavaksi syytä arvioida tuloksia tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta. Keskeisenä arviointiperusteena pohdinnan kannalta on se, mitä

---

⁹ Walter 2001; Niemelä 2003a, 128; Kääriäinen & Niemelä & Ketola 2003, 253–255.

¹⁰ Pettersson 2003, 189–197.

¹¹ Jerkku 2005, 86–89.

¹² Ks. Pesonen 2004, 108–111.

mielipiteet ja odotukset kriisityöstä kertovat kirkon asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Pohdinnassa arvioidaan erikseen Dobbelaeren sekularisaatioteorian sisältämät yläkäsitteet sekä Beyerin teoria uskonnon funktiosta ja performanssista. Yläkäsitteet arvioidaan siinä järjestyksessä, miten ne seuraavat edellisestä. Esimerkiksi kirkon maallistuminen voidaan nähdä tapahtuvan yksilöiden maallistumisen seurauksena. Beyerin teoria uskonnon funktiota ja performanssista on sijoitettu pohdintaan siten, että se olisi mahdollisimman tarkoituksenmukainen seuraavan yläkäsitteen ymmärtämisen kannalta.

7.3. Pohdinta

7.3.1. Yhteiskunnallinen sekularisaatio

Yhteiskunnallisella sekularisaatiolla tarkoitetaan uskonnon ja uskontokuntien aseman heikkenemistä sosiaalisessa systeemissä. Käytännössä se merkitsee sitä, että yhteiskunnalliset alasyteemit, kuten tiede, politiikka ja talous ovat autonomisoituneet uskonnon vaikutusvallasta ja kehittäneet omat rationaalisuusperiaatteensa. Kirkkojen merkitys yhteiskunnallisena vaikuttajana on heikentynyt samalla, kun sen asema kansalaisia yhdistävänä instituutiona on menettänyt merkitystään.¹³

Sekularisaatioteorian sisältämä käsitys kirkosta yhteiskunnallisesti marginaalisena instituutiona ei kuitenkaan saanut aineistosta merkittävästi tukea. Tutkimustulosten mukaan sekä kirkon alasyteemit ylittävää toimintaa että kristinuskon sanomaa julistavaa toimintaa pidettiin vastaajien keskuudessa tärkeänä. Kirkon ei siis vain haluta vaikuttavan omassa uskonnollisessa sfäärissään, vaan sen toivotaan astuvan julkiselle kentälle. Yhteiskunnallista sekularisaatiota on tietysti tapahtunut siinä mielessä, että uskonnollisilla arvoilla ei ole monopolia yhteiskunnallisessa päätöksenteossa eikä muiden alasysteemien tarvitse välittää kirkon mielipiteistä. Differentiaatiota eli eriytymistä voidaankin pitää yhteiskunnallisena todellisuutena, mutta tilanne ei välttämättä ole kirkon kannalta

---

¹³ Ks. luku 2.1.

heikko; hyväksyessään vallitsevan todellisuuden kirkoilla on mahdollisuus nousta merkittäviksi yhteiskunnallisiksi vaikuttajiksi sosiaalisen toiminnan ohella myös esimerkiksi moraalien ja etiikan alueella.¹⁴

Kirkon yhteiskunnallisen merkityksen kannalta on arvioitava myös sen kulttuurista roolia. Tutkimusaineiston valossa ilmeni, että erilaiset uhrien muistamiseen keskittyneet kirkolliset toimitukset olivat vastaajien mielestä tärkeitä. Kuten aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, sururitualeilla on merkittävä asema kollektiivisten tunteiden ilmaisemisessa.¹⁵ Kirkon merkitys näyttääkin olevan suuri erityisesti kristillisen tradition säilyttäjänä sekä yhteisöllisten riittien toimittajana. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon on nähty edustavan suomalaista kansalaisuskonnollisuutta, jossa kirkon ja kansakunnan välillä on ”liitto”. Luterilainen kirkko nähdään virallisena tahona, joka suorittaa suomalaisille yhteisiä rituaaleja. Kansalaisuskonnollisuuden on todettu lisääntyvän kansallisten kriisien aikana, jolloin kirkon ja luterilaisen uskon asema kansakunnan identiteetin symbolina on korostunut.¹⁶

Putnam käyttää sosiaalisen pääoman käsitettä kuvatessaan sosiaalisen rakenteen yhteisöllisiä piirteitä, kuten keskinäistä luottamusta ja osallistumista. Sosiaalinen pääoma on usein lisääntynyt kriisien aikana, jolloin kansakunnan yhteisöllisyyteen viittaavat aktiviteetit ovat lisääntyneet.¹⁷ Kirkon voidaankin nähdä vahvistavan sosiaalista pääomaa, kuten korostamalla yhteisiä arvoja ja perinteitä. Kirkon vahvaa asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa selittääkin sen kyky vahvistaa ihmisten identiteettiä: moniarvoisessa ja globalisoituvassa maailmassa uskonnot ja kulttuurit kohtaavat toisensa, jolloin ihmisten tarve korostaa omaa etnistä taustaansa usein voimistuu. Koska kirkko yhdistää monessa suhteessa kansalaisia, sen voidaan nähdä edustavan pysyvyyttä muuttuvassa maailmassa.¹⁸

---

¹⁴ Ks. *Casanova* 1994, 212–213, 220–221. Vastajat mm. pitivät kirkon tarjoamia vastauksia hengellisiin ja moraalisiin kysymyksiin melko tärkeinä tulevien kriisien tapahtuessa.

¹⁵ Ks. *Walter* 2001; *Pettersson* 2003. Ks. myös *Durkheim* 1980 (1912).

¹⁶ Ks. mm. *Sundback* 1991; *Sihvo* 1992; *Vuokko* 1996, 16.

¹⁷ *Putnam* 2000; *Nyyssölä* 2006.

¹⁸ *Helander* 1999, 95.

7.3.2. Yksilötason sekularisaatio

Yksilötason sekularisaatio tarkoittaa uskonnon merkityksen vähenemistä ihmisen elämässä. Yksilötason sekularisaation voidaan nähdä olevan seurausta yhteiskunnallisista muutoksista, kuten yhteiskunnallisesta sekularisaatiosta. Samalla kun yhteiskunnalliset instituutiot – kuten politiikka ja talouselämä – ovat itsenäistyneet uskonnon valtaapiiristä, tavallisten ihmisten yksityiselämän on nähty privatisoituvan: elämäkatsomuksellisten kysymysten suhteen tehdään itsenäisiä ratkaisuja. Moniarvoistuvassa ja globalisoituvassa nyky-yhteiskunnassa erilaisten elämäkatsomuksellisten vaihtoehtojen lukumäärä lisääntyy ja perinteisten uskonnollisten selitysmallien merkitys heikkenee yksilön elämässä. Uskonnollisuuden heikkeneminen ei merkitse vain sitä, että perinteisten uskontojen oppijärjestelmät kiinnostaisivat yhä vähemmän, vaan myös sitä, että uskonnollisuus muuttuu monimuotoisemmaksi. Modernista uskonnollisuudesta onkin joskus käytetty nimitystä a la carte -uskonnollisuus: ihmiset muodostavat itsenäisesti oman maailmankatsomuksensa mahdollisesti yhdistämällä eri uskontojen ja maailmankatsomusten aineksia toisiinsa.¹⁹

Tämän tutkimuksen kannalta on olennaista arvioida, miten uskonnollisuudeltaan erilaiset vastaajat poikkesivat toisistaan mielipiteidensä perusteella. Kuinka merkittävänä kirkon uskonnollisia ratkaisumalleja pidettiin? Miten vastaajat suhtautuivat hengelliseen ja kristinuskon sanomaa julistavaan kriisityöhön?

Huomionarvoista oli se, että erilainen kriisin uhrien hengelliseen muistamiseen sekä lohduttamiseen keskittynyt kriisityö koettiin merkityksellisenä myös uskonnollisesti passiivisten keskuudessa. Yhteisölliset kriisit ovat kenties tilanteita, joissa hengellisten ilmaisujen tarve lisääntyy. Tämä voi puolestaan johtua siitä, että kriisit järkyttävät ihmisten perusturvallisuuden tunteita niin paljon, että rationaaliset selviytymiskeinot eivät riitä, jolloin kirkko koetaan luonnollisena kohteena hiljentymisen, yhteisöllisyyden ja elämän peruskysymyksiin keskittyneiden tunteiden ilmaisemispaikkana.

Se, että hengelliseen lohduttamiseen ja uhrien muistamiseen keskittyvää toimintaa pidettiin tärkeänä, ei kuitenkaan ollut välttämättä osoitus yksilötason sekularisaatiota vastaan. Vastaajat eivät ehkä pitäneet itse kristillistä sanomaa tai

---

¹⁹ Ks. luku 2.1.; Dobbelaere 1998; Dobbelaere 2002, 137-155.

henkilökohtaisen uskon vahvistamista tärkeänä, vaan pitivät hengellistä apua tärkeänä muiden ihmisten kannalta tai että hengelliset tunteet sinänsä eivät ole kadonneet. Eri asia on kuitenkin se, onko kyseisillä tuntemuksilla opillinen yhteys, sillä ne saattoivat olla ainoastaan epämääräistä a la carte -uskonnollisuutta. Lisäksi, kuten aikaisemmissa tutkimuksissa on esitetty, kirkkojen merkitys yhteisöllisten sururiittien toimittamisessa, voidaan nähdä myös kansalaisuskonnollisuuden ilmenemismuotona ilman, että kristinuskon sanomaa sen enempää pohditaan.²⁰ Yksilötason sekularisaation arvioimiseksi tuleekin selvittää, miten vastaajat reagoivat nimenomaan kristillistä sanomaa julistavaa kriisityötä kohtaan.

Mielenkiintoinen havainto oli se, että enemmistö suomalaisista piti myös julistavaa kriisityötä tärkeänä. Vain pienessä, ei-uskonnollisten ryhmässä, sitä ei pidetty lainkaan tärkeänä. Kollektiiviset kriisit näyttävät olevan tilanteita, joissa uskonnollisella traditiolla on merkitystä enemmistölle huolimatta sekularisaatioteorioiden esittämistä vastakkaisista väitteistä. Tutkimusaineiston perusteella kirkolla on merkitystä myös suomalaisten uskon vahvistamisessa. Tässä mielessä tulokset poikkesivat aikaisemmasta tutkimuksesta.²¹

Julistavan kriisityön suosiota selittää mahdollisesti se, että ihmisillä on ollut tapana kääntyä elämäkatsomuksellisten kysymystensä suhteen itselleen tutuimman tradition puoleen.²² On vaikea kuvitella, että hätätilanteissa turvauttaisiin johonkin muuhun uskontoon kuin siihen, mikä on omalle viitekehykselle ominaisinta. Mahdollisesti tästä syystä kristinuskon sanomalla on edelleen merkitystä nyky-ihmisille.

7.3.3. Funktio ja performanssi

Tässä tutkimuksessa uskonnon funktiolla tarkoitetaan kirkon hengellistä kriisityötä, jossa kirkko reagoi omalle alasytemilleen tyypillisin keinoin. Performanssi puolestaan ymmärretään alasyteemien rajat ylittävänä sosiaalisena

---

²⁰ Ks. mm. *Walter* 2001; *Davie* 2000, 79–80.

²¹ Ks. mm. *Niemelä* 2003a, 130.

²² *Willaime* 1998, 272–273.

toimintana, jossa kirkko toimii kriiseissä keinoilla, jotka eivät ole luonteeltaan uskonnollisia.²³

Suhteessa Beyerin teoriaan havaittiin, että uskonnon funktion ja performanssin tärkeyden välillä ei ollut käytännössä lainkaan eroa vastaajille. Sekä kirkon ydintehtävään että sosiaaliseen toimintaan perustuvaa kriisityötä pidettiin vastaajien keskuudessa tärkeänä. Kirkon asemaa voidaankin pitää varsin vahvana, sillä sen ei vain odoteta suorittavan ydintehtäviään, kuten julistavan sanomaansa tai esiintyvän hengellisenä auktoriteettina, vaan myös osallistuvan ihmisten käytännön ongelmien ratkaisemiseen. Kirkon performanssin merkitys ei mahdollisesti olekaan vain siinä, että muiden kriisiviranomaisten toimintaa tuetaan, vaan myös siinä, että kirkolla on jotain omaa ja ainutlaatuista tarjottavanaan performanssinsa alueella. Esimerkiksi Palvelevan puhelimen tai kirkkojen toimitilojen avaamista evakuointivaiheessa voidaan nähdä edustavan jotain, mitä muut kriisiviranomaiset eivät pysty täysin korvaamaan. Toisaalta voidaan kyynisesti spekuloida sillä, että performanssi oli vastaajien mielestä tärkeää, koska kirkon tulisi heidän mukaansa tehdä jotain keräämänsä kirkollis- ja yhteisöveron edestä. On toisaalta mahdollista, että osa suomalaisista katsoi kirkon sosiaalisen toiminnan olevan kristillisen sanoman käytännön soveltamista, jolloin funktion ja performanssin välillä ei ole olemassa ristiriitaa.

Se, että funktiota edustavat kriisityön osa-alueet olivat yhtä tärkeitä kuin sosiaalinen toiminta, osoittaa, että kristillisen tradition merkitys ei ole pohjimmiltaan menettänyt merkitystään. Kollektiiviset kriisit ovat kenties tilanteita, joissa ihmisten perusturvallisuuden tunne horjuu niin voimakkaasti, että uskontojen kokonaisvaltaiset selitysmallit koetaan lohduttavina. Moderni tiede ei ole esimerkiksi kyennyt vastaamaan ihmisten perimmäisiin kysymyksiin eikä poistamaan kriisejä ja katastrofeja. On myös muistettava, että traditioilla on suuri merkitys yhteisöllisen surun kanavoijana, ja siksi perinteisillä hengellisillä rituaaleilla on edelleen merkitystä nykyihmisille.

---

²³ Ks. luku 2.2.

7.3.4. Organisaationaalinen sekularisaatio

Organisaationaalisella sekularisaatiolla tarkoitetaan kirkon sisäistä muutosta, joka tapahtuu vastoin sen traditiota tai perussanomaa.²⁴ Käsiteltäessä organisaationaalista sekularisaatiota, tulee aina jossain määrin ottaa huomioon kirkon olemuksen ristiriitainen luonne. Kirkon uskottavuuden kannalta on hyvin olennaista, pystyykö se hallitsemaan tilannetta, missä sen pitäisi samanaikaisesti ylläpitää traditiota sekä vastata yhteiskunnallisiin muutospaineisiin, jotka saattavat olla luonteeltaan kyseistä traditiota vastaan. Tässä mielessä kaikkea kirkon sekä performanssiin että funktioon perustuvaa toimintaa tulee arvioida, onko se sovitettavissa yhteen perussanomien kanssa.

Yleisesti ottaen suomalaiset toivovat kirkolta perinteitä säilyttävää roolia, mutta samanaikaisesti sen odotetaan mukautuvan ajan vaatimuksiin.²⁵ Se, että kirkon yhteiskunnallinen toiminta on lisääntynyt viime vuosikymmeninä, liittyy mahdollisesti siihen, että selviytyäkseen pluralisoituneessa nyky-yhteiskunnassa kirkon on ollut pakko panostaa funktion sijasta performanssiin; erilaisia uskontoja ja elämäntapamuutoksia on niin paljon, että kristinuskolla ei ole enää funktion suhteen monopolia. Tästä syystä kirkon on ollut asemansa säilyttääkseen keskityttävä performanssiin, jotta voisi tarjota uutta ja ainutlaatuista maallisen yhteiskunnan ongelmiin.²⁶

Tässä tutkimuksessa arvioidaan, voidaanko suomalaisten mielipiteiden perusteella kirkon kriisityötä pitää organisaationaalisenä sekularisaationa. Kirkon itseymmärryksen mukaan kriisityö perustuu kristilliseen diakoniakäsitykseen, joten kyseinen toiminta merkitsee sanoman käytännön soveltamista. Lisäksi kirkko on ollut mukana kriisityössä siitä lähtien, kun kyseinen toiminta Suomessa aloitettiin.²⁷ Tässä mielessä kriisityötä ei voida pitää uudenlaisena yhteiskunnallisena toimintana, kuten mahdollisesti kirkon ympäristötoimintaa.²⁸ Jos siis asiaa kysytään kirkolta itseltään, kriisityö ei ole organisaationaalista sekularisaatiota.

---

²⁴ Ks. luku 2.1.

²⁵ Ks. Helander 1999, 67.

²⁶ Ks. Voyé 2000, 68; Beyer 1994. Esimerkiksi kirkon ruokapankkitoimintaa voidaan pitää ilmiönä, missä kirkko on tuonut omanlaisensa ratkaisuyrityksen maallisten yhteiskunnan ongelmaan.

²⁷ Ks. luku 1.2.

²⁸ Pesonen 2004.

Teoreettisen viitekehyksen sekä aikaisemman tutkimuksen tukemana tutkimuksessa lähdettiin siitä näkökulmasta, että mikäli uskonnon funktion ja performanssin välinen yhteys havaitaan läheiseksi, kriisityötä ei voida pitää organisationaalisenä sekularisaationa. Toisaalta taas, mitä kaukaisempi yhteys käsitteiden välillä tutkimusaineistossa havaitaan, sitä todennäköisemmin kriisityön yhteyttä kristinuskon funktioon on syytä epäillä. Tutkimuksessa siis pohditaan, mitä mieltä vastaajat olivat kriisityön yhteydestä kirkon perusfunktioon.

Funktion että performanssin välinen yhteys oli kohtalainen. Kriisityötä voidaan siis vastaajien mielipiteiden perusteella pitää merkinä sanoman soveltamisesta eli itsereflektiosta; jos funktion ja performanssin välillä oli olemassa yhteys, kriisityötä ei voida pitää perussanoman vastaisena seurakuntalaisten kosiskeluna. Kriisityön perusteet olisi siten löydettävissä kristillisestä traditiosta, jolloin sen kutsuminen sisäiseksi maallistumiseksi ei olisi perusteltua.²⁹

Toisaalta yhteys oli ainoastaan kohtalainen: kriisityön perusteleminen kristinuskon funktiolla ei ollut täysin yksiselitteistä. Kriisityötä ei siis voida vastaajien mielipiteiden perusteella pitää kirkon keskeisimpien työmuotojen joukossa, kuten esimerkiksi siirtymäriittien suorittamista, joiden yhteyttä kristinuskon perussanomaan lienee vaikeampi kiistää. Koska yhteys oli kuitenkin olemassa, kriisityön oikeutus oli mielipiteiden perusteella löydettävissä kristinuskon funktiosta, joten kyseinen toiminta ei myöskään ollut vastaajien mielestä organisationaalista sekularisaatiota. Vaikka vastaajat eivät pitäneet kriisityön yhteyttä perussanomaan yhtä yksiselitteisenä kuin se asia on kirkon piirissä ymmärretty, peruslähtökohdiltaan sekä vastaajien näkemykset että kirkon itseymmärrys olivat samansuuntaiset.

7.4. Arviointi ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimuksessa selvitettiin suomalaisten mielipiteitä kirkon kriisityöstä. Tulosten voidaan katsoa olevan mairittelevia tutkimuksen tilaajan Kirkon tutkimuskeskuksen kannalta, sillä niiden perusteella kirkon asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa voidaan pitää varsin vahvana. Kriisityön osa-alueista suomalaiset

---

²⁹ Ks. luku 6.1; Pesonen 2004.

pitivät tärkeänä taloudellisten, aineellisten, ruumiillisten ja hengellisten lisäksi myös kirkon julistavaa työtä. Ensin mainittujen tärkeys ei ollut yllättävää, mutta se että myös kristinuskon sanomaan perustuvaa toimintaa pidettiin jonkin verran tärkeänä, oli jossain määrin odottamatonta. Toisaalta vastaajien uskonnollisuudella oli suuri merkitys siihen, miten kirkon kriisityöhön suhtauduttiin: mitä uskonnollisemmasta vastaajasta oli kysymys, sitä positiivisemmin hän suhtautui kriisityöhön. Keskimäärin aktiiviseurakuntalaiset ja peruseurakuntalaiset pitivät sekä funktion että performanssiin perustuvaa kriisityötä yhtä tärkeänä. Passiiviset myönteiset ja ei-uskonnolliset pitivät puolestaan performanssiin perustuvaa kriisityötä funktiota tärkeämpänä.

Tutkimustulos, jonka mukaan kriisityö perustui vastaajien mielestä kristinuskon perussanomaan, oli samansuuntainen kirkon omien näkemysten kanssa. Toisaalta funktion ja performanssin yhteys oli ainoastaan kohtalainen: kriisityön yhteys kristinuskon perussanomaan ei ollut vastaajien mielipiteiden perusteella yhtä läheinen kuin asia on kirkon piirissä ymmärretty.

Määrällisen tutkimuksen mahdollisuuksia ymmärtää tutkittavaa ilmiötä on jo tässä tutkimuksessa varsin kattavasti käsitelty. Jatkotutkimusmahdollisuuksien kannalta esimerkiksi kriisityöhön kohdistuvien mielipiteiden yhteyttä suomalaisten ajatus- ja arvomaailmaan on tarkoituksenmukaista kartoittaa. Avoimia vastauksia analysoimalla saatiin muun muassa selville se, että korkea henkilökohtainen uskonnollisuus ei välttämättä ollut yhteydessä altruistiseen suhtautumiseen tsunamin uhreja kohtaan.³⁰ Erityisesti tästä syystä kriisityön mielipiteiden yhteyttä suomalaisten asenteisiin, arvoihin ja esimerkiksi harrastuksiin olisi mielekästä selvittää. On todettu, että usko ei aina välttämättä ilmene käytännön sanoissa tai teoissa.

Tämän tutkimuksen puitteissa ei yksiselitteisesti kyetty selvittämään, oliko kriisityö suomalaisten mielestä kirkon tehtävä. Sekä aikaisemman että tämän tutkimuksen tulosten perusteella tiedettiin se, että kirkon läsnäoloa kriisitilanteissa on pääasiassa pidetty tärkeänä. Lisäksi tutkimustulosten mukaan kriisityön funktion ja performanssin välillä oli kohtalainen yhteys: kriisityöllä oli vastaajien mielestä jonkinlainen yhteys kristinuskon perussanomaan. Tulevan tutkimuksen kannalta on kuitenkin tarkoituksenmukaista selvittää, millä perustein suomalaiset

---

³⁰ Mm. eräs aktiiviseurakuntalaiseksi luokiteltu vastaaja oli sitä mieltä, että kirkon ei tulisi antaa mitään tukea niille suomalaisille tsunamin uhreille, joilla oli ollut varaa matkustaa kalliille ulkomaanmatkalle.

pitävät kriisityötä kirkon tehtävänä; määrällisen tutkimuksen keinoin sitä ei pystytty yksiselitteisesti selvittämään. Tämän arvioimiseksi asiaa tulee luonnollisesti kysyä vastaajilta suoraan.

Pysyvästi ajankohtaisia jatkotutkimusmahdollisuuksia tarjoaa Niemelän uskonnollisuustyyppien hyödyntäminen: se osoittautui hyvin toimivaksi. Tulevan tutkimuksen kannalta on tarkoituksenmukaista selvittää, miten vastaajien uskonnollisuus on yhteydessä heidän mielipiteisiinsä kirkkoa ja kirkon yhteiskunnallista vaikuttamista kohtaan. Tässä tutkimuksessa selvitettiin suomalaisten uskonnollisuuden yhteyttä mielipiteisiin kirkon kriisityöstä. Tulevissa tutkimuksissa olisi tarkoituksenmukaista selvittää vastaajien uskonnollisuuden yhteyttä johonkin muuhun kirkon työmuotoon tai yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Tässä tutkimuksessa sekularisaatioteorian keskeisimmät teesit eivät saaneet merkittävästi tukea. Tulevien tutkimusten kannalta sekularisaatioteoria on kuitenkin käyttökelpoinen näkökulma tutkittaessa uskonnon ja yhteiskunnan välisiä suhteita, vaikka se on teoriana monessa suhteessa osoittautunut selityskyvyltään rajalliseksi. Mielenkiintoista on selvittää, miten kirkon yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen suhtaudutaan, miten uskonnollisuudeltaan ja asenteiltaan erilaiset suomalaiset siihen suhtautuvat sekä mitä havainnot kertovat evankelis-luterilaisen kansankirkon asemasta 2000-luvun suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Lähteet

Kyselyvastaukset

2006 Postikysely pro gradu -tutkielmaa varten helmi–maaliskuussa 2006. Tutkijan hallussa.

Kirjallisuus ja www-lähteet

Aamenesta öylättiin – kirkollinen sanasto

2006 [<http://www.evl.fi/sanasto>]_{3.3.2006}.

Aasian luonnonkatastrofi 26.12.2004

2005T [http://www.onnettomuustutkinta.fi/uploads/h4d3gv5v_1.pdf.]
1.12.2005.

Aasian onnettomuuden uhreja muistetaan rukoushetkessä Helsingissä

2005 [<http://213.250.36.194/asiakas/evl/ktuutiset.nsf/45a7bb2db5c79b9ac2256c9e005786b4/eb26234de26c4413ec2256f770048a3af?OpenDocument>.] 3.3.2006.

Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka

1999 Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 3. painos.
Helsinki: WSOY.

Arkipiispa Paarma vetoaa katastrofin uhrien auttamiseksi

2004 [<http://213.250.36.194/asiakas/evl/ktuutiset.nsf/45a7bb2db5c79b9ac2256c9e005786b4/6e79c5c096451d5bc2256f77800233594?OpenDocument>.]3.3.2006.

Beckford, James A.

2003 Social Theory and Religion. Cambridge: Cambridge University Press.

Berger, Peter

1990 (1967) The Sacred Canopy. Elements of Sociological Theory of Religion.
New York. Anchor.

Beyer, Peter

1994 Religion and Globalization. London: Sage.

Beyer, Peter

2000 Secularization from the Perspective of Globalization - The Secularization Debate. Ed. by William H. Swatos jr. & Daniel V.A. Olson. Lanham: Rowman & Littlefield, 81-94.

Bruce, Steve

1996 Religion in the Modern World. From Cathedrals to Cults. Oxford: Oxford University Press.

- Bruce, Steve
2002 God is Dead. Secularization in the West. Oxford: Blackwell.
- Casanova, José
1994 Public Religions in the Modern World. Chicago: Chicago University Press.
- Davie, Grace
2000 Religion in Modern Europe. A Memory Mutates. Oxford: Oxford University Press.
- Diakonia ja yhteiskuntatyö
2005 [<http://www.evl.fi/kkh/to/kdy/kriisivalmius.html>.] 3.3.2006.
- Dobbelaere, Karel
1998 Secularization - [<http://hrr.hartsem.edu/ency/Secularization.htm>.] 20.12.2005.
- Dobbelaere, Karel
2002 Secularization. An Analysis at Three Levels. Bruxelles: P.I.E. – Peter Lang.
- Durkheim, Emil
1980 (1912) Uskontoelämän alkeismuodot. Australialainen toteemijärjestelmä. Suom. Seppo Randell. Helsinki: Tammi.
- Elämänarvostukset
1997 [http://www.fsd.uta.fi/aineisto/luettelo/FSD1145/quF1145_fin.pdf.] 19.7.2006.
- Gustafsson, Göran
2000 Hur och var skall folkkyrkan vara? – Folkkyrkor och religiös pluralism - Den nordiska religiösa modellen. Reds. Göran Gustafsson & Thorleif Pettersson. Stockholm. Verbum, 172–197.
- Hakala, Pirjo
1997 SPSS for Windows -opas käytännöllistä teologiaa tutkiville. Opetusmonisteita 1/1997. Helsinki: Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos.
- Heikkilä, Tarja
2001 Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Helander, Eila
1999 Uskonto ja arvojen murros – Uskonto ja nykyaika. Yksilö ja eurooppalaisen yhteiskunnan murros. Toim. Markku Heikkilä. Jyväskylä: Atena, 54–87.
- Hervieu-Legér, Daniele
2000 Religion as a Chain of Memory. Transl. Simon Lee. Cambridge: Polity.

- Jerkku, Jenni
2005 Kirkko onnettomuudessa. Kirkon toiminta Länsi-Vantaalla kauppakeskusMyyrmannissa tapahtuneen räjähdysen yhteydessä ja sen arviointi. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.
- Jyrinki, Erkki
1976 Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Helsingin tuomiokirkon konsertissa ennätysyleisö – Kolehiti tuotti yli 15 500 euroa
2004 [<http://213.250.36.194/asiakas/evl/ktuutiset.nsf/45a7bb2db5c79b9ac2256c9e005786b4/66a121a219616e2fc2256f82003921dd?OpenDocument>.] 3.3.2006.
- Kaksi pappia uhrintunnistussyksikön mukana Thaimaahan
2005 [<http://213.250.36.194/asiakas/evl/ktuutiset.nsf/45a7bb2db5c79b9ac2256c9e005786b4/209161c2a36f09f9c2256f79004f6ede?OpenDocument>.] 3.3.2006.
- Katastrofityö
2006 [<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/4F6BD44CA7C202BDC2256FEA003EA5D8?OpenDocument&lang=FI>.] 11.7.2006.
- Ketola, Kimmo
2003 Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa 1600-luvulta nykypäivään - Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella. Toim. Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 17–52.
- Kirkkomonitor 1999
1999 [http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2031/quf2031_fin.pdf] 30.8.2006.
- Kirkon Ulkomaanavulta 50 000 euroa Aasian katastrofin auttamiseen
2004 [<http://213.250.36.194/asiakas/evl/ktuutiset.nsf/45a7bb2db5c79b9ac2256c9e005786b4/0180911a8640d0bc2256f77003b804b?OpenDocument>.] 3.3.2006.
- Krogars, Marco
1995 Verkostoilla kriisinhallintaan. Kriisinhallintaprosessit ja niiden kehittäminen kansainvälisiä kriisejä sekä suuronnettomuuksia koskevissa esimerkeissä. Vaasa. Diss. Vaasa: Ankkurikustannus.
- Kääriäinen, Kimmo
2003 Teorioita uskonnon ja yhteiskunnan muutoksesta – Moderni kirkkokansa.Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella. Toim. Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 87–121.

- Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo
2003 Maallistuuko Suomi? – Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanalla. Toim. Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 253–261.
- Kääriäinen, Kimmo & Hytönen, Maarit & Salonen, Kari
2004 Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Luckmann, Thomas
1967 *The Invisible Religion. The Problem of Religion in the Modern Society.* New York: McMillan.
- Metsämuuronen, Jari
2003 Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp ky.
- Moisio, Miia
2001 *Auttaja – onnettomuudesta osallinen. Tutkimus seurakuntien työntekijöiden selviytymisestä katastrofityössä. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma.* HYTTK.
- Niemelä, Kati
2003a Suomalaisten sitoutuminen uskonnollisiin yhdyskuntiin – Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanalla. Toim. Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 122–147.
- Niemelä, Kati
2003b Uskonnonharjoitus – Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanalla. Toim. Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 148–185.
- Niemelä, Kati
2003c Uskonnollisuus eri väestöryhmissä – Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanalla. Toim. Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 187–218.
- Nieminen Kristofersson, Tuija
2002 *Krisgrupper och spontant stöd om insatser efter branden i Göteborg 1998.* Lund Dissertations in Social Work 7. Lund. Diss. Lund: Socialhögskolan.

- Palkansaajat ja yrittäjät 1990–2006
2006 [<http://statfin.stat.fi/StatWeb/start.asp?PA=Tytiedos&D1=a&D2=11-1&D3=a&D4=a&LA=fi&DM=SLFI&TT=2.>] 28.8.2006.
- Palveleva puhelin antaa kriisiapua
2004 [<http://213.250.36.194/asiakas/evl/ktuutiset.nsf/45a7bb2db5c79b9ac2256c9e005786b4/00ba59dcdf2a85b7c2256f7900292ccd?OpenDocument.>] 3.3.2006.
- Pettersson, Per
2003 The Estonia disaster (Sweden 1994): The Church of Sweden as Public Provider of Rituals - Disaster Ritual. Explorations of an Emerging Ritual Repertoire. Ed. by Paul Post & Ronald R. Grimes & Albertina Nugteren & Per Pettersson & Hessel Zondag. Liturgia Condenda 15. Leuven: Peeters, 187–199.
- Pesonen, Heikki
2004 Vihertyvä kirkko. Suomen evankelisluterilainen kirkko ympäristötoimijana. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk. Helsinki. Diss. Helsinki: Suomen tiedeseura.
- Piispa Huovinen: yhden ihmisen kärsimys on yhden maailman romahdus
2005 [<http://213.250.36.194/asiakas/evl/ktuutiset.nsf/45a7bb2db5c79b9ac2256c9e005786b4/9f0e9ddffef4c7dfc2256f7c00527da4?OpenDocument.>] 3.3.2006.
- Post, Paul & Grimes, Ronald R. & Nugteren, Albertina & Pettersson, Per & Zondag, Hessel
2003 Introduction – Disaster Ritual. Explorations of an Emerging Ritual Repertoire. Ed. by Paul Post & Ronald R. Grimes & Albertina Nugteren & Per Pettersson & Hessel Zondag. Leuven: Liturgia Condenda, 5–50.
- Putnam, Robert D.
2000 Bowling alone: the collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster.
- Sainio, Kimmo
1995 Mitä Estonia-onnettomuus opetti kirkolle? – Apua, mutta miten. Kriisityö ja sielunhoito onnettomuuksissa ja vaaratilanteissa. Toim. Martti Esko & Lea Lappalainen & Sakari Lehmuskallio & Kimmo Sainio & Juhani Veikkola. Diakonian vuosikirja 1995. Helsinki: Diakonias Ry.
- Sakset ristissä – lehdistä poimittua
2005 [<http://kiela.evl.fi/asiakas/evl/ktuutiset.nsf/Uutiset2?OpenView.>] 20.9.2006.
- Sihvo, Jouko
1992 Seurakunta elämän käännekohdissa. Helsinki: Kirjaneliö.

- Stark, Rodney
2000   Secularization R.I.P. - The Secularization Debate. Ed. by William H. Swatos jr. & Daniel V.A. Olson. Lanham: Rowman & Littlefield, 41–66.
- Sundback, Susan
1991   Utträdet ur Finlands lutherska kyrka. Kyrkomedlemskapet under religionsfrihet sekularisering. Turku: Åbo Akademis förlag.
- Sundstén, Ulf
1997   Onnettomuudet ja äkillinen kuolema - Sielunhoidon käsikirja. Toim. Kirsti Aalto & Martti Esko & Matti-Pekka Virtaniemi. Helsinki: Kirjapaja.
- Sztompka, Piotr
2004   The Trauma of Social Change: A Case of Post-communist Societies - Cultural Trauma and Collective Identity. Ed. by Jeffrey C. Alexander & Neil J. Smelser & Ron Eyerman & Bernhard Giesen & Piotr Sztompka. Berkeley: University of California Press.
- Toivonen, Timo
1999   Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. Porvoo: WSOY.
- Tschannen, Olivier
1991   The Secularization Paradigm: A Systemitization. Journal for the Scientific Study of Religion 30 (4), 395–415.
- Tutkinnon suorittaneita 2 710 000 vuonna 2004
2005   [http://www.stat.fi/til/vkour/2004/vkour_2004_2005-12-08_toie_001.html.] 30.8.2006.
- Tutkintaselostus Aasian luonnonkatastrofi 26.12.2004.
2005   [http://www.onnettomuustutkinta.fi/uploads/h4d3gv5v_1.pdf.] 28.3.2006.
- Työllisyys ja työttömyys heinäkuussa 2006
2006   [http://www.stat.fi/til/tyti/2006/07/tyti_2006_07_2006_08-22_tie_001.html.] 28.8.2006.
- Ursano, R.J. & Fullerton, C.S. & McCaughey, B.G.
1994   Trauma and disaster - Individual and Community Responses to Trauma and Disaster: The Structure of Human Chaos. Ed. by Robert J. Ursano & Brian G. McCaughey & Carol S. Fullerton. Cambridge: Cambridge University Press.
- Walter, Tony
2001   From Cathedrals to supermarket: Mourning, silence and solidarity. Sociological Review 49 (4), 494–511.

- Weber, Max
1971(1920) The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism. Transl. by Talcott Parsons. London: Unwin University Press.
- Willaime, Jean Paul
1998 Religion, Individualization of Meaning and the Social Bond - Secularization and Social Integration. Ed. By Rudy Laermans & Bryan Wilson & Jaak Billet. Leuven: Leuven University Press.
- World Values Study
2000 [http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD0154/quF0154_fin.pdf.] 20.7.2006.
- Voyé, Liliane
2000 Secularization in a Context of Advanced Modernity – The Secularization Debate. Ed. by William H. Swatos jr. & Daniel V.A. Olson. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Vuoden 2004 Intian valtameren maanjäristys
2006 [http://fi.wikipedia.org/wiki/Vuoden_2004_Intian_valtameren_maanj%C3%A4ristys] 28.3.2006.
- Vuokko, Pirjo
1996 Asiakaslähtöisyys kirkossa. Mitä se on ja onko sitä? Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 68 sarja A. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Väestö 1-vuotisikäryhmittäin sukupuolen ja siviilisäädyn mukaan 31.12.2005.
2005 [http://www.stat.fi/til/vaerak/2005/vaerak_2005_2006-04-13_tau_002.xls] 30.8.2006.
- Yletyinen, Kaisa
2005 Pappi lähellä ihmistä – suomalaisten pappeihin kohdistamat odotukset ja niissä viimeisen vuosikymmenen aikana tapahtuneet muutokset. [http://www.evl.fi/kkh/ktk/8_yletyinen.pdf] 2.9.2006.

Arvoisa vastaanottaja!

Suomen evankelis-luterilainen kirkko toimii monella tavalla yhteiskunnassa. Kirkon rooli vuoden 2004 Aasian tsunamikatastrofin yhteydessä sekä monipuolinen diakoniatyö ovat esimerkkejä kirkon yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Kirkon rooliin yhteiskunnallisena vaikuttajana suhtaudutaan eri tavoin. 2000-luvun kirkko elääkin monenlaisten odotusten keskellä. Jotta kirkko pystyisi paremmin kehittämään toimintaansa, sen on tarpeellista tietää, mitä kansalaiset kirkolta odottavat.

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää **suomalaisten odotuksia kirkon roolista kollektiivisissa kriiseissä sekä vaikuttajana yhteiskunnallisissa ongelmassa.** Kysely liittyy Helsingin yliopiston Teologisessa tiedekunnassa tehtävään kahteen pro gradu -tutkielmaan.

Tämä kysely on lähetetty tuhannelle satunnaisesti valitulle suomalaiselle. Te kuulutte niihin henkilöihin, jotka on valittu edustamaan Suomen väestöä. Satunnaisotoksen on laatinut Väestörekisterikeskus. Tutkimuksen onnistumisen vuoksi juuri **Teidän vastauksenne on tärkeä.**

Kyselyn vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä vastaajan henkilöllisyys tule ilmi missään vaiheessa. Tutkimuksen onnistumisen vuoksi ja oikean kokonaiskuvan saamiseksi on tärkeää, että jokainen lomakkeen saanut vastaa kyselyyn. Kenenkään henkilöllisyys tai henkilökohtainen mielipide ei tule ilmi, koska aineisto käsitellään tilastollisena kokonaisuutena.

Kyselyyn vastataan tummentamalla lomakkeesta sopivimman vastausvaihtoehdon soikion.

Pyydämme Teitä palauttamaan täytetyn lomakkeen oheisessa vastauskuoressa **6.3.2006** mennessä osoitteeseen Helsingin Yliopisto, Käytännöllisen teologian laitos, PL 33 (Aleksanterinkatu 7), 00014 Helsingin Yliopisto. Postimaksu on maksettu puolestanne.

Kiitos jo etukäteen vaivannäöstänne!

Eliisa Kansanen
Teologian ylioppilas
Tutkimuksen toteuttaja

Eetu Karppanen
Teologian ylioppilas
Tutkimuksen toteuttaja

Eila Helander
Kirkkososiologian professori
Tutkimuksen ohjaaja

Arvoisa vastaanottaja!

Noin kuukausi sitten lähetimme Teille kysymyslomakeen. Lomakkeessa kysyimme mielipiteitänne **kirkon roolista kansallisissa kriiseissä sekä vaikuttajana yhteiskunnallisissa ongelmissa.**

Pro gradu –tutkielmienne onnistumiseksi on erittäin tärkeää, että mahdollisimman moni tutkimukseen valituista tuhannesta suomalaisesta vastaavat kysymyksiin. Vain sillä tavalla saadaan aikaan luotettava kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä. Teillä on avainrooli, koska kuulutte Väestörekisterikeskuksen suorittaman otannan perusteella joukkoon, joka edustaa tutkimuksessa koko Suomen väestöä.

Kukaan ei voi korvata Teitä tässä tutkimuksessa!

Mikäli ette ole vielä vastannut kyselyyn, pyydämme Teitä ystävällisesti täyttämään kysymyslomakkeen ja postittamaan sen viimeistään 1.4.2006 aikaisemmin lähetetyssä Helsingin yliopiston Teologisen tiedekunnan vastauskuoressa. Postimaksu on maksettu puolestanne. Mikäli vastauskuori on kadonnut, voitte lähettää lomakkeen missä tahansa kuoressa maksuttomana seuraavalla osoitteella:

Helsingin Yliopisto
Käytännöllisen teologian laitos
Tunnus 5013137
00003 Vastauslähetys

Kyselyn vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Kenenkään henkilöllisyys tai henkilökohtainen mielipide ei tule julki, koska aineistoa käsitellään tilastollisena kokonaisuutena.

Toivomme, että otatte haasteemme vastaan arkailematta ja ripeästi. Vastatkaa sen mukaan, mikä tuntuu sillä hetkellä sopivimmalta mielipiteeltä. Korostamme, että kysymyksiin ei ole oikeita tai vääriä vastauksia. Olemme kiinnostuneita nimenomaan **Teidän mielipiteistänne. Niiden varaan tämä tutkimus rakentuu.**

Lämmin kiitoksemme vaivannäöstänne.

Eliisa Kansanen
Teologian ylioppilas
Tutkimuksen toteuttaja

Eetu Karppanen
Teologian ylioppilas
Tutkimuksen toteuttaja

Eila Helander
Kirkkososiologian professori
Tutkimuksen ohjaaja

37403

TUTKIMUS SUOMALAISTEN ODOTUKSISTA KIRKKOA KOHTAAN

1. Seuraavissa kysymyksissä kysytään toisilleen vastakkaisten ilmaisujen avulla mielipidettänne Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta. Merkitkää asteikkoon numero, joka vastaa tämänhetkistä näkemystänne kirkosta. Mitä enemmän katsotte toisen ilmaisun kuvaavan kirkkoa, sitä lähempänä olevan numeron merkitsette. Keskimäinen ilmaisu (3) tarkoittaa, että kumpikin ilmaisu sopii mielestänne kuvaamaan kirkkoa yhtä hyvin.

TÄYTTÖOHJE: Täytä tummentamalla näin

Epäluotettava	☐	☐	☐	☐	☐	Luotettava
Aktiivinen	☐	☐	☐	☐	☐	Passiivinen
Epäuskottava	☐	☐	☐	☐	☐	Uskottava
Tehoton	☐	☐	☐	☐	☐	Tehokas
Tylsä	☐	☐	☐	☐	☐	Mielenkiintoinen
Edistyksellinen	☐	☐	☐	☐	☐	Vanhoillinen
Epärehellinen	☐	☐	☐	☐	☐	Rehellinen
Vailla vaikutusvaltaa	☐	☐	☐	☐	☐	Vaikutusvaltainen
Tukee vahvoja	☐	☐	☐	☐	☐	Tukee heikkoja
Tarpeeton	☐	☐	☐	☐	☐	Tarpeellinen
Hengellinen	☐	☐	☐	☐	☐	Maallistunut
Taantuva	☐	☐	☐	☐	☐	Kehittyvä

2. Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?

Tummentakaa mielestänne sopivaa vaihtoehtoa vastaava soikio

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1. Kirkko on ollut viime aikoina merkittävästi esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kirkon pitäisi pyrkiä näkyvämmiin vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kirkon pitäisi pyrkiä enemmän opettamaan ihmisille oikeasta ja väärästä.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kirkon tulisi pitää kiinni tunnustuksestaan ja aina julistaa sen mukaisesti.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Kirkon tulisi olla avoin jäsentensä käsityksille ja sopeuttaa sanomansa siihen.	☐	☐	☐	☐	☐

37403

3. Kirkko toimi Aasian tsunamikatastrofin yhteydessä monin eri tavoin. Ottakaa kantaa seuraaviin väittämiin.

Tummentakaa mielestänne sopivaa vaihtoehtoa vastaava soikio

Kuinka tärkeänä pidätte kirkon toimia Aasian tsunamikatastrofin jälkeen?

	Ei tärkeä asia	Vain vähän tärkeä asia	Melko tärkeä asia	Hyvin tärkeä asia	Välttämätön asia
1. Kirkon ulkomaanapu lahjoitti hätäapua paikan päälle (tilapäismajoitus, ruokatarvikkeita) tsunamin uhreille	☐	☐	☐	☐	☐
2. Seurakunnat muistuttivat tapahtuneesta surukelloilla ja -liputuksilla	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kirkon edustajat kehoittivat suomalaisia tukemaan Aasian maiden jälleenrakennusta rahallisin lahjoituksin	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kirkon edustajat pitivät hartauksia ja hengellisiä puheita radion ja television välityksellä	☐	☐	☐	☐	☐
5. Evankelis-luterilaisen kirkon papit osallistuivat uhrien tunnistamistyöhön keskusrikospoliisin kanssa tarjoten henkistä tukeaan	☐	☐	☐	☐	☐
6. Uhrien puolesta järjestettiin kirkoissa yleisölle avoimia hartaustilaisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐
7. Helsingin piispa keskeytti lomansa matkustaakseen kriisipaikalle uhrien henkiseksi tueksi	☐	☐	☐	☐	☐
8. Suomen kirkoit pidensivät aukioloaikojaan hiljentymistä haluaville	☐	☐	☐	☐	☐
9. Kirkon Palveleva puhelin avattiin keskusteluapua tarvitseville	☐	☐	☐	☐	☐
10. Kirkoissa järjestettiin muistojumalanpalveluksia uhrien muistolle	☐	☐	☐	☐	☐
11. Kirkko osallistui suomalaisten evakuointityöhön muiden viranomaisten tukena	☐	☐	☐	☐	☐
12. Kirkko esitti toiveensa, että Suomen kouluissa järjestetään hengellisiä suruhartauksia uhrien muistolle	☐	☐	☐	☐	☐
13. Kirkon ulkomaanapu järjesti konsertin Helsingin tuomiokirkossa kolehdin keräämiseksi	☐	☐	☐	☐	☐
14. Hietaniemen hautausmaalle pystytettiin muistoristi uhreille	☐	☐	☐	☐	☐
15. Seurakunnan työntekijät antoivat kouluille ja päiväkodeille ohjeita, kuinka kriisiä on käsiteltävä	☐	☐	☐	☐	☐
16. Pappeja oli omaisten tukena lentokentällä vainajien saapuessa kotiin	☐	☐	☐	☐	☐
17. Suomen kirkoissa järjestettiin rukoushetkiä uhrien ja heidän omaistensa puolesta	☐	☐	☐	☐	☐

37403

4. Miten haluaisitte kirkon toimivan mahdollisten tulevien kriisien yhteydessä?

Tummentakaa mielestänne sopivaa vaihtoehtoa vastaava soikio

Kirkon tulee kriisitilanteissa...	Ei lain- kaan tärkeää	Vain vähän tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Hyvin tärkeää	Välttä- mätön- tä
1. ...auttaa kriisin kokeneita taloudellisesti	☐	☐	☐	☐	☐
2. ...pyrkii vastaamaan kriisin herättämiin hengellisiin kysymyksiin ja ongelmiin	☐	☐	☐	☐	☐
3. ...osallistua kriisin syytä selvittävään tutkimustyöhön	☐	☐	☐	☐	☐
4. ...pyrkii vastaamaan kriisin herättämiin moraalisiin ongelmiin ja kysymyksiin	☐	☐	☐	☐	☐
5. ...auttaa viranomaisia kriisin evakointityössä	☐	☐	☐	☐	☐
6. ...pyrkii lohduttamaan ihmisiä hengellisen sielunhoidon avulla	☐	☐	☐	☐	☐
7. ...tukea kriisin kokeneiden pitkäaikaista fyysistä kuntoutumista	☐	☐	☐	☐	☐
8. ...mahdollistaa hiljentymisen ja rauhoittumisen pidentämällä kirkkojen aukioloaikoja	☐	☐	☐	☐	☐
9. ...majoittaa ja tarjota suojaa kriisin kokeneille toimitiloistaan	☐	☐	☐	☐	☐
10. ...julistaa kristillistä evankeliumia kriisien aikana	☐	☐	☐	☐	☐
11. ...pyrkii osallistumaan kriisien ennaltaehkäisevään toimintaan	☐	☐	☐	☐	☐
12. ...osallistua kriisiä käsittelevään arvokeskusteluun kristinuskon näkökulmasta	☐	☐	☐	☐	☐
13. ...pyrkii vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin, jos kriisin syynä yhteiskunnallinen epäkohta (kehitysavun alhaisuus, alkoholipolitiikka, säästöt sosiaalipalveluissa jne.)	☐	☐	☐	☐	☐
14. ...järjestää hengellisiä rukoushetkiä ihmisten hengellisten tarpeiden tyydyttämiseksi	☐	☐	☐	☐	☐
15. ...antaa ohjeita kouluille, kuinka kriisiä on käsiteltävä	☐	☐	☐	☐	☐
16. ...lievittää yhteistä surua muistojumalanpalveluksien kautta	☐	☐	☐	☐	☐
17. ...osallistua uhrien pitkäaikaiseen mielenterveyskuntoutukseen	☐	☐	☐	☐	☐
18. ...saarnata ja pitää suomalaisten uskoa vahvistavia puheita median välityksellä	☐	☐	☐	☐	☐
19. ...lähettää mielenterveysammattilaisiaan kriisipaikalle	☐	☐	☐	☐	☐
20. ...muistuttaa tapahtuneesta surukellojen ja -liputusten kautta	☐	☐	☐	☐	☐
21. ...auttaa kriisin kokeneita tavaramahjoituksin	☐	☐	☐	☐	☐

Seuraavissa kysymyksissä selvitetään suhtautumistanne kirkon yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

5. Antaako kirkko mielestänne apua ja vastauksia seuraaviin yhteiskunnassamme esiintyviin ongelmiin? Mitä mieltä olette seuraavista välttämistä?

Tummentakaa mielestänne sopivaa vaihtoehtoa vastaava soikio

Kirkko antaa Suomessa apua ja vastauksia...	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Toisaalta samaa, toisaalta eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
..perhe-elämän ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..köyhien ja huono-osaisten ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..työelämän ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..irtisanomisten aiheuttamiin ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..lasten ja nuorten ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..työssä uupuneiden ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..mielenterveysongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..perheiden taloudellisiin ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..syrjäytyneiden henkisiin ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..syrjäytyneiden taloudellisiin ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..työttömien henkisiin ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..työttömien taloudellisiin ongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐
..ympäristöongelmiin.	☐	☐	☐	☐	☐

6. Kuinka tärkeänä pidätte sitä, että kirkko pyrkii vähentämään seuraavia yhteiskunnassamme esiintyviä ongelmia?

Tummentakaa mielestänne sopivaa vaihtoehtoa vastaava soikio

	Ei lainkaan tärkeää	Vain vähän tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Hyvin tärkeää	Välttämätöntä
Alkoholiongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Asunnottomuus	☐	☐	☐	☐	☐
Huumeongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Irtisanomiset	☐	☐	☐	☐	☐
Köyhyys	☐	☐	☐	☐	☐
Lasten ja nuorten ongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Mielenterveysongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Perhe-elämän ongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Rikollisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Syrjäytyminen	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudelliset ongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudellinen eriarvoisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Työssä uupuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työttömyys	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristöongelmat	☐	☐	☐	☐	☐

37403

7. Edellä kysyttiin kirkon vaikuttamisen tärkeystä, entä millaisiksi koette kirkon mahdollisuudet vähentää seuraavia yhteiskunnassamme esiintyviä ongelmia?

Tummentakaa mielestänne sopivaa vaihtoehtoa vastaava soikio

	Ei lain- kaan mahdol- lisuuksia	Vain vähän mahdol- lisuuksia	Jonkin verran mahdol- lisuuksia	Hyvät mahdol- lisuudet	Erinomai- set mahdol- lisuudet
Alkoholiongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Asunnottomuus	☐	☐	☐	☐	☐
Huumeongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Irtisanomiset	☐	☐	☐	☐	☐
Köyhyys	☐	☐	☐	☐	☐
Lasten ja nuorten ongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Mielenterveysongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Perhe-elämän ongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Rikollisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Syrjäytyminen	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudelliset ongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudellinen eriarvoisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Työssä uupuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työttömyys	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristöongelmat	☐	☐	☐	☐	☐

8. Valitkaa seuraavista (a-c) yksi vaihtoehto, joka vastaa mielipidettänne kirkon osallistumisesta yhteiskunnallisia ongelmia koskevaan julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

- a) Kirkon tulee osallistua yhteiskunnallisia ongelmia koskevaan julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon tuomalla esille kristinuskon sanomaa ja arvoja
- b) Kirkon tulee osallistua yhteiskunnallisia ongelmia koskevaan julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon korostamatta kristinuskon sanomaa ja arvoja
- c) Kirkon ei tule osallistua yhteiskunnallisia ongelmia koskevaan julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon

9. Ottakaa kantaa seuraaviin väittämiin, joissa esitellään keinoja, joilla kirkon on mahdollista toimia yhteiskunnallisissa ongelmissa.

Tummentakaa mielestänne sopivaa vaihtoehtoa vastaava soikio

Kuinka tärkeänä pidätte seuraavia kirkon toimintamuotoja, kun on kyse perhe-elämään liittyvistä ongelmista

	Ei lain- kaan tärkeää	Vain vähän tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Hyvin tärkeää	Välttä- mätön- tä
1. Kirkko opettaa perheille Raamatun ja kristillisen perinteen mukaista elämäntapaa	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kirkko herättää kristillisestä opista käsin julkista keskustelua perheiden ongelmista	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kirkko järjestää perhekerhoja ja vapaa-ajan toimintaa lapsille ja nuorille.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kirkko osallistuu perheitä koskevaan poliittiseen päätöksentekoon yhtenä päättävänä osapuolena.	☐	☐	☐	☐	☐

37403

Tummentakaa mielestänne sopivaa vaihtoehtoa vastaava soikio

Kuinka tärkeänä pidätte seuraavia kirkon toimintamuotoja, kun on kyse työttömyydestä ja työelämään liittyvistä ongelmista?

	Ei lain- kaan tärkeää	Vain vähän tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Hyvin tärkeää	Välttä- mätön- tä
1. Kirkko etsii Raamatusta ja kristillisestä perinteestä neuvoja työelämän aiheuttamiin ongelmiin, työttömyyteen ja työuupumukseen.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kirkko pyrkii kristinuskon sanomasta käsin herättämään keskustelua irtisanomisten oikeutuksista.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Seurakunnat järjestävät keskusteluapua työttömille ja työelämän uuvuttamille ihmisille.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kirkon edustajat osallistuvat yhtenä osapuolena keskusteluun ja päätöksentekoon koskien työpaikkojen säilyttämistä Suomessa.	☐	☐	☐	☐	☐

Tummentakaa mielestänne sopivaa vaihtoehtoa vastaava soikio

Kuinka tärkeänä pidätte seuraavia kirkon toimintamuotoja, kun on kyse yhteiskuntamme vähäosaisista ja syrjäytyneistä?

	Ei lain- kaan tärkeää	Vain vähän tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Hyvin tärkeää	Välttä- mätön- tä
1. Kirkoissa opetetaan kristilliseen oppiin vedoten pitämään huolta nyky-yhteiskuntamme syrjäytyneistä	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kirkon edustajat herättävät julkista keskustelua asunnottomuudesta, sen syistä ja seurauksista, vedoten kirkon oppiin ja sanomaan.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kirkko järjestää keskusteluapua ja taloudellista apua köyhille ja huono-osaisille.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kirkon edustajat osallistuvat yhtenä päättävänä tahona poliittiseen päätöksentekoon koskien kasvavia tuloeroja ja yhteiskuntamme eriarvoistumista.	☐	☐	☐	☐	☐

37403

SEURAAVAKSI JOITAKIN TEITÄ ITSEÄNNE KOSKEVIA KYSYMYKSIÄ

Sukupuolenne

- Mies
 Nainen

Syntymävuotenne? 19 _____

Siviilisäätynne?

- Naimaton
 Avoliitossa
 Avioliitossa
 Eronnut tai asumuserossa
 Leski
 Jokin muu

Asuinpaikkanne?

- Pääkaupunkiseutu
 Yli 30 000 asukkaan kaupunki
 Alle 30 000 asukkaan kaupunki
 Muu taajama
 Maaseutu

Korkein suorittamanne koulutusaste?

- Kansakoulu, keski- tai peruskoulu
 Lukio tai ylioppilas
 Ammatillinen koulutus
 Korkeakoulututkinto
 Muu _____

Mitä teette päätoimisesti?

- Työtön
 Opiskelija
 Kotiäiti tai -isä
 Eläkkeellä
 Yrittäjä
 Työtekijä
 Alempi toimihenkilö
 Ylempi toimihenkilö
 Muu _____

Kuulutteko kirkkoon tai johonkin muuhun uskonnolliseen yhteisöön? Jos kuulutte, niin mihin?

- Suomen evankelis-luterilainen kirkko
 Ortodoksinen kirkko
 Jokin muu, mikä
 En kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön

Jos olette Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsen, voisitteko kuvitella eroavanne kirkosta?

- En voisi kuvitella eroavani kirkosta missään olosuhteissa
 En ole ajatellut eroamista eikä se nytkään ole ajankohtaista
 Olen joskus ajatellut eroamista, mutta tullut tulokseen että se ei tule kysymykseen
 Olen useinkin ajatellut eroamista, mutta en ole eroamisen suhteen täysin varma
 On todennäköistä, että tulen joskus eroamaan kirkosta

Uskotteko Jumalaan?

- Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Jos ei huomioida häitä, hautajaisia ja ristiäisiä, kuinka usein käytte kirkossa/uskonnollisissa tilaisuuksissa?

- Vähintään kerran kuukaudessa
 Useampia kertoja vuodessa
 Vähintään kerran vuodessa
 Harvemmin kuin kerran vuodessa
 En ole käynyt lainkaan viime vuosina

